

VESTNIK VOLEDO
VOLEDO VESTNIK
SLOVENS
KIN
DOMOB
RANCEV
VESTNIK
DOMOB
RANCEV

SLOVENS
KIN
VESTNIK VO
LEDO VESTNIK

VESTNIK SLOVENSКИH DOMOBANCEV IN DRUGIH RODOLJUBOV je glasilo svobodnjakov vključenih v ZDSPB. — Izdaja ga konzorcij, Ramón Falcón 4158, 1407 — Buenos Aires. Ureja uredniški odbor. Naslov uredništva in uprave: Ramón Falcón 4158, suc. 7, Buenos Aires.

VESTNIK — VOCERO es el informativo de los combatientes anticomunistas eslovenos. Edición y redacción: Ramón Falcón 4158, 1407 - Buenos Aires. Editor responsable: Rudi Bras.

VESTNIK — VOCERO is the voice of slovenian anticommunist veterans. Ovitek: Aleš Gošar.

Tiska: Vilko S. R. L., Estados Unidos 425, 1101 - Buenos Aires, Argentina.

— o —

DENARNA NAKAZILA za naročnino in za „Tiskovni sklad Karla Mauserja“ pošiljajte na ime Alojzij Dolinar, na zgoraj napisani naslov uprave.

— o —

Tiskovni sklad Karla Mauserja:

Z. H. L., J. L. Suárez	500.	pesov
Potočnik Matevž	100.	„
Skubic Anton	400.	„
Adamič Anton	13.	dol. Kanada
Dolenc Lojze	8.	„ „
N. N.	2.	„ „
Hočevar Franc	8.	„ „
N. N.	8.	„ „
N. N.	8.	„ „
N. N.	13.	„ „
Kušar Janez	8.	„ „
Turk Jože	8.	„ „
N. N.	3.	„ „

VESTNIK SLOVENSКИH DOMOBANCEV IN DRUGIH RODOLJUBOV JE TVOJE GLASILO — Sodeluj in podpiraj ga!

VESTNIK VOJČERO

SLOVENSКИH DOMOBANCEV IN DRUGIH RODOLJUBOV

AÑO I — LETNIK XXXV — NOVEMBER-DECEMBER 1984

Božič starih vojščakov

Vesele, svete praznike! — na fronti,
ki vije se z globinami srca
iz duše v dušo v zemljevid sveta.
Prisluhnite: nekje odmeva zvon...

Še zmeraj se bojujemo za Božič.
Da najde dom v družinah naroda,
v družini narodov, in vsak spozna Ljubezen.
Glejte: sneg domačih rož!...

Se spomnite? Patrulj v noči gozdove?
Le zvezde so nas smele videti,
in Jezušček, na tisti stari slami.

Naj spet se nam nasmehne v blagoslov!
Naj prav lepó počuti se med nami,
vojščaki z miroljubnimi pestmi.

Vladimir Kos

„Vestnik“ želi

vsem Slovincem blage volje mir Svete noči
in veliko srečnih dni v Novem letu 1985

Mučenci vere

Ko smo bili vrnjeni in izročeni partizanom s prvim transportom slovenske narodne vojske dne 27. maja 1945, smo bili, vsaj v tehničnem bataljonu, h kateremu je spadala tudi moja domobranska „Četa za zvezo“, vsi krščansko pripravljene na smrt.

Tudi kasneje sem srečaval po različnih zaporih politične pripornike, domobrance in civiliste, ki so preganjanje in trpljenje tistih mesecev sprejemali vdano, polni vere in v zavesti, da so krščanske žrtve ateistične zmote.

To pot naj omenim le tri dogodke, da ne padejo v pozabo. Opišem jih tako kot sem jih doživel, čeprav moje pričevanje ni vedno neposredno.

Prvo noč, v koncentracijskem taborišču v predmestju Kranja, so se partizani zabavali s pretepanjem jetnikov, ki so jih izbirali iz gneče, v katero so nas sredi dvorišča trpali „za čez noč“. Prihajali so vedno bliže. Ukazali so velikemu fantu, ki je ležal skoraj ob meni, naj vstane. Ko so zvedeli, da je bogoslovec, so pustili vse druge ter pričeli pretepati in biti njega. Fant je mučiteljem na vprašanje, odkod je doma, povedal, da je iz Loma na Gorenjskem. Med pretepanjem je neprestano, vdano in mirno prosil za pomoč Marijo in Boga. To je partizane še bolj razdivjalo. Ukazali so mu, naj leže na tla in so ga suvali, dokler se niso utrudili. Edino, kar je prišlo iz fantovih ust, je bilo božje in Marijino ime. Nato je eden od podivjancev poklical velikega psa volčjaka in mu ukazal, naj leže na ubogega domobranca, da se ta ni mogel premakniti. Ob vsakem gibu je žival zarenčala. Partizani so se šli potem „zabavati“ k našim častnikom in so nas pustili pri miru. Le bogoslovec iz Loma je ležal do jutra pod psom.

Nikdar nisem zvedel, kako mu je bilo ime, in tudi videl ga nisem več, ker so nas ob jutru pričeli deliti in voditi na različne kraje po velikem taboriščnem dvorišču.

Duhovnika Petra Križaja sem poznal še, ko je bil študent, ker je večkrat obiskal mojega brata Marjana. Srečala sva se spet v centralnih zaporih na Miklošičevi cesti, čeprav le bežno. Ko so gnali njega po istem hodniku v eno smer in mene v drugo, sva se videla in se molče pozdravila. Bil je veder in nasmejan, kakor da bi mi hotel dajati pogum, čeprav je vedel, kaj ga čaka. Drugič sva se srečala na stopnicah v ambulanto, posmehal se mi je prijazno in mi stisnil skrivaj v pest nekaj suhih češpelj.

Videl sem ga še dvakrat. Enkrat skozi okno, ko so ga vsega zbitega in krvavega pripeljali iz „zaslišanja“ pri sv. Urhu, drugič pa skozi isto okno, ko so ga peljali čez dvorišče, mirnega in zbranega na morišče. Tedaj smo vsi priporniki posedli na svoje prostore na tleh celice in molili za umirajoče. Istočasno so namreč obesili še enega fanta, ki je bil baje četnik, a ga nisem poznal in drugi iz moje celice tudi ne.

Kmalu nato so pod našim oknom odhajali partizanski oficirji in drugi

komunistični veljaki, ki so prisostvovali obešanju. Hodili so molče in sklonjenih glav.

Predno je minila ura, smo zvedeli po brezhibni notranji „pošti“, da je umrl Peter Križaj pogumno. Njegove zadnje besede so bile: „Umiram kot žrtev brezbožnega komunizma! ŽIVEL KRISTUS KRALJ!“

Nekega dne so nas v sodnijskih zaporih peljali na dvorišče, da opravimo predpisano „sprehodo“. Tedaj je bila to ena od novopostavljenih „olajšav“, ki smo jih uživali priporniki, včasih celo dvakrat na teden. Zgodilo pa se je, da so istočasno pognali po stopnicah z istim namenom na isto dvorišče še „sotrpine“ iz druge celice.

Tedaj smo se namreč med seboj imenovali „sotrpini“, da smo se izognili besedi „tovariš“, ki je bila privilegij vladajočega razreda.

Tedaj se mi približa v gneči nek neznan sotrpin iz druge celice. Vpraša me, če sem jaz Kremžar iz Most. Potrdil sem. Ko so nas pognali v tek, je pričel teči ob meni, kakor da bi bil iz naše sobe in me vprašal:

„Poznaš Leskovca?“

„Katerega?“

„Tistega, ki je bil v bogoslovju.“

Pokimal sem.

„Obežili so ga v Ajdovščini. Da boš vedel! Umrl je kot mučenec. Pred smrtjo je zaklical: ŽIVEL KRISTUS KRALJ.“

Potem je prišel stražar in vprašal, kaj šepetava. Ker nisva povedala in je bilo na „sprehodu“ prepovedano govoriti, so naju peljali v klet in vrgli vsakega v svoj „bunker“.

Ne vem, kdo je bil neznanec. Verjetno nekdo, ki se je bal tedaj, kakor sedaj jaz, da ne bi šel spomin na slovenskega mučenca z njim v grob.

Marko Kremžar

4. septembra 1946

Tega črnega, a vendar slavnega dne v najnovejši zgodovini naše domovine, smo se spomnili tudi letos na nedeljo pred 38.letnico njune mučeniške smrti.

Imeni dveh naših velikih mož, generala LEONA RUPNIKA in policijskega šefa DR. LOVRA HACINA, sta namreč globoko zapisani v srcih preživelih narodnih borcedomobrancev, ki so se pred desetletji rešili iz brodoloma na bregove argentinske zemlje.

Člani obeh borčevskih organizacij so se udeležili spominske daritve, ki jo je opravil msgr. Anton Orehar, potem pa še poklonitvi pred spomenikom v Slovenski hiši, okrašenim z rožnim šopkom in povezanim s trakom naših narodnih barv. Govoril nam je ob tej slovesni priiliki sborec g. D. Dimnik, zavzeto in občuteno.

GREGORIJ ROŽMAN —

— ob 25-letnici njegove smrti

„... komunizem je najhujše zlo!“

(Govor dr. Pavla Krajnika na romanju v Frank, Ohio)

Spet smo se zbrali tukaj, da obhajamo spomin žalostne Matere božje in spomin padlih in pobitih v komunistični revoluciji na naši rodni zemlji.

Lani, ob 40-letnici, smo se na tem kraju še posebej spominjali žrtev Turjaka in Grčaric. Letos pa je prav in primerno, da posvetimo to naše skupno romanje rajnemu škofu dr. Gregoriju Rožmanu. Saj je tudi on žrtev revolucije in čez dva meseca bomo obhajali 25-letnico njegove smrti.

Prav je tako in nam v prid. Na Baragovih dnevih je pred kratkim poudaril kardinal Bernardin: mi potrebujemo izrednih osebnosti, vzorov, ki na nas vplivajo in nas oblikujejo. In še, pomagajo nam s svojo priprošnjo — bi lahko dodali v primeru naših svetniških kandidatov, kot sta škofa Friderik Baraga in Gregorij Rožman.

Marsikaj lepega in resničnega je bilo povedano o škofu Rožmanu v teh petindvajsetih letih in marsikaj bo še, preden bomo imeli popolno podobo o njem. Ni lahko govoriti o človeku, o katerem se je bila med zadnjo vojno ogorčena borba in bi se mogla znova vneti, če bi bilo mogoče danes v Sloveniji osvoboditi toliko svobode, kolikor jo je potrebno za objektivno razpravljanje in pisanje resnične zgodovine. A vse to, kot ves svobodni svet vé, pod diktaturo novega razreda naših novih fevdalcev, še ni mogoče. Prej bodo dovolili pisati, da so tudi na naši strani padali pošteni, požrtvovalni mladi ljudje, kot pa, da so bili tudi naši resnični voditelji med vojno rodoljubi in so ljubili domovino.

In prav to bi vam rad danes na kratko povedal, čeprav že sami veste: škof Gregorij Rožman je vedno in zvesto ljubil svojo domovino, in nad vse je ljubil Kristusa in Mater Njegovo. Da, to troje bi rad poudaril, Rožman je bil neustrašen pričevavec, zaveden Slovenec in velik škof.

1. Škof Rožman je bil neustrašen pričevavec. Ne v smislu največjega pričevanja vere, da bi prestal zanjo mučeniško smrt, čeprav je bil mučenec v pomenu kot je bila Marija, Jezusova mati, ki je brez smrti zaslužila palmo mučeništva.

Škof Rožman je bil predvsem pričevavec v osnovnem pomenu grške besede; martíría — pričevanje. Vedno je namreč pričeval o resnici, ne kot politik, a kot dušni pastir, kot duhovnik, kot profesor cerkvenega prava in najbolj kot ljubljanski škof v vojnem času, v času revolucije. Biti-pričevavec takrat je mejilo na „biti-mučenec“. Takrat sredi vojnih grozot, ko je

bila komunistična vihra pri nas na višku, je oznanjal božjo resnico in se drznil javno povedati, da cilj ne opravičuje sredstev, da je laž — laž in zločin — zločin, pa naj ga izvrši kdorkoli.

Kot edini dušni nadpastir, ki mu niso bila usta zaprta, kot osrednja osebnost v tistem času na Slovenskem, je pričeval o strahotnih dejstvih, ki jim je bil priča, in silil vse, ki so slišali njegovo neustrašeno pričevanje, k odločitvi.

Tako je v Gospodovem letu 1943 zapisal v svojem pastirskem pismu: „Palme mučeništva so zrastle tudi na naših tleh; naša domača zemlja je orošena z mučeniško krvjo naših bratov in sestra, ki ste jih poznali, z njimi v cerkev hodili, z njimi živeli. Morali so dati življenje, ker so odklanjali, česar po vesti in svojem prepričanju niso mogli in niso smeli storiti. Zvesti in stanovitni so bili v veri, zato so morali pasti. Ni prav nobenega dvoma, da smo v teh pravih mučenikih dobili vzvišene vzornike in prekrasne zglede mučeništva.“

Še nobeno stoletje ni bilo tako temno kot je naše. V nobenem stoletju ni bilo žrtvovanih toliko nedolžnih življenj. Število mučencev v tem stoletju presega število mučencev vseh krščanskih stoletij vzetih skupaj.

In o tem je moral pričevati, učiti in opominjati škof Rožman. Moral — ker je bil zvest Bogu in veri dragi in ker je neizmerno ljubil slovenski narod, njegovo časno in večno srečo.

2. Škof Rožman je bil zaveden Slovence od zibeli do groba. Že kot šolski otrok je moral marsikaj trpeti zaradi slovenske besede. Postal je duhovnik, da bi mogel najboljšo služiti Bogu in ljudem. Ljubil je otroke in mladino, delavce in izobražence in sploh vse ljudi, brez razlike. Vsem je hotel prinašati Kristusovo resnico in pravico, luč in življenje. V vojnem času je reševal talce in posredoval za internirance, včasih z uspehom, večkrat brez uspeha.

Ker je bil zvest svojemu Učitelju in Gospodu in je ljubil svoj narod, ni mogel stati s prekrizanimi rokami in molčati, ko je videl prihajati k nam tujo učenost v obliki trojnega totalitarnega zla — fašizma, nacizma in komunizma. Da bi obvaroval slovenski narod pred tem zadnjim, ki ga je po pravici imel za najnevarnejšega, „za največje zlo in najhujšo nesrečo“, je v borbi z brezbožnim komunizmom zastavil sam sebe in vse svoje sile. Neustrašeno in goreče se je boril z mečem pisane in govorene besede, z molitvijo in žrtvijo.

Zaradi tega pogumnega nastopa, zaradi tega odločnega zadržanja do komunistične revolucije, je postal tarča preganjanja in obrekovanja. Preganjali so ga kot škofa, kot so preganjali škofa Štepinca, Vovka... Umor v katedrali se ni posrečil, a njegovo srce so napolnili z bolečino do vrha. Zmerjali so ga in ga proglasili za izdajavca in brezdomovince. „V nobeni besedi ni bilo toliko zlobe in nevednosti“ bi lahko dejali z Ivanom Cankarjem. Saj je škof Rožman ljubil svoj narod z vsem svojim življenjem, v svojem neizmernem trpljenju.

3. Da, škof Rožman je bil velik kot neustrašen mučenec in zvest Slovenec. Predvsem pa je bil velik kot škof.

V svojem romanu Ovčar Marko pisatelj Jalen hvali dobro ženo: „En dober dar“ pravi „je dobra žena, ki bo dodeljena temu, ki se Boga boji, v povrnjenje dobrih del“. Morda naš narod nima veliko dobrih del, vendar bi lahko rekli, da nam je Bog podaril mnogo dobrih škofov. In enega največjih v naši zgodovini nam je naklonil prav v najtežjem času, ko nam je dal škofa Rožmana.

Zakaj prav njega? Z današnjim prvim berilom, bi lahko odgovorili: „Moje misli niso vaše misli, in moja pota niso vaša pota, govori Gospod.“

In prav ta nedoumljiva, vzvišena božja pota je zaslutil škof Rožman takoj ob posvetitvi leta 1929., ko si je izbral za škofovsko vodilo: „Križa teža in plačilo“.

„Ko sem mu sporočil, da je bil imenovan za škofa,“ pravi g. Jože Košiček, se mu je zarisala neizmerna žalost in skrb na obrazu. Teža križa, trpljenja in odgovornosti je padla nanj.“ In ko mu je škof Jeglič pokazal novo stanovanje v škofijski palači je dejal: „Prevzvišeni, jaz pa imam občutek, da to ni moja zadnja postaja in da ne bom umrl v tem poslopju.“ Je mar slutil, da bo moral na begunsko pot. Gotovo ni vedel, da bo našel svoje poslednje domovanje v Clevelandu, v župnišču sv. Lovrenca.

In v čem je bistvo njegove veličine? V tem, da je bil svetnik. Škof Rožman je živel in umrl v sluhu svetosti. „Umril je svetnik,“ je dejal duhovnik Roztas, ki mu je za vedno zatisnil oči v bolnišnici sv. Alekseja, 16. novembra 1959. Tako izjavljajo tisti, ki so ga zares dobro poznali. Bil je dober, blag in ponižen, predan božji volji, goreč za božjo slavo in rešenje duš. Vedno je stremel višje, po popolnosti, čeprav o tem ni nikoli govoril.

Samo enkrat je svojim dragim izgnancem v Argentini razkril to skrivnost.

Ob svojem prvem obisku v Buenos Airesu je 16. oktobra 1949 v dvorani na Callao med drugim dejal: „Škof Jeglič je kot mlad duhovnik napravil sklep, da bo vse življenje iskal božjo čast. Bogu je dejal: ‚Ti pa poskrbi za mojo!‘ Tudi jaz sem podobno pogodbo z Bogom napravil. Bal sem se časa, ki je prihajal, bal sem se, če bom zadostj sposoben zanj. Zato sem dejal ljubemu Bogu, da mu dam in darujem tudi svojo čast in dobro ime. Izročil sem mu svoje dobro ime, osebno čast in vsega samega sebe s prošnjo, da bi ne bila nobena duša pogubljena zaradi moje nesposobnosti.“

Bog ga je preobilno uslišal z vsem, kar je prišlo nanj v njegovem življenju in še čez, da bi po njegovi krivdi ne bila pahnjena nobena duša v resnično ognjeno brezno pekla. Da bi slovenski narod ne bil oropan večnik in časnih vrednot, je vsega posvetil Marijinemu presvetemu Srcu. V goreči molitvi in popolni vdanosti Kristusu in Njegovi Materi je črpal moči

in nosil težo križa — brez plačila. Pa tudi brez omahovanja, ker je vedel, da k Bogu pride kogar križ poniža.

Podoben je bil sv. Pavlu in s polnim zaupanjem je smel ponavljati za njim: „Življenje meni je Kristus in smrt dobiček.“ Sam Kristus je odseval iz njegove osebnosti, v besedi in apostolskih naporih, v življenju in smrti.

Velik je Rožmanov zgled. Naj nas utrjuje v veri in pogumu.

Prepričani bodimo, da nam je v njem Bog dal svetega škofa in pričevavca. Naj nas ne moti, da svet ne sprejema rad svetnikov. Naj nas ne moti, da ga uradni predstavniki v Ljubljani še danes sramote. Prav v njegovem mučeništvu in v nedolžni krvi naših mučencev nam je dana obljava miru in sprave. Nekoč, ko sramotilnega stebra že dolgo ne bo več, ko bo Cerkev — zdaj prisiljena na kolena — spet svobodno izjovedovala resnico, bo škofu Rožmanu — tako upamo — dodeljena čast oltarja. Njegov zgled bo še močnejše zasvetil in njegovo pričevanje bo odmevalo iz najglobljih tokov slovenskega življenja.

To naj bo danes naša molitev in naše zaupanje.

„ . . . dom, jezik in vera —

— za to troje živite!“

(Govor Milana Magistra ob 25-letnici Rožmanove smrti v Slovenski hiši)

16. novembra 1959 ob štirih zjutraj je v begunstvu v Združenih državah Severne Amerike odšla k svojemu Bogu duša velikega slovenskega škofa dr. Gregorija Rožmana.

Njegove veličine se spominjamo ob petindvajseti obletnici tisti begunci in naši potomci, ki se štejemo za „Rožmanov“ rod, ki izhaja iz Slomškovega, Missijevega, Jegličevega rodu; naše katolištvo je raslo ob teh škofih in v Rožmanu zacvetelo v mučeniški slavi.

ŠKOFOVE SMRTI SE SPOMINJAMO NA PRAZNIK KRISTUSA KRALJA. Pred 45 leti, samo en mesec pred pričetkom II. svetovne vojne, je škof Rožman kot predsednik Mednarodnega odbora za pripravo kongresov Kristusa Kralja doživljal svojo življenjsko cvetno nedeljo. Ljubljana je slavila Mednarodni kongres Kristusa Kralja v dneh od 25. do 30. julija 1939. Nato je sledil strahotni Veliki teden slovenskega naroda in škofa samega, ki se zdi, da se zliva danes v veličino velikonočnega vstajenjskega jutra, ko se Rožmanovo delo in življenje začinja v slovenskem narodu ceniti in priznavati.

Ali bi bilo možno izbrati za našo svečanost lepši praznik kot današnji praznik Kristusa Kralja, za katerega slavo je škof Rožman živel na zunaj in predvsem na znotraj. V decembru 1946. je škof že v begunstvu na duhovnih vajah pismeno izrazil voljo služiti Kristusu Kralju: „Na vabilo Kristusa Kralja ponižno, v zaupanju na njegovo milostno pomoč, odgovarjam: TUKAJ SEM! Sklenem in hočem ...prostovoljno se javiti za posebne naloge, h katerim samo prostovoljce sprejem.“ Takih besed in odločitev je zmožen samo velik duh, ki v zrelih škofovskih letih dokazuje mladostnost in voljnost. Škof zapisuje to v času, ko ječi pod križem, zato njegovo prostovoljstvo potrjuje krepost zvestobe do vere in do službe.

Da je škofova duša mogla zagoreti do take veličine, je bila potrebna dolga rast.

Tudi on je bil nekoč v fantovskih letih. Nekega dne se je moral odločiti za Boga, za plemenitost, za krepak značaj, za osebnost, za poštenost, za službo drugim, za duhovništvo, za svetost.

Da je tudi on bil cel človek, nam dokazuje njegov dnevnik. Ko je bil zaprosen, naj sprejme breme škofovstva, se je takole branil: „Nočem križa, ne maram težav.“ Kaj je bolj človeškega kot odlagati križ, izogibati se nevšečnostim, „živeti v miru“? Ali milost božja ni bila zastoj. Za veliko dobo slovenskega naroda je hotela velikega škofa. Vdal se je Gregorij Rožman in prejel posvečenje. Sam drugje zatrjuje, da je bila „pot in način, po katerem ga je Bog privedel na škofijsko stolico tako izreden in čudovit, da je bil prisiljen verovati v previdnost božjo“. Bolj se oddaljujemo od tistih časov, bolj se nam vsem razodeva dejanje božje previdnosti kot veliki dar božje dobrote našemu narodu.

Škof Rožman je bil človek slutenj in notranjega uvidevanja. Zdi se, da ni bilo nobenemu od slovenskih škofov dano, da bi že s svojim škofovskim geslom in grbom zaobjel ves tedanji zgodovinski trenutek svojega naroda, pa tudi svojega življenja. Rožmanovo geslo „Križa teža in plačilo“ je bilo preruško zanj in za narod. Njegovo geslo in grb sta velika freska trpnosti, predanosti skrivnostim trpljenja in upanja na pravičnost neskončne PRAVICE. V geslu ni nobenega velevnika za akcijo, za velikopoteznost, za boj, za ravnanje, za vodenje, za doseganje teženj in namemb. Ali vendar je nabito s smislom. Škof sprejema križ kot najučinkovitejše sredstvo za čase, ki se zgrinjajo nad narod in njega. Teža križa, ki bo voljno sprejeta bo mogla sprožiti energije trdoživosti, stanovitnosti, mučeništva in svetosti v vseh plasteh vernikov in naroda. Škofov aktivni element se je izrazil l. 1940 v govoru: „Naš narod ne sme poginiti. Ohraniti mora svoje dragocene zaklade jezika, vere in zemlje“; svojim fantom pa je istega leta zapisal v „Kresu“, „da bodo morali navdušeno in hrabro braniti dom, jezik in vero slovenskega naroda.“ „Slovenski fantje, dom—jezik—vera, za to trojno živite.“ To je bila njegova smer, ki ji je ostajal zvest sam in njegovi fantje. Že v begunstvu je maja leta 1949 zopet poživljal: „Važno je, da bo narod ostal in da bo vero ohranil.“ — Trpno geslo podpira borbena zadržanje!

Trpljenje, ki se je zgrinjalo na škofa v večji meri kot do tedaj na kateregakoli slovenskih škofov, ni bilo samo stranski proizvod hudih časov, temveč predvsem nujna posledica škofove službe. Verniki in zgodovinarji moramo presojati škofovo osebnost predvsem po tem, kako je kot škof izvršil svoje dolžnosti.

Po načrtu, ki ga je božja volja zamislila za odrešenje človeka, so škofje „znamenje edinosti“ v Cerkvi. Ko so združeni s papežem, tvorijo enoto Kristusovega telesa samega. Učenec apostola Janeza sv. Ignacij Antiohijski uči, da ni in ne more biti veljavne in trajne cerkvene skupnosti, kakor le v edinosti duha in srca, spoštovanja, pokorščine, čutenja in delovanja s škofom.“ Slovenski človek, ki se je izdajal za boljšega vernika, krščanski socialist, pa je zašel v Sloveniji v zanke, ki jih je nastavil Lenin že l. 1909., ko je zahteval razredni boj, ki bo „vodil krščanske delavce v brezboštvo stokrat bolj kot kak izključno brezbožen govor.“ Krščanski socialisti so sprejeli v načelu pravico do nasilja s tem, ko so podpisali sodelovanje s komunizmom, obenem pa tudi pot v brezboštvo slovenskega delavstva. Začeli so minirati našo katoliško Cerkev od znotraj, ker so šli preko „znamenja edinosti“, ljubljanskega škofa Rožmana. Svojo voljo so ustoličevali mimo škofa v znamenju Osvobodilne fronte, ravnali so kot otroci, ko so zahtevali od svojega škofa, da jim potrdi njihovo „kaprico“, razsvetljeno po Parizu, ne pa po Rimu.

Križ je začel padati na škofove rame; boleost pastirja, ki nemočen gleda, kako se prvi trop ovac oddaljuje od zaupane mu črede.

Ako bi tudi hotel škof ne bi mogel zamolčevati, da je „znamenje edinosti“ v Cerkvi. Nasprotje temu znamenju pa se je z naglico stopnjevalo. Krščanski socialisti niso spoštovali nauka svoje prastare matere Cerkve, komunistični „verniki“ pa so šli dlje in udarili po njenem licu. Njihov vodja Kardelj je z drugimi v slovenskem prostoru začel spravljeni v življenje kruta navodila Lenina iz l. 1906., ki jih je Kardelj kot profesor na odeski partijski šoli moral učiti: „Marksist ima osnovo v razrednem boju in ne v družbenem miru. V določenih dobah se razredni boj razvije v civilno vojno, v oborožen nastop med dvema deloma naroda. V takih trenutkih ima marksist dolžnost podpreti bratomorno vojno. Kakršnakoli obsodba take vojne je za stališča marksizma absolutno nesprejemljiva“. Pred takim izzivom slovenskega komunističnega volka, je vrasla junaška postava slovenskega cerkvenega pastirja škofa Rožmana, ki je zavpil v slovenski svet: „Brezbožni komunizem je pri nas z narodnimi gesli mnoge prevaral in se pod krinko Osvobodilne vojske skuša polastiti oblasti, da bi do konca dovršil svojo krvavo revolucijo in družbo po brezbožnih načelih uredil. Zaradi tega sem po SVOJI SLUŽBI DOLŽAN, da brezbožni komunizem znova in še enkrat na ves glas obsodim in na njegovo strašno nevarnost slovenski narod v svoji škofiji opozorim.“ „Sodelovanje z brezbožnim komunizmom je brez greha nemogoče.“ Prevzetni krščanski socialisti in celo nekaj duhovnikov, da ne omenimo komunistov, so pastirju odrekli avtoriteto in hoté preslišali njegovo učenje.

Križ na križ! Pritisk križa je kladio, ki kuje škofovo srce za pogum in odločnost. Škof se zaveda, „da človek ne more biti brez resnice,“ (Sv. Pavel), zato govori. Bog daje gotovost nekaterim, da morejo biti gotovost za druge.

Spolnjevati dolžnosti privede škofa na zatožno klop partijske „pravice“. V dneh od 21. do 30. avgusta 1946., je komunistična partija uprizorila proti škofu Rožmanu sodni proces, da je s tem zadostila Leninovemu učenju iz l. 1918, po katerem se mora revolucionarno sodišče spremeniti v izraz zatorja in nasilja, na enak način, kakor je to pomenilo med revolucijo „streljanje na mestu“. Samo dejstvo, da je sodišče imelo ta namen in ne iskanje pravice, vzame procesu vso veljavo in zakonitost, akoravno bi se izpolnili vsi procesni predpisi. Škofa so obsodili, „ker se je mešal v politiko“, ker je „slovensko ljudstvo izdajal“, ker „je postal vojni zločinec.“

Nikdar zvesti verniki nismo v našega škofa podvomili, zares pa se naše zaupanje potrjuje, ko se njegove preroške besede in učenje z vso krutostjo spolnjujejo nad našim narodom; po tolikih letih je tudi slovenski narod spoznal moralno kakovost tedanjih škofovih sodnikov in tistih, katerim je tudi proces proti njemu služil za uzurpacijo oblasti. Ko je škof tedaj poslušal po radiju oddajo procesa proti njemu, je izjavil: „V vsem, kar so do tedaj poročali, ni bilo niti ene resnične trditve.“ Pošteni verniki verjamemo prej svetniškemu škofu kot pa sužnjem brezbožne diktature proletariata.

Škofov križ ni postajal težji le zato, ker bi njega kot osebo blatili. Bolelo ga je, da so hoteli onemogočiti škofa in njegovo službo. Obsodili so ga kot Pilat Kristusa, češ, da se je mešal v politiko.“ Na tako pretvezo je škof že l. 1943 odgovoril vernikom in zgodovini: „Vem, da mi bodo zagovorniki komunizma in še nekateri katoličani očitali, da se s tem pastirskim pismom vmešavam v politiko. Toda, predragi verniki, boj proti brezbožnemu komunizmu ni politika, ampak verska zadeva, saj se vendar tiče vere v Boga.“ Vsa razboževalna politika slovenskega marksizma do današnjih časov kriči, kako prav je imel škof Rožman.

Obsodili so škofa tudi za „izdajstvo“ slovenskega naroda. Izdajalec naj bi bil tisti škof, ki je okupatorskemu oblastniku komisarju Grazioliju 26. 9. 1942. napisal poslanico, v kateri je zahteval „strogo pravičnost, zjamčeno osebno svobodo, nedotakljivost lastnine in vrnitev iz internacije vseh, pri katerih niso bili dani zakoniti pogoji za omejitve svobode.“ To je bilo dejanje velikega vladike, ki sprejme nase vso tveganost zato, da bi bilo narodu znosno življenje v vojnem času. Pa tudi svojemu predstojniku sv. očetu Piju XI. je priporočil, naj se zavzame za Slovence na Primorskem, na kar je dobil opozorilo, da se ti problemi ne tičejo njegove škofije. Vsi tisti, ki smo morali še kot otroci občutiti na lastni koži, kako so nas Nemci hoteli pogermanizirati, se s spoštovanjem klanjamo škofu, ki je kot otrok dobil klofuto od nemškega učitelja, ker je govoril slovensko in vemo, da je po takšnem otroškem trpljenju za narod nemogoče postati v srcu izdajalec. „Trdno upam, da mi večni sodnik, ko bo na meni gotovo našel marsikaj graje vrednega,

ne bo očital izdajstva nad lastnim narodom" (12. 12. 1943.) so besede škofa, ki je oktobra 1945 tudi pisмено izjavil, da „je bil vse dni svojega življenja odločen in ponosen Slovenec,“ za kar naj jamči njegova duhovniška vest.

Kako se nam ponuja primerjava napisa „Jezus Nazarečan Judovski kralj“, torej izdajalec cesarja, z nalepko komunističnega procesa „Škof Rožman narodni izdajalec“, torej izdajalec komunistične revolucije. Oblastiželjneži zmeraj zasmehujejo in blatijo preroke, ker jim njihova prisotnost in življenje razkriva laži in zločinske namene.

Zahteva etike je, da mora biti izrečena beseda resnična. Rožmanove besede so še danes resnične, nobene svojih besed ni bil prisiljen preklicati; še celo njegove napovedi, ki se po svoji naravi gibljejo v svežu možnost, se spolnjujejo. Medtem pa so komunisti svoje osvobodilne znake že zdavnaj zavrgli in sami na ves glas oznanili, da je bila njihova borba socialna revolucija in ne osvoboditev slovenskega naroda. Lagati narodu v važnih zadevah je največje zlo, ker ima za narod neizmerne posledice. Dokazni material obtožuje komunistično partijo laži in zato izdajstva nad narodom. Z oblatenjem našega škofa je bil kršen etični red. Za človeka, ki je pravilno učil in videl nesrečo slovenskega naroda zaradi komunizma, mora slovenski narod zahtevati pravice. Največja odlika za škofa našega stoletja in največji ponos za slovensko Cerkev je, da je v tisti dobi ustrahovanja morda edina v Evropi, ki je sprejela boj proti komunizmu iz načelnosti, ne pa zaradi poloma ali preživelosti komunističnega sistema. Ni gledala na posledice in trpljenje ter mučeništvo svojih duhovnikov in vernikov. Kakor je obsodba sv. Ivane Arške po tolikem času zadela nazaj njene krivične sodnike, tako bo „izdajstvo“ škofa Rožmana padlo nazaj na komunistično sodno oblast. Škof je bil poražen na zunaj, ali njegova pravična zadeva ni mogla biti prizadeta.

Križe je škof Rožman sprejemal upogibajoč se božji volji, a svojemu trpljenju je dajal določeni namen: „da se ne bi nobena duša zgubila za zveličanje.“ „Moja dolžnost je moliti in trpeti. Jaz sem škof, zato je to moja dolžnost,“ je rekel. Kako velike besede, natrpane s svetostjo! Njegova duša je morala zavestno iti skozi vse dušne stiske: stiske človeka in škofa. Obrekovali so ga in hujskali so proti njemu vernike; obrekovanega so ga postavili v zgodovino in učbenike, da otroci njegovih vernikov še naprej pijejo iz zgodovinske mlakuže; lastni duhovniki so mu bili nezvesti, podcenjevali so ga „napredni“ in „ljudski“ duhovniki; bil je v nevarnosti za smrt, v nevarnosti za mučenje; pobili so mu krščanske fante in može; zapirali so mu jih okupatorji, uničevali so mu narod; njegovo ljudstvo na Koroškem so zatirali in mu pisali nagrobnik; komunizem mu je škofijo in Slovenijo spreminjal v brezbežno puščavo in misijonsko deželo; trpel je, ker ni razvidel božjih načrtov, čeprav se jim je pokoraval; sklanjal je glavo kot Abraham pred božjo voljo; na milost in nemilost je bil prepuščen zavezniškimi oblastem, ki jih je imel za prijatelje; škofovska služba mu je ukazovala imeti stike z okupatorji, za katere je vedel, da so sovražniki njegovega ljudstva;

moledovati in poniževati se je moral pred njimi, ko je prosil za življenje rojakov in tudi za svoje komunistične sovražnike; trpeti je moral pogojenost, ki je izvirala iz škofovskega dostojanstva, biti prisoten pri dejanjih, ki mu jih je le-to velevalo, srce pa je zraven jokalo; na starost je trpel odsotnost od lastnega doma; potrpeti je moral nerazumevanje predstojnika, ki je bil po svojem izdajalskem „verniku“ lažno obveščen o njegovem delu; trepetati je moral za zveličanje njemu zaupanih duš; gledati je moral vse javne grehe, ki jih je njegovo ljudstvo počenjalo.

Glejte, slovenski katoliški škof! Kdo mu je enak, koga bolečina je bila večja!

Pa so tudi na tem velikanskem križu vzbrstele mladike plačila.

Ljubljanska škofija je za časa Rožmanovega pastirovanja močno versko zaživela. Medtem ko so podirali evharistične križe po naših planinah, je toliko bolj v mladih srcih zagorelo evharistično življenje. Evharistični Jezus je naši mladini vzbujal junaštvo in celo mučeništvo. Škof je kljub bolečinj zahvaljeval Boga za krščanske mučence. Plačilo za njegovo skrb je bila spokorna procesija, ki se je tri ure zlivala 30. maja 1943 na Rakovnik k Materi božji. Istega dne se je narod posvetil Marijinemu Brezmadežnemu Srcu in škof je v Argentini l. 1949 s ponosom in vero izjavil, da je bil „naš slovenski narod, v kolikor je bil svoboden, prvi na svetu, ki se je kot narod posvetil Srcu Marijinemu.“ Prav tako je bila verjetno edino ljubljanska škofija tista, ki je kot celota petega maja 1945 končala petič pobožnost petih prvih sobot, kakor je prosila Marija v Fatimi. Ali je potem le naključje, da je škof kot begunec prišel prav Lienz, kjer je bila v cerkvi Fatimska Mati božja, da je pred njo maševal maja 1945, ko se je po njegovih besedah šele „začenjal veliki petek našega ljudstva“ in so naši domobranci stopali v temo tretje golgotske ure. To je bil skrivnostni božji način plačevanja, katerega neskončno vrednost bomo spoznali v večnosti. V plačilo je bila škofu tudi pobožnost do Srca Jezusovega, ki nam še sedaj skozi vsa dolga leta zdomstva vzdržuje versko raven in ohranja vero naše mladine. Največje plačilo pa mu je bila zavest o izpolnjeni dolžnosti in končno potrjenje njegovega ravnanja z blago svetlobo, ki mu jo je naklonila nebeška Mati v Fatimi l. 1957.

Samo življenje, ki ima nekaj povedati, je človeka vredno. Rožmanovo življenje pa je knjiga, ki jo polagamo na bralno stran naših slovenskih oltarjev. Njegov nauk ni drugega kot Kristusov nauk in njegova modrost je navdihnjena od osebnega trpljenja in svetosti. Za današnjo dobo in vse čase ohranjamo njegovo učenje; zato hočemo poudariti nekaj njegovih vodilnih misli!

— „Odkrito izpričujem, da sem videl v brezbožnem komunizmu... največjo nevarnost za krščanstvo in za krščansko življenje mojega naroda.“ Škof ni bil proti komunizmu, ker ne bi imel pozitivnega programa. Krščanstvo je bilo tisto pozitivno, proti kateremu se je zaletel in se še zaletava negativni komunizem.

- V prvem pismu beguncem 24. maja 1945 nas je pozval: „Vse moramo storiti, da ne propademo.“ Do danes se ta naloga v bistvu ni spre- nila.
- „V Boga moramo zaupati, kajti če bomo Angležem bolj zaupali kot Bogu, se bomo nekoč kot črvi zvijali v prahu.“ Prevedeno v današnji jezik: če bomo zaupali v mednarodne sile in zapustili misel na Boga in ne prosili njega za tlačenj narod, ne pričakujmo božjega varstva. „Bom pa jaz molil za vse Slovence, pa če si zdrgnem kožo s kolen,“ je škof Rožman odgovoril na previdno politično potezo dr. Korošca, ki se je dal ustrahovati Hitlerjevi grožnji, da bi javna molitev za slo- venski narod skalila mednarodne odnose.
- „Marija bo slovenski narod rešila, če se bo dal rešiti.“ „Če kaj velja beseda Marije, potem smemo upati,“ je škof zatrdil v Argentini leta 1949.
- „Rad pomagam vsakomur in bom tudi po smrti pomagal, če me boste prosili za posredovanje.“ Zdi se nam, da teh besed ne more izreči nihče drug kot človek, ki je kot svetopisemski „pravični“ mož, ki ima polno zavest o izpolnjeni dolžnosti in neizmerno upanje v božjo usmil- jenost po smrti, pa jasno vero v občestvo svetnikov in vernih duš. Mož, ki se je zavedal, da je Kristus obljubil blagor tistemu, ki je za- radi pravice preganjan. Slovenski narod, ne pozabi na svoje svetnike, če hočeš biti vreden njihovega posredovanja, ko prosiš za svobodo in obstanek. Svetnike oživlja vsakemu narodu Duh, ki je večen. Zato pozna potrebe vseh časov in vseh ljudstev in bo na tvoje prošnje težo Rožmanovega križa spreminjal v plačilo narodu, kar je bil veliki smi- sel škofovega življenja.

Ne obupuj, če se nad tebe zgrinjajo temni oblaki, saj iz oblakov naj- težjih se ulije pogosto dež rodoviten. Kitajski pregovor

Kdor ne zna zamolčati dejanja, tudi storivca zamolčal ne bo. Seneka

Ni najbistrejši um tisti, ki ustvarja države, ampak pošteni in trdni značaji. D'Azeglio

Prva kazen, ki krivca doleti, je zavest, da ga njegova lastna vest ne bo oprostila. Juvenal

Razum je dvorezen meč iz jekla trdega in iskrečega se rezila. Zna- čaj pa je uma ročaj, brez katerega ta nima veljave.

Friderik Bodenstedt

Škofa Rožmana odnos do komunizma in komunistov

I.

Škof dr. Gregorij Rožman je komunizem odklanjal in obsojal. To dokazujejo vse njegove pisane in govornjene besede. Naj omenimo samo nekaj njegovih obsodb komunizma.

Po novem letu 1936 je škof Rožman napisal duhovnikom ljubljanske škofije pismo, v katerem opisuje svoje poglede na komunizem in v katerem naroča duhovnikom, da je potrebno ljudem pokazati zmotnost in nesmiselnost komunističnih nauk v teoriji in praksi. S tem pismom je škof Rožman stopil na čelo ideološkega boja proti komunizmu.

Po kongresu Kristusa Kralja leta 1939 je škof Rožman v okrožnici obravnaval nevarnost komunizma in zapisal, da je komunizem svetovna nevarnost za krščanstvo, za krščansko kulturo in človeško družbo sploh.

Pozneje, med vojno in revolucijo, je škof Rožman pogosto jasno in krepko obsodil komunizem. Naj omenimo pastirsko pismo z dne 25. oktobra 1942, kjer pravi med drugim tole: „Sami, dragi verniki, ste mnogokje bridko izkusili, kako trda in nečloveška je vlada brezbožnega komunizma. Obljublja raj na zemlji, ustvari pa pekel, kakršnega si nobeden prej niti predstavljati ne more. Pa saj drugače biti ne more, ker je komunizem v svojem bistvu, v svojih sredstvih in v ciljnih brezbožen.“

Naj omenimo še enega izmed Rožmanovih pastirskih pisem z dne 30. novembra 1943, po padcu Turjaka in Grčaric, kjer piše: „Kdo je vas, dragi verniki, pahnil v to nesrečo, ki je tako velika, da narodu že grozi nevarnost pogina? To je storil največji in najnevarnejši sovražnik krščanskih narodov — brezbožni komunizem.“ In nato škof nadaljuje: „Zaradi tega sem po svoji vesti dolžan, da brezbožni komunizem znova in še enkrat na ves glas obsodim in na njegovo strašno nevarnost slovenski narod v svoji škofiji opozorim.“

Tudi v znani pridigi na Miklavževo nedeljo, 12. decembra 1943, je škof Rožman izredno ostro obsodil komunizem, med drugim z besedami: „Do zadnjega bom trdil in učil, da je brezbožni komunizem največje zlo in najhujša nesreča za slovenski narod.“

Škof Rožman je torej bil v obsojanju komunizma neizprosno in dosleden v vsem svojem delovanju.

II.

Kakšen pa je bil odnos škofa Rožmana do komunistov, do partizanov, do članov OF? Prav v tem odnosu se je pokazala vsa škofova globoka krščanska narava, njegova ljubezen do bližnjega, ljubezen tudi do nasprotnika in sovražnika.

Naj v tej zvezi omenimo nekaj znanih in nekaj manj znanih dejstev.

Škof Rožman je reševal iz internacij, konfinacij in iz zaporov brez izjeme vse, za katere je bil naprošen, in se ni oziral na to, ali je bila žrtev komunist ali protikomunist.

Ko je predstojnica uršulinskega samostana v Ljubljani vprašala škofa, ali smejo deliti hrano tudi partizanom, je škof odgovoril: „Ve ne podpirate ne domobrancev, ne partizanov, ampak dajete hrano lačnim ljudem.“

Škof Rožman je vse storil, kar je bilo v njegovi moči, da reši življenje Tonetu Tomšiču, tajniku komunistične partije. Napisal je prošnjo na Mussolinija, katero je odnesel v Rim salezijanec dr. Franc Blatnik in jo izročil bivšemu tržaškemu škofu dr. Fogarju in ga prosil, da jo osebno izroči Mussoliniju. Ta je to storil, toda prošnja ni bila uslišana. Nato je škof Rožman brzojavno prosil papeža Pija XII., naj reši življenje Tonetu Tomšiču. Prošnja je prišla prepozno, ker so Italijani med tem Tomšiča že ustrelili.

Dr. Jakob Kolarič CM v svoji knjigi Škof Rožman, III. del, objavlja pismo duhovnika Jožeta Godine, v katerem ta popisuje svoj razgovor s škofom Rožmanom o Metodu Mikužu. Škof je tedaj Godini rekel, da mu nekateri zamerijo, ker je govoril z Mikužem, in je dejal: „Duhovniki in tudi drugi, vsaj izobraženci, vedo, da sem škof in da sem škof vseh. Tudi partizani so moji škofljani. Meni so izročene vse duše v škofiji in skrbeti moram za duše vseh. V tem okviru so moji razgovori z Mikužem.“

Ko je Boris Kidrič leta 1945 očital na ljubljanskem kongresu OF, da škof Rožman ni maral poslati duhovnikov v partizane, mu je škof odgovoril, da je bil Mikuž pri partizanski vojski z njegovo vednostjo in njegovim privolenjem.“ (Glej dr. Jakob Kolarič, Škof Rožman III, str. 308.)

III.

V celjskem Mohorjevem koledarju za leto 1984 (str. 94) je objavljen članek z naslovom „Cerkev med NOB na osvobojenem ozemlju“. Podnaslov pa se glasi „Ob 40-letnici Verske komisije in Generalnega vikariata za Belo Krajino“. — Članek je napisal duhovnik Lojze-Jože Žabkar in v njem popisuje delovanje duhovnika Andreja Ilca tako: Andrej Ilc, rojen v Goriči vasi pri Ribnici, je bil od leta 1930 dalje župni upravitelj v Podzemlju v Beli krajini in ga je v mesecu juniju leta 1944 škof Rožman imenoval za generalnega vikarja za Belo Krajino, ki so jo tedaj imeli v rokah partizani. Zgodilo pa se je to takole. Po izvajanjih Žabkarja je bil položaj Cerkve v Beli krajini naslednji: „Cerkev, ki se je nahajala na osvobojenem ozemlju, se je morala nujno podrediti in prilagoditi novim razmeram. Ljudska oblast se ni vtikala v cerkvene zadeve in je pustila vero pri miru. V vrstah OF in NOB je bilo vendar čez 90% katoličanov. Vsakdo je lahko mirno opravljal svoje verske dolžnosti. Le zveze ni bilo z vrhovnim predstojništvom Cerkve na Slovenskem. Treba je bilo najti izhod. Ta izhod se je našel tako, da je bil ustanovljen generalni vikariat za osvobojeno ozemlje.“

Nato pripoveduje Žabkar, kdaj in kako je bil ustanovljen ta vikariat. Dne 19. februarja 1944 je bila v Črnomlju skupščina Slovenskega na-

rodno-osvobodilnega sveta (SNOS), na kateri je bila ustanovljena verska komisija, ki naj bi pomagala urejati nemoteno opravljanje bogoslužja in raziskovala odnose med ljudsko oblastjo in Cerkvijo.

Dalje pravi Žabkar, da so se na pobudo OF zbrali duhovniki črnomeljske dekanije pri njem v župnišču dne 19. aprila 1944 na pastoralni konferenci, ki jo je vodil namestnik dekana in župnik v Podzemlju Andrej Ilc. V svoj dnevnik je Žabkar zapisal ves potek tega sestanka duhovnikov in predstavnikov izvršnega odbora osvobodilne fronte. Na tem sestanku je Kidrič dejal, da je vodstvo OF pripravljeno urediti odnose s Cerkvijo. Bil je narejen dogovor, da se piše škofijskemu ordinariatu, da naj da škof prodekanu Andreju Ilcu vsa pooblastila in ga imenuje za generalnega vikarja za Belo Krajino. Na tej konferenci je bilo 30 duhovnikov.

Po tej konferenci je izročil prodekan Andrej Ilc vodstvu OF pismo, ki ga je vodstvo OF posredovalo škofu Rožmanu.

Škof Rožman je dne 7. junija 1944 lastnoročno podpisal dekret, ga opremil s pečatom ljubljanskega ordinariata in ga naslovil na Andreja Ilca, župnika v Podzemlju. Dekret se je dobesedno glasil takole: „S tem vam dajem pravico in pooblastilo generalnega vikarja za Belo Krajino v smislu C. I. C. (codex iuris canonici), kanon 368. Za imenovanje soupraviteljev in za potrebne preместitve izdajte prizadetim dekrete. Pozdrav in blagoslov! Dr. Gregorij Rožman, škof.“

IV.

Sklepna beseda

Škof dr. Gregorij Rožman je vedno odklanjal in obsojal komunizem. V tem ni niti za hip popustil. Ostal je do svoje smrti dosleden nasprotnik komunizma kot ateističnega in nečloveškega svetovnega nazora. Ni pa sovražil komunistov in partizanov, ampak jim je nasprotno skušal po vseh svojih močeh pomagati. Primera Metoda Mikuža in Andreja Ilca dokazuje, da je skušal pomagati v dušnopastirskem pogledu tudi partizanom in pripadnikom OF. Tako je škof Rožman pokazal, da je ena stvar njegov odnos do komunizma, druga stvar pa njegov odnos do ljudi, ki so v zmoti, ker so „vsi moji škofljani. Meni so izročene vse duše v škofiji in skrbeti moram za duše vseh.“ Prav v tem je veličina pokojnega škofa, ki je neizprosno obsojal zmoto, ljubil pa tiste, ki se motijo.

Ludovik Ceglar

Opombe h knjigi „Škof Rožman“ (6)

V Celovcu

48. Drugo vprašanje, na katero moramo odgovoriti, se glasi. Kako je na Rožmana vplivalo spoznanje, da ga v Celovcu niso klicali na pogovor z Natmessnigom, temveč zato, da ga rešijo, in da tudi z Angleži še ne bo mogel takoj stopiti v stik.

Za pogovor z Natmessnigom mu pač ni nič bilo, saj se z njim ni

imel kaj pogovarjati. Pravi namen svoje poti v Celovec je povedal v poročilu za papeža. „Po soglasnem nasvetu stolnega kapitlja sem zapustil svoj sedež z namenom, da bi mogel kar se da hitro stopiti v stik z angleško in ameriško oblastjo in se pogovoriti o obrambi in pomoči slovenskim protikomunistom.“ Rožman ne pove, kje naj bi se to zgodilo, a ni dvoma, da že v Celovecu. Iz njegove izjave se vidi, da ga je usoda domobrancev in beguncev skrbela in je računal s tem, da jih Angleži ne bodo nosili na rokah. Tudi p. Odilu je škof očitno govoril v tem smislu: da je odšel samo začasno, da „posreduje za narod“. O tej svoji nameri je škof ponovno govoril. Malo pred binškoštni je tožil: „Nisem prišel v Celovec, da rešim svojo glavo, ampak zato, da bi mogel kaj storiti za naš narod“ (426).

49. Kolarič piše, da je škof po dogovoru z Rohracherm bil odločen, da se vrne. Babniku je rekel: Zastonj smo prišli na Koroško. Jutri se peljemo nazaj v Ljubljano (411). Zjutraj se je poslovil od sestre rekoč: Kar nazaj naj me pelje gospod Nande (412). — Sestro je torej hotel pustiti v Celovecu in tudi Kraljiča verjetno ni maral siliti, da bi se vrnil. Razočaranje je očitno bilo tolko, da je škof pustil ob strani za nekaj časa tudi misel na potovanje v Rim.

Svojo namero, da se takoj vrne, je škof razodel tudi Kadrasu in Kraljiču, ki pripoveduje: škof je rekel Kadrasu, da sploh ne bo ostal in da se bomo vrnili nazaj. Mogoče sem jaz kaj vplival, ko sem mu rekel, da je to neumno. Komunisti ga bodo itak iskali in če ga bodo dobili, ga bodo prej ubili, kakor pripeljali v Ljubljano, in kje v karavanških gozdovih pokopali. Tudi to sem mu rekel: Počakajte, saj vas bodo še iskali, ko boste šli v Ljubljano nazaj.

50. Med nagibi, ki jih Kraljič (na traku) za škofov in svoj odhod v tujino navaja, preden prične govoriti o določitvi škofovega spremljevalca, je bila tudi neka partizanska karakteristika, o kateri pripoveduje: Dalje, je rekel (škof), kar mu je poročal Ahčin, ko so dobili, odkrili v Toneta Kralja bunkerju tajne arhive komunistične stranke. In dr. Hacin je ocene, ki so nam jih dali komunisti, poslal škofu. Prevzvišeni me je poklical in je bil malo nejevoljen, ker nisem kazal nobene radovednosti, da bi poznal komunistično oceno o meni. Vendar pa pravi prevzvišeni: „Če ste taki, vam bom pa sam povedal.“ To je škofova beseda: Vsi duhovniki imamo cele plahete pod našim imenom. Pod vašim imenom pa pravzaprav nič ni. Samo en stavek, ki se glasi: „Najbolj logičen in najmanj popustljiv nasprotnik komunizma.“ Škof me je vprašal: Kaj pravite na to? Odgovoril sem: Hvaliti jih ne smem. Pritoževati se nočem. Bog ve. — škof pravi: „Če bi jaz imel tako oceno, bi bil strašno vesel.“ Sem prosil škofa, da bi mi povedal svojo oceno. In škof pravi: „Me je sram.“ Pa vendar je začel in pravi: „Pišejo o meni, da sem jaz najboljši človek.“ Sem rekel: „Vidite! Kaj drugega pa hočejo pisati o vas?“ Rekel mi je: „Sem že dosti star. Nikar me ne vodite za nos! Jaz vem, kaj to pomeni, češ, da sem pod vplivom okolice.“ Vprašal sem ga: Prevzvišeni, ali vi čutite, da ste v vprašanju komunizma res pod vplivom okolice? Pravi meni: „Jaz se hočem držati Divini Redemptoris brezpogojno. Nič drugega.“

Ker ne vem nič o bunkerju Toneta Kralja, o karakteristikah ne morem dosti soditi. Vendar se zdi, da ni dokončna in edina. Prava škofova karakteristika je bila na varnem v partizanskem glavnem štabu kje v Beli Krajini in je vsebovala vse tisto gradivo, iz katerega so sestavili obtožnico za škofovo obsodbo. Morda gre le za eno od karakteristik, ki so se pisale. Celo to ni izključeno, da je gornja karakteristika bila med drugim narejena z namenom, da bi škof zanjo zvedel in mirno počakal v Ljubljani partizanov. Če bi partizani škofa imeli za najboljšega človeka, ne bi o njem trdili Koširju, da ga je treba obesiti. Verjetno ima izraz „najboljši človek“ res kak poseben pomen, vendar ni gotovo, da je škofova razlaga pravilna, čeprav je značilna. Kar hočem poudariti je to, da tudi Kralj č karakteristike ni resno jemal. Le zakaj naj bi partizani ubili škofa v karavanških gozdovih, če bi ga bili imeli za najboljšega človeka! Če pa ni verodostojen ta del karakteristike, je tudi druge ocene treba s pridržkom jemati.

„Divini Redemptoris“ je latinski naslov okrožnice, v kateri je Pij XI. obsodil komunizem kot bistveno slab: „Komunizem je po bistvu perverzen in kdor hoče krščansko civilizacijo rešiti, ne more na nobenem področju dopustiti sodelovanja z njim.“

Vendar se zdi, da je dosednji opis škofovega razpoloženja po nočnem razgovoru le enostranski. P. Odilo pove še drugo stran, očitno po škofovem pripovedovanju, saj govori o „dragocenih osebnih spominih na škofa Rožmana“. Takole piše: „Ko je škof Rožman prišel v Celovec, so mu na sedežu krške škofije povedali, zakaj so ga poklicali: da ga rešijo in ohranijo. Dvigala ga je misel in zavest: Ohraniti se moram za narod in za čredo, za svojo škofijo“ (KDMC 61). Rožman torej ni bil samo razočaran, ker še ni mogel stopiti v stik z Angleži, temveč se mu je tudi dobro zdelo, da so ga nadškof in drugi tako cenili in mu hoteli rešiti življenje. Zavedal se je, da je svoji škofiji še potreben, in ta misel in zavest sta ga dvigali, mu dajali poguma in zadoščenja. Ko je škof p. Odilu o tem pripovedoval, mu očitno ni povedal, kako za malo se mu je zdelo, da je šel v Celovec zvedel, zakaj so ga vabili, in da bi se bil najrajši takoj vrnil.

51. Ko je v škofu prevladalo to občutje in je tudi Kraljičevo trezno sojenje položaja škofa prepričalo, da bi vrnitev bila nesmiselna, se je škof spet bolj zavedel svoje dolžnosti, da gre v Rim.

Kadras je l. 1966 pisal: „Medtem se je položaj zelo poslabšal. Zato sem prosil naslednji dan, v nedeljo 6. maja 1945, naj prevzvišeni škof Rožman takoj odpotuje skozi Vzhodno Tirolsko v Rim. Bilo mi je mogoče, da sem mu v ta namen preskrbel potni list“ (815). Ni izključeno, da je škof o svoji nameri, da gre v Rim, Kadrasu prvi sam povedal, in Kadras ga je samo spodbudil, naj gre takoj na pot. Ni verjetno da bi mu Kadras sam od sebe začel prigovarjati, naj odide v Rim.

Tudi p. Heinzl je l. 1960 pisal: Škofijski kancler mu je še isti dan poskrbel potni list za Rim in mu ga izročil (KDMC 61). Tudi če škof

Kadrasa ni sam prosil, naj mu poskrbi potni list, Kadras tega gotovo ne bi bil storil, če bi škof v to ne bil privolil. Škofova sestra je Kolariču pozneje sporočila, da je Kadras rekel škofu, da ne more na škofiji ostati (814). Pravilno pripominja Kolarič, da se zdi, da je Kadras hotel škofa opomniti na nevarnost, ker je Titova vojska bila že blizu Celovca (814). Kadras je vedel, da je gospodar škofije, nadškof Rohrer, dal škofu vse na voljo in da bo pozneje hotel vedeti, ali je škof prišel in kdaj, kam in zakaj je odšel. Mogel mu je samo svetovati in ga prositi, da odide iz Celovca.

Glede potnega lista pravi Kolarič, da ga je Kadras mogel izposlovati le z veliko težavo (417). Da so zaradi nedelje in zaradi izrednih razmer bile težave, je lahko verjeti. Da pa je Kadras pri iskanju potnega lista imel velike težave, se iz navedenih mest ne vidi. Treba je priznati, da so šli Nemci škofu zelo na roko, da so mu v nedeljo dopoldne dali potni list. Po vsej verjetnosti sta ga dobila tudi spremljevalca.

Po prejemu potnega lista škof očitno ni več kazal namena, da bi se vračal v Ljubljano. Ob slovesu so imeli na škofiji vtis, da je odločen, da potuje v Italijo. P. Heinzl, ki se je vrnil na škofijo v nedeljo zvečer, je 1. 1960 zapisal: Pri mojem prihodu se je knezoškof Gregor že odpeljal dalje v Lienz na Vzhodno Tirolsko (KMDC 61).

Lector

ZNAMENJA ČASA

V SFRJ SAMOUPRAVLJAJO EDINO ŠE KAOS. To je v nekaj besedah strnjen povzetek pisanja v evropskem tisku, ki že dve leti vse bolj kritično poroča o gnilem ideološkem, političnem, narodnostnem in posebno gospodarskem stanju v Jugoslaviji. Ugledni zahodnonemški dnevnik *Deutsche Tagespost* je 25. februarja letos približal naslednje:

„Jugoslavija je država v političnem in gospodarskem smrtnem boju. Kako krhka je povezanost med Titovimi dediči v samem vodstvenem vrhu, se je pokazalo, ko so odločili, naj Črnogorec Veselin Djuranović prihodnjih pet let zastopa svojo deželo v predsedstvu zvezne republike. (Z majem je kot predsednik tega predsedstva postal celo državni poglavar SFRJ za leto dni.) Franc Popit, tedaj predsednik Slovenije, bi bil moral enako nalogo prevzeti za svojo republiko. Toda tej časti se je odpovedal, ker pripisuje Djuranoviću vso krivdo, da je kot zvezni ministrski predsednik od 1977 do 1982 zavozil v sedanjo gospodarsko stisko. Dolži ga, da je med svojim vladanjem državo sila brezvestno obremenil z dolgovi ter izjalovil dolgoročne načrte za ozdravitev.“

„Med jugoslovanskim prebivavstvom vse huje prevladuje topa vdanost v usodo. Nihče si več ne umišlja, da bi bila zvezna vlada vsaj v najmanjši meri sposobna spoprijemati se s političnimi in gospodarskimi težavami celo na najnižji, težko dosegljivi a odločilni ravni. Nenehna samokritika ji že

leta služi le za ceremonijo, za katero se skrivajo brezidejnost, zamočvirjenost, notranja nasprotstva in strah oblastniških krogov za lastni obstanek.²

„Vsakdanjost tudi (novo) gospodo sili, da se otepa s sproti rastočimi cenami. Prav zdaj inflacija niha med 100 in 160 odstotki na leto, lani je tičala samo pri 60%. Državni in drugi uslužbenci si lahko privoščijo kos mesa ali ribo enkrat na mesec. Pomanjkanje kave je popolno, (sovjetski) bencin tako drag, da se je večina ljudi že pred meseci odpovedala avtomobilu. Prav tako mrakobno je z zdravili, sladkorjem in jedilnim oljem. Industriji manjkajo surovine in tehnične potrebsčine, brez katerih ne more nikamor; kmetijstvu traktorji, dieselsko gorivo, gnojila ter močna krmila za rejo živine. Več in več podjetij mora delavce pošiljati na izreden dopust, ker jim ni več moč dajati vse plače. Hkrati pa zidajo nove tvornice skoraj ko za Titovih časov, čeprav ne morejo računati na kako donosnost, saj gre pri njih zgolj za baharijo.“

„Štiri leta po Titu Jugoslaviji ne vlada več nihče. Po sedanjem ustavnem ustroju ji je težko sploh še vladati. Na papirju je država federacija šestih republik in dveh avtonomnih pokrajin. Vzporedno s to upravno razdelitvijo obstaja še Zveza komunistov. Tudi ta se mora trapiti z osmimi (pol) državami in osmimi partijami povsem različnega kova. Iz tega ozadja poganjajo stari in novi nacionalizmi. Znova se oglašajo obtožbe in predsodki enega naroda proti drugemu in krepijo se težnje po deželnih avtonomijah. Nekaka zasilna vez med tem je le še vojska 250.000 mož, ki je zaradi teorije o 'splošni ljudski obrambi' navzoča v vseh vejah samoupravljalnega sistema.“

„'Enotna Jugoslavija' je razpadla. Kak njen general Jaruzelski se še ni oglasil. (A se utegne z majem 1985, ko bo prvič v po-Titovi zgodovini postal prav za to upokojeni srbski general in bivši obrambni minister Nikola Ljubičić). Od vodstva partije ni nobenih smernic, sklepi osrednje vlade se izpolnjujejo le v malenkostni meri, zvečine pa sploh ne. Razpoloženje prebivalstva niha med topo neobčutljivostjo, srdom in paniko,“ sklene svoje ugotovitve Deutsche Tagespost.

AMERIŠKI TISK se s SFRJ manj ubada, ker ve, da sta njena „neuvrščenost in nevtralnost“ neizprosno odvisni od milijardne podkupnine, prihajajoče v raznih oblikah in po raznih poteh iz ZDA. V tej luči svari washingtonsko vlado pred zanašanjem na kako od Sovjetov zares neodvisno zunanjo politiko Romunije in Jugoslavije in newyorška National Review, na vplivnejše glasilo ameriškega konservatizma, ki je dosegel tako prepričujočo zmago z drugo izvolitvijo Ronalda Reagana za predsednika. NR v številki 19. oktobra ugotavlja:

SFRJ sestavljajo trije „vladajoči narodi“ ter vrsta manjšin, od katerih so madžarska, bolgarska ter še dosti bolj nezadovoljna albanska največje. „Vladajoči Jugoslovani“ so Slovenci, ki so 700 let živeli v najtesnejši povezavi z Avstrijci; Hrvatje, ki so bili 900 let združeni z Madžari; in Srbi, ki so bili 450 let pod turško oblastjo.

Najnovejši razvoj v Jugoslaviji ni v ničemer spodbujajoč. Titovi nasledniki obupno poskušajo, kako bi zadržali ideološko nadzorstvo nad ljudstvom, čeprav vsak otrok tam ve, da je marksizem doživel umstveni polom. Opozicija proti marksizmu je močna na mnogih univerzah kakor tudi med pisatelji, umetniki in mislečimi ljudmi nasploh. Zbuja odmev tudi med pripadniki raznih narodnosti.

Kaj veže te Jugoslovane, ki so kulturno tako različni? Skoraj popoln odgovor na to je: pritisk od zgoraj. Jugoslavijo so leta 1919 rodile srbska okupacija ter spletke politikov (Jugoslovanski odbor v Londonu), ki so si v prvi svetovni vojni podajali roko z zavezniki (Anglijo, Francijo, Italijo in Srbijo). V drugi svetovni vojni je k njeni obnovitvi zvijsčno pripomoglo zavezništvo Zahoda s Titovim partizanstvom.

Za zdaj te različne narodnosti in SFRJ povezuje železna pest Zveze komunistov ter politične policije, ki mori opozicionalce doma in po svetu; in pa — kar ni najmanj pomembno — skupni strah pred sovjetsko zasedbo. Prav zdaj je ta strah najmočnejše lepivo za Jugoslavijo. Belgrajski oblastniki kujejo kapital iz tega strahu. Izkoriščajo ga za uveljavljanje lastne ideologije in za protizahodno propagando. Uporabljajo ga pa tudi pri svojih mešetarjenjih z Zahodom, kar jim pogosto omogoča, da izigravajo njega in Sovjete drugega proti drugemu. Vse skupaj je premetena igra v najboljšem balkanskem duhu. Ne gre pozabljati, da so Srbi Balkanci, Hrvatje in Slovenci pa ne.

Ta igra se bo ponavljala, dokler ne bodo razmere na svetu omogočile razpada te nesrečne sintetične države v njene sestavine. Uravnarjavi zahodne politike se ne morejo zanesti ne na Romunijo niti na Jugoslavijo.

Ob tem velja pripomniti, da je eden najbolj zvestih in pazljivih bravcev štirinajstdnevnik *National Review* predsednik Združenih držav Reagan, njen lastnik in urednik William F. Buckley pa najbrž njegov najplivnejši neuradni svetovavec.

ŠTIRIDESET MILIJARD DOLARJEV, ne „samo“ devetnajst, dvajset ali kvečjemu enaindvajset uradno priznanih, je konec prve polovice leta 1984 dosegel dolg komunistične SFRJ svobodnemu zahodnemu svetu. Tako so izračunali strokovnjaki holandskega gospodarskega dnevnika NRC — *Handelsblad*. List je 26. junija letos priobčil o tem izčrpano razpravo s tem naslovom. Poročilo pravi v glavnem:

V nekaterih vzhodnoevropskih deželah je državni dolg Zahodu uradna skrivnost. V Jugoslaviji, piše na primer belgrajska *Politika*, velja ta skrivnost zgolj za prebivavce v državi, zakaj samo po sebi se razume, da njeni zahodni pomočniki natanko vedo, koliko jim SFRJ dolguje. Ni pa čudno, če tudi Zahod pogosto navaja dosti manjše zneske, kadar gre zanjo. Jugoslovanski zunanji dolg je razdeljen na več ko 500 zasebnih bank in drugih različnih denarnih ustanov ter na vsaj deset zahodnih vlad. Še sama Jugoslavija dobro ne ve, koliko je dolžna. Obresti za posojila so različne in ni moč dognati, kolikšne prav za prav so. Povsem znano je le,

da je SFRJ lani morala plačati pet milijard dolarjev za obresti in za obvezne obroke glavnice.

To je strašanski znesek. Jugoslovanski zunanji dolg je na primer dosti večji od poljskega, o katerem na Zahodu splošno govore kot o „veliki tragediji vzhodne Evrope“. A Poljska dolguje svobodnemu svetu vsega 27 milijard dolarjev. Iz primerjave med njo in SFRJ je vidno, da so jugoslovanski dolgovi ne le dosti večji v absolutnih številkah, temveč da zaradi znatno manjšega števila prebivavstva njena zadolženost na državljana močno presega poljsko. (Poleg tega Poljska daleč prekaša SFRJ po industrijski razvitosti in storilnosti ter po izvozu surovin in kmetijskih pridelkov). Tako pravi neoporečni holandski izračun.

Poljska ima po ljudskem štetju iz 1980 kakih 37 milijonov prebivavcev, Jugoslavija približno 23 milijonov. Poljski dolg znaša na posameznega državljana 730 dolarjev, jugoslovanski pa 1.739 dolarjev. Za lanska odplačila in obresti je moral vsak podložnik SFRJ z dojenči vred odriniti povprečno 217 dolarjev.

V vedno manj vrednih novih dinarjih so številke še bolj grozanske. Uradna vrednost dolarja, ki se spreminja od tedna do tedna, je bila septembra letos doočena na 165 dinarjev. Po taki zamenjavi znese jugoslovanski dolg zahodu 6.600 milijard dinarjev ali 6 milijonov šesto tisoč milijonov dinarjev, zadolženost na prebivavca 286 tisoč dinarjev, njegov davek za lanske obroke in obresti pa več ko 35.000 dinarjev. Povprečna plača delavca in uradnika je zdaj 20.000 dinarjev na mesec ali 240.000 na leto. Če bi vsak od 23 milijonov državljanov zaslužil toliko, bi moral ves svoj de'ovni dohodek oddati za plačilo vladnih dolgov skozi nekako 15 mesecev.

Še bolj pravljичno fantastične postanejo te številke, če jih pomnožimo s sto v stare dinarje. S temi se posebno radi postavljajo republiški Slovenci, saj je v njih skoraj vsakdo vsak mesec dvakratni milijonar, kar je nedvomno edini neprekosljivi sad njenega samoupravljskega, samouničevalskega komunizma.

Belgrajska *Politika*, po nakladi in vplivu najpomembnejši dnevnik v SFRJ, je 10. oktobra 1984 razodela, da gre vsak šesti dnar — nad 16 odstotkov, iz bruto dohodka podržavljenega jugoslovanskega gospodarstva za pačilo obresti strašanskega javnega dolga.

RESNICA IZ NJENIH LASTNIH UST ni za SFRJ nič manj črna ko sodbe tujine. Kričeče prihaja na dan seveda ne v uradnem partijskem t'sku temveč v raznih obrobnihih listih, ki jih pa bere dosti več ljudi kakor pa, recimo, *Delo* in podobna vodilna glasila. Tako je na primer ljubljanska *Jana*, napol pornografski tednik za ženstvo, avgusta priobčila zajedljivo fotomontažo „Slovenci postajamo makaronarji. Nazadovanje življenjskega standarda: priškrnili smo celo izdatke za mleko in kruh.“ Pod slikami je naslednje besedilo na črnem ozadju:

„Po kupni moči, pravijo poznavalci, danes spet nismo nič na boljšem kot leta 1967. Ker se je najbolj podražila hrana, so statistiki izračunali, da slovenska družina s povprečnimi osebnimi dohodki porabi za hrano že

60 odstotkov... V zadnjih štirih letih so se izdatki za hrano povečali tri in polkrat (za 350%). Samo v letošnjih prvih petih mesecih so bili izdatki za hrano za 56 odsotkov večji kot v enakem času lani. Zdaj velja, da z naglim skokom cen življenjskim potrebščinam že **dosegamo največjo stopnjo inflacije v povojnih letih**. Od leta 1971 do leta 1983 so se življenjski stroški večali povprečno za 37.5 odstotka na leto, od decembra 1982 do decembra 1983 pa so se povečali za 60 odstotkov. Tudi letos so se življenjski stroški močno povečali, čeprav so bile cene dolgo zamrznjene. Tako so bile cene letos maja kar za 11.1 odstotka višje od (lanskih) decembrskih. Leta 1981 so se življenjski stroški v primerjavi z letom 1980 povečali za 42.5 odstotka, leta 1982 v primerjavi z letom 1981 za 30.1 odstotka, lani, glede na leto 1981, 40.3 odstotka, letos v prvih petih mesecih pa v primerjav s tem obdobjem lani za 52.8 odstotka. **Hrana se je leta 1981 v primerjavi z letom 1980 podražila za 44.7 odstotka, leta 1982 glede na leto 1981 za 47 odstotkov, lani v primerjavi z letom 1982 za 45.2 odstotka, v prvih petih mesecih letos pa glede na isto obdobje lani za 44.2 odstotka.**

Belgrajska Politika je 10. oktobra priobčila oglas Ljubljanske banke z napovedjo o novih obrestnih merah za hranilne vloge v dinarjih, ki veljajo od 1. oktobra letos. Znašale bodo: 7.5 odstotka za časovno nevezane vloge, 47 odstotkov na vloge, vezane za več ko tri mesece, 52% na prihranke, vezane za več ko tri mesece; in 52% za več ko 24 mesecev.

Ljubljanska banka velja za najbolj trdno, najbolje organizirano in vodenno finančno ustanovo v SFRJ. Ima več podružnic v zaostalih afriških državah, katero tudi v ZDA ter zastopstvo za Južno Ameriko v Rio de Janeiru. To neverjetno, na svetu najbrž največje povečanje obrestovanja govori o silni stiski za vloge celo v tem na videz tako solidnem slovenskem bančnem podjetju. Po vsej priliki so, kakor sem pa tja prej, tudi v njem posojila presegla vrednost vlog, ker v Sloveniji in v SFRJ zaradi divje inflacije ter prav take draginje ne more ali ne mara več varčevati nihče.

Ljubljanska banka v naznanilu ne pove, kolikšna bodo po novi računici njena obrestna bremena za posojila, se pravi, koliko večja od obrestni za vloge.

THE NEW YORK TIMES je 20. septembra letos priobčil pogovor svojega dopisnika za Jugoslavijo z Milovanom Djilasom. Simbolični papir teoretičnega kljubovavstva v SFRJ je še eno resnico o sedanjem stanju iz njenih lastnih ust strnil v besede:

„Zdaj so v sedlu privrženci trde roke. Odpovedali so v gospodarstvu, hočejo pa dokazati, da le imajo vajeti v rokah oni, s čimer hočejo zastrašiti sleherno opozicijo. Toda na daljši rok ne morejo storiti nič, da bi našli kak izhod. Kriza se bo nadaljevala ter bo prej ali slej zavzela **politično obliko**. Edina ustanova, ki je po vojni v Jugoslaviji funkcionirala, je bil Tito in v njegovem odsevu je funkcioniralo vse drugo. Zdaj, štiri leta po njegovi smrti, pa so nehale funkcionirati vse državne ustanove, razen (politične) policije.“

SLOVENSKA DEMOKRATSKA STRANKA (liberalci) je 30. aprila letos sprejela svoj novi program, pod katerim sta podpisana njen predsednik inž. Ladišlav J. Bevc (ZDA) in tajnik dr. Peter Urbanc (Kanada). Potrdili so ga člani glavnega odbora s 83% večino 10. junija. Vsebuje vrsto sprejemljivih načel, ki pomenijo znaten napredek v razvoju te politične skupine, ki je po začetnem obdobju vojaške, unitaristične in velestrbske diktature kralja Aleksandra Karadžorževića I., uvedene z državnim udarom 6. januarja 1929, kmalu postala glavna podpornica njene politike v Sloveniji. Kot dravsko-banovinska veja takratne Jugoslovanske nacionalne stranke je načrte te politike v škodo Slovencev neizprosno uresničevala.

Poglavitna načela v tem zadnjem programu so:

Državna oblika Slovenije naj bi bila parlamentarna republika s predsednikom, voljenim neposredno od ljudstva. Njeno vlado bo sestavila stranka, ki doseže večino v poslanski zbornici, sama ali po dogovoru z drugimi političnimi strankami. Ustava republike naj zagotavlja temeljne osebnostne, politične in gospodarske svoboščine. Ureja naj odnose med osrednjo vlado, pokrajinami in občinami ter med Cerkvijo in državo. Uradni jezik v javnem življenju bodi slovenščina.

SDS se zavzema za svoboden in neodvisen razvoj zasebnega gospodarstva v vseh organizacijskih oblikah, a pod državno kontrolo, ki naj ga podpira in preprečuje zlorabe. Zagovarja svobodno in demokratično politično življenje, ki naj ga zagotove svobodne in neposredne parlamentarne volitve. Njen cilj je strankarski pluralizem, iz katerega naj bodo izključene politične skupine, ki zagovarjajo diktaturo ali uporabo nasilja.

Cerkev naj bo ločena od države, a ji je priznana pravica do svobodnega javnega delovanja z uporabo tiska, radia in televizije ter pravica do premoženja, potrebnega za to. Za vzgojo mladine so najprej odgovorni starši, ki naj imajo na izbiro javne in zasebne šole. Višje šole in univerze naj bodo neodvisne od vlade in naj se vzdržujejo s šolnino.

SDS je za čim širšo narodno spravo, za kar je prvi pogoj nepristranska ugotovitev in priznanje lastnih in nasprotnikovih dejanj med drugo svetovno vojno in po njej z obeh strani. Treba je prepovedati vse gospodarske in častne posebne pravice, posebno tiste iz obdobja revolucije.

Slovensko državljanstvo naj bo dosegljivo tudi sedanjim in bodočim tujim priselencem. Poleg drugih pogojev naj velja za to tudi zadostno znanje slovenščine.

Program ne pove, po kakšnih potih in s kakšnimi pripomočki naj SDS njegovo uresničenje doseže. Iz pisanja njenih somišljencev je moč sklepati, da naj bi do tega prišlo po nujnem notranjem razvoju v SFRJ. A za poznavavca komunizma, posebno jugoslovanskega, si stranka sama zapira vsako, še tako oddaljeno možnost za to. V odstavku Jugoslovanski odnosi zastopa staljšče, naj se za čas, „ko se bo slovenski narod soočil z odpravo obstoječega enostrankarskega totalitarizma in ko bodo prišle na dnevni red potrebne ustavne in politične spremembe, na ozemlju SFRJ

prehodno ohrani sedanji državnopravni okvir. V tem obdobju državne kontinuitete naj si posamezni narodi v svojih republikah s pogajanjem, anketami in po potrebi z referendumi izberejo novo vsebino.“

V tem poglavju je več stvari, ki mu jemljejo verjetnost in veljavnost. Iz njega je moč sklepati, da si Slovenska liberalna stranka navzlic teoretičnemu načelu o lastni državi zamišlja samostojno Slovenijo v obliki nekakšne republiške suverenosti, a še vedno v okviru skupne jugoslovanske države. N'kjer ni besede, ali naj bi ta okvir bil federacija ali konfederacija. Ne v enem ne v drugem primeru prava suverenost, ki je lahko samo absolutna, ni mogoča. Državnopravno nesmiselni pojem republiške, to je odvisne, okrnjene suverenosti so si izmislili slovenski „razvojniki“ (dr. Žebot) iz tako imenovanega „zmernega“ krila slovenske politične emigracije in jugoslovanski „alternativci“ v Angliji. Naši ga skušajo nadeleti raznim vejam gibanja za povsem neodvisno slovensko državo v dosego svojih pogosto osebnih namenov. Od njih so ga kot priročno slepilo za tešenje vse večjega razočaranja slovenskega ljudstva pograbili njegovi trenutni jugototalitarni gospodarji.

Zahteva po ohranitvi sedanjega partijsko-centralističnega ustroja za obdobje prehajanja v pluralizem, večstrankarstvo in novo urejanje med-republiških odnosov vnaprej zapira vrata vsem stvarnim poskusom za kaj takega. Temelj temu ustroju so Kardeljeva zvezna in republiške ustave iz leta 1974. Prvo načelo v njih je, da je vsak državljan dolžan braniti pridobitve revolucije. Poglavitna med njimi je SFRJ v svoji sedanji sestavi in redu. Iz teh ustav je v „novi“ Jugoslaviji bilo prvič izvrženo načelo o pravici samoodločanja njenih narodov do odcepitev od skupne države in s tem tudi zgolj do razpravljanja o taki možnosti. Brez spremembe pravnega temelja je sprememba upravnega sistema nemogoča. Njegova ohranitev pušča v rokah sedanjih partijskih gospodarjev SFRJ in SRS vso politično, policijsko in vojaško oblast. Režim, ki surovo kaznuje že misel na kako notranjepolitično spremembo zaradi ozdravitve zavoženega državnega gospodarstva, ne bo nikoli privolil v kak referendum, ki naj prostó odloči o izbiri med Jugoslavijo in povsem neodvisnimi državami za njene narode, s slovenskim vred.

Računati na take možnosti je iluzija in zaradi tega je tudi novi politični program SDS nerealističen.

Kako na take utvare gleda vodstvo Zveze komunistov, ki bi pri tem imelo prvo besedo, pove kratko poročilo ameriškega dnevnika *The Washington Times* iz Beograda 20. septembra letos, ki pravi:

Vladajoča komunistična Partija Jugoslavije je včeraj opozorila, da bo udarila po protirevolucionarnih dejavnostih in ne bo trpela buržujskega pluralizma ter večstrankarskega sistema. 23-članski partijski prezidij roti 2.100.000 članov organizacije (ZKJ), naj pobijajo nastope, ki imajo kontrarevolucionarni značaj ter omalovažujejo dosežke revolucionarnega boja jugoslovanskih komunistov.“

CELOVŠKI ZVON, nova „vseslovenska, krščanska“ revija je v dobrem letu izhajanja izdala štiri številke. V nobeni od treh letošnjih ni njeno uredništvo odgovorilo na kritične pripombe in konkretna vprašanja, ki so po njenem prvem zvezku bila postavljena v svobodnem slovenskem tisku križem sveta. Med kritiki so bili: dr. Tine Debeljak, pesnik, slovenski zgodovinar, esejist in prevajavec — v argentinski **Svobodni Sloveniji**; prof. Alojzij Geržinič in Lector — v **Vestniku**; L. P. (dr. Ludovik Puš), pisatelj, časnikar, publicist in prvi podpredsednik katoliške Slovenske ljudske stranke izven domovine — v clevelandski **Ameriški domovini**; prav tam politični publicist ter član Narodnega odbora za Slovenijo dr. Peter Urbanc iz Kanade; ter omenjena sodelavca **Vestnika** v polemiki z dr. Petrom Millionigom, urednikom revije za ZDA, priobčeni v „**Ameriški domovini**“.

Ker uredništvo CZ kritičnih pripomb ni zavrnilo, bi pomenilo, da drže. Tudi ni bilo besede potrdila ali zanikanja na vprašanje Lectorja v **Domovini**: ali je dr. M. nekomu v ZDA povedal, da v **Zvonu** ne bo mesta za svobodne slovenske kulturne ustvarjalce, ki politično niso pogodu sedanjemu režimu v jugoslovanski Sloveniji. Če bi jih sprejeli, je dejal, bi v reviji ne smeli sodeslovati pisci iz SRS, ne bi mogla prihajati tja, in iz Ljubljane ne bi bilo denarne podpore, brez katere da ne bo sposobna živeti.

Spričo tega s publikacijo, ki na vse strani ponuja dialog, v resnici pa pozna le samogovor, ne velja poskušati kakega dvogovora. Dela se „odprto“ na vse strani, razen na tisto, ki bi najprej prihajala za to v poštev — s svobodno, nevdujano, pravo slovensko duhovno izročilo ohranjujočo sodobno slovensko kulturo v svetu z njeno vsestransko ustvarjalno dejavnostjo. Zanj v celovški „vseslovenski“ publikaciji ni mesta ne omembe, razen v kakem obrobnem primeru.

Edini odgovor, ki so ga kritiki **Zvona** dobili, je bil na utemeljeni očitek, da njegovo uredništvo v kontinuiteto, nepretrganost, vseslovenskega revija'nega izročila ni vštelo katoliškega **Doma in sveta**, ki je zlasti med obema vojnama bil po kakovosti in modernosti vodilno slovensko literarno glasilo. Odgovor, priobčen v tretji številki CZ (junij 1984) je bil ovinkarski in svojevrsten.

Ta zvezek prinaša fotografski posnetek naslovne platnice **Doma in sveta**. Kot takratna urednika tega „lista za leposlovje in znanstvo“ sta podpisana ugledna slovenska duhovnika dr. Mihael Opeka, pesnik, teolog, pozneje sloviti stolni pridigar v Ljubljani; ter dr. Evgen Lampe, pisatelj, literarni kritik, politik in gospodarstvenik.

Na drugi strani te fotografije je ponatisnjeno poročilo o izidu razpisa za osnutke spomenika cesarju Francu Jožefu I. v Ljubljani. V tej tekmi so sodelovali vsi tedanji vidni slovenski kiparji, poleg njih pa še Ivan Meštrović, po letu 1918 nekak dvorni umetnik karadžordževićévske Jugoslavije, po 1945 pa v začetku v velikih čisljih pri Titu. Poročilo v **Domu in svetu** je kronistično in strokovno, brez političnih ali vdanostnih prizvokov.

Če bi Zvonovci hoteli biti nepristranski prikazovalci naše kulturno-politične preteklosti, naj bi bili navedli še, kaj je o tem dogodku pisal npr. Ljubljanski zvon, katerega urednika, celo komuniste po letu 1935, celovška revija ponosno uvršča v „kontinuiteto“ kot svoje narodne in umetniške prednike. Ali pa vsaj, kaj so o načrtih za cesarjev kip imeli povedati tedanji koroški slovenski listi in revije.

Toda zvonovskim Korošcem pri obujanju neznatnega dogodčiča iz naše tričetrt stoletja stare preteklosti ni šlo za poročevalsko vsestranskost in še manj za nepristranskost. Njihov namen je bil pokazati in poudariti, da sta tiste čase samo ljubljanski slovenski „klerikalizem“ in njegova osrednja literarna revija bila avstrijakantska, torej vnaprej izdajavca njihove današnje „matice“, ki je takrat še ni bilo niti na kakem sanjskem obzorju.

Toda hote omejena kratka pamet se maščuje. Zvon bi bil dosti primernejšo tarčo za tako vzvratno denunciacijo o klerikalnem habsburgovstvu lahko našel dosti bliže. Družba svetega Mohorja v Celovcu, uradna založnica, je leta 1908, za 50-letnico vladanja Franca Jožefa I., izdala spominski zbornik Naš cesar. Napisal ga je njen dolgoletni odbornik Josip Apih, od leta 1892 do 1907 cesarsko-kraljevi profesor na državnem učiteljskišču v Celovcu (Glej Sloven ki biografski leksikon, 1. zvezek, str. 13-14). Noben nemški narod tedanje Avstroogrške se ne more postavljati s tako veliko, obsežno in razkošno ilustrirano vdanostno publikacijo, s kakršno se je v imenu Slovencev izkazala celovškega Mohorjeva v čast njihovemu takratnemu zakonitemu vladarju.

Velja omeniti še, da so Apihovi koroški sodobniki trinajst let pozneje s svojimi glasov. pomagali prisoditi slovenski kos svoje dežele Avstriji (plebiscit leta 1921). In njihovi današnji vodniški potomci tekmujejo, kdo bo prej dobil od Dunaja naslov dvornega svetnika, najvišjo civilno počastitev, ki jo je socialistična Avstrija sentimentalno ohranila od cesarske, ter je najbrž ne daje za plačilo kakega hudega protiaustrijsstva...

KDO IN KAJ JE BIL LOUIS ADAMIČ ter kaj je njegovo delo v Ameriki med vojno in po njej pomenilo za Slovence in Jugoslavijo, so spet skušali „objektivno“ ugotavljati slovenski in drugi vseučiliški profesorji, med njimi nekdanji naši politični emigranti. Priliko za to jim je, kakor po navadi, dal letni zbor organizacije American Association For the Advancement of Slavic Studies (Ameriško združenje za pospeševanje slavističnih študij). Potekal je v New Yorku od 1. do 4. septembra 1984.

AAASS je največja in najpomembnejša ustanova te vrste na svetu. Zadnji dve desetletji je svoje delo razširila na vsa področja dogajanja pri slovanskih narodih, ki so razen naših narodnih manjšin v Avstriji in Italiji vsi zaslužnjeni v rdečem sovjetskem ali jugoslovanskem totalitarizmu. Njeno zanimanje velja zunanji in notranji politiki, gospodarstvu, znanostim, oboroževanju, propagandi, vohunstvu, kršitvi človekovih pravic in netenju prevratništva v svetu po komunističnih režimih teh narodov

ali njihovih držav. Njihovim zastopnikom daje možnost, da svoja stališča pojasnjujejo in zagovarjajo na istem njenem javnem forumu.

Slovensko udeležbo na teh mednarodnih AAASS organizira z nizi predavanj ali „okroglih miz“ Society For Slovene Studies (Društvo za slovenske študije). Leta 1973 ga je ustanovil in ga vodi dr. Rado R. Lenček, profesor na univerzi Columbia v New Yorku, povojni politični emigrant. Njegovi člani, kakih 100 po številu, so vseučiliški profesorji — Amerikanci, Kanadčani, Slovenci, Hrvatje, Srbi iz povojnega in prejšnjega priseljenstva ter nekaj univerzitetnikov iz SRS. SSS je od 1977 pridružena članica AAASS.

Louis Adamič ter njegovo medvojno početje med slovenskimi in drugimi priseljenci z ozemlja današnje SFRJ v ZDA je bil večkrat predmet slovenskih nastopov na zborih AAASS, žal preveč v luči uradne ljubljanske in jugoslovanske propagande o njem. *Slovene Studies*, glasilo Družbe št. 2, ki je izšla spomladi, poroča, da je lanski spored na letni prireditvi v Kansas Cityju obsegal tudi „okroglo mizo“ o temi „Vloga L. Adamiča med drugo svetovno vojno“. Razpravo je vodil dr. Jože Velikonja, profesor na univerzi države Washington v Seattlu, sin 1945 umorjenega pisatelja Nartēja Velikonja. Po njegovem uvodu sta predavala profesorja Henry Christian, levičar z univerze Rutgers, ter Matjaž Klemenčič z univerze v Mariboru. Obravnavala sta Adamičev politični razvoj med vojno in ugotovila, da je mož v začetku (kot plačan propagandist jugoslovanske kraljevske vlade) gledal na Mihajlovića kot na „dobrega človeka“, a je konec leta 1942 prenesel svoje simpatije na partizane, ker se je to bolj ujemalo z njegovo ideologijo. Čeprav njegova politika med vojno potrebuje nadaljnjih raziskav, se govornikoma zdaj zdi očitno, da Adamič ni bil komunist in ni ravnal ne po navodilih Moskve ne Ameriškega zunanjega ministrstva. Čutil se je pač bolj doma v revolucionarnem duhu partizanov, ker se je z nekaterimi od njih sešel že med (prvim) obiskom v Jugoslaviji leta 1923-33 (1).

Drugo plat zvona — sodbe o Adamičevem medvojnem delu iz večinske katoliške slovenske skupnosti v ZDA — je udaril dr. Bogdan Novak, profesor za zgodovino na univerzi v Toledu. Poročilo v *Slovene Studies* ne omeni, kaj je drugačnega o Adamiču dognal on.

Letošnji spored Družbe za AAASS v New Yorku naj bi po napovedi v njenem glasilu tudi obravnaval Adamiča pod geslom „Adamič in etniki“ (Etniki je malce diskriminativno ime za neangleške narodnostne skupnosti v ZDA). Vodja seminarja: TBA (?), predavanja: George Prpić — „Adamič in Hrvatje“; Kanadčanka Lorraine Lees — „Adamič in etniki“; dr. Jože Velikonja — „Adamič in Italijani“. Koreferent k predavanjem: dr. Bogdan Radica, časnikar, publicist in profesor na univerzi Farley Dickinson, spreobrnjeni bivši titovski diplomat. Povzetek simpozija: spet začetnice TBA.

Oglašja se vprašanje, zakaj naj bi bili prav slovenski znanstveniki, bivši politični emigranti, poklicani za rehabilitacijo komunističnega propa-

gandista Louisa Adamiča. A pri tem ne on ne drugi niso kaj vestni pri iskanju ali upoštevanju neljubih virov o njegovem delu in osebnosti. Že zgolj pretveza objektivnosti bi to zahtevala. Seveda se ne menijo za nič, kaj je o tem trojnem plačanem agentu — kraljevsko-jugoslovanske, titovskega in sovjetskega — razodel Andrej Kobal v knjigah **Svetovni popotnik pripoveduje** ter nedavni **Slovenec v FBI in druge zgodbe**. Kobal je pač samo slovenski in ameriški pisatelj, imetnik komaj štirih doktoratov z največjih ameriških univerz. Žal še daleč ni povedal vsega, kar o Adamiču ve iz svojega dolgega in pomembnega dela kot visok funkcionar vojaške in drugih obveščevalnih služb ZDA. Adamič mu je po prvih medvojnih odkritjih o svojih temnih poslih grozil, da ga bo dal ubiti.

Kaže, da ti znanstveniki niso brali niti zadnje Adamičeve knjige **Orel in korenine**. Ne v skrbno prirejenem slovenskem prevodu in še manj v necenzuriranem angleškem izvirniku, ki ga hrani Akademija v Ljubljani. Snov za to delo je pisec zbiral devet mesecev, razkošno živeč v Jugoslaviji in Sloveniji na stroške države, ko je delovno ljudstvo v strahu in stradaje delalo tlako za popravo partizanskega razdejanja. V to knjigo je zajel goro najbolj podlih in smešnih titovskih propagandnih laži ter zagovorov komunistične nečlovečnosti med revolucijo in po njej. Nobeno rdeče malikovanje osebnosti zlepa ne premore takih himen, kakor jih Adamičev **Orel** poje Titu, Rankoviču, Djilasu in Kardelju.

Posmrtni poveljevalci tega prodanca prezro celo tako nesumljivo pričo kakor je Vladimir Dedijer, prvi uradni Titov življenjepisec ter večni zbiravec prispevkov za končnoveljavno biografijo.

Ljubljansko Delo, uradno glasilo Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije, je za 25-letnico Adamičevega samomora 4. septembra 1976 priobčilo pogovor svojega takratnega urednika „za posebne zadeve“ Bogdana Pogačnika z Dedijerjem. Ta je med naštevanjem njegovih zaslug za partizanstvo in novo Jugoslavijo „opozoril še na njegovo zgodovinsko odliko. To je bilo njegovo delo v ZDA v korist Sovjetske zveze kot napredne družbe v onem času.“

Dedijer je Adamiča dobro spoznal za njegovega bivanja v Jugoslaviji 1949. Bil je njegovo „oko postave“ ter partijski vodnik med zbiranjem in izbiranjem „dokumentacije“ za pamflet „**Orel in korenine**“. V tem pogovoru je priznal, da je tiste čase sodeloval „kot nekakšen recenzent med jugoslanskimi voditelji, s katerimi se je Adamič pogovarjal, se pravi pri avtorizaciji (potrjevanju besedila njihovih trditev za objavo) pogovorov s Titom, Kardeljem, (Borisom) Kidričem, itd.“ Se pravi, Dedijer je zadnje Adamičevo knjigo cenzuriral v imenu teh komunističnih poglavarjev in Adamič je to poniževalno cenzuro kot ameriški pisec sprejel. Za dober denar seveda.

Še bolj sta se komunistična propagandista spoprijateljila in delala z roko v roki, ko je Dedijer v začetku petdesetih letih bil zastopnik SFRJ pri Združenih narodih v New Yorku, Adamič pa je živel na svojem velikem posestvu v sosednji državi New Jersey. Dedijerjeva pripoved v **Delu** se konča takole:

„Morda lahko danes po tolikih letih odkrijem še nekaj, kar je skoraj lahko anekdota. Adamič je bil (v začetku leta 1951) v hudih finančnih težavah in dobil sem nalogo, da mu prinesem kot posojilo 50.000 dolarjev. Spomnim se, kako sem vse skupaj vrgel v navadno aktovko, in ko sem z njo med nogami v vlaku... za hip zadremal in se spet zbudil, sem se prestrašil, da sem jo skoraj izgubil, ker sem jo nevede s peto potisnil pod klop. No, denar sem mu v redu izročil, vendar je kmalu prišlo do tragedije (Adamičev samomor). Tudi Adamičeva hiša je bila požgana in ko je štiri leta po njegovi smrti novi lastnik obnavljal stavbo, so našli v zidu nekakšen tajni sef (safe, močno zavarovano kovinsko blagajno), v katerem je bilo okrog 30.000 dolarjev. Nihče ni vedel, odkod je ta denar, jaz pa sem tud. moral molčati.“

Dedijer je o tem spregovoril šele čez 25 let in odkr. l, kako dragocen je še l. 1951 bil Adamič za Jugoslavijo. Tedaj, tri leta po izgonu iz moskovskega tabora, še ni prejela niti beliča podpore od Zahoda in je bila potrebna vsakega dolarja ko slepec pogleda. 50.000 takratnih dolarjev bi bilo zdaj vrednih vsaj pol milijona. Belgrajska vlada jih je navzlic stiski in lakoti v državi zapovedala Adamiču čez noč izplačati. S tem je za vsakogar, razen za „objektivne“ slovenske znanstvenike, na dlani, kaj je Adamič zanjo bil — od 1933 do samomora čez 18 let.

(Kar je podčrtano ali v oklepajih, so poudarki in dostavki pisca Znamenj časa.)

Guerra psicológica

Publicamos la primera parte de una “carta de lectores” publicada en el diario “La Nación”, Buenos Aires, Argentina, el día 18 de noviembre de este año, puesto que el tema de alerta que trata sigue siendo de interés vital en casi todo el mundo.

Señor Director:

“El 12 de noviembre de 1970, en Bruselas, ante la Conferencia del Antibolshevic-Bloc of Nations y el European Freedom Council se denunció el plan ruso de guerra psicológica:

“A) Corromper a la juventud. Alejarlos entonces de la religión. Interesarlos en el sexo. Hacerlos superficiales. Destruir su fortaleza.

“B) Obtener el control de todos los medios de publicidad y con ello lograr:

“1) Alejar la mente de los problemas de gobierno, centrando su atención en atletismo, libros y comedias sexuales y otras trivialidades. 2) Dividir al pueblo en grupos hostiles mediante un constante tañir de temas sin importancia pero que crean controversias. 3) Destruir la confianza del pueblo en sus líderes naturales colocándolos en ridículo, la difamación y el desprecio. 4) Siempre pregonar la verdadera democracia, pero tomar el poder tan pronto y despiadadamente como sea posible. 5) Fomentar la

extravagancia del gobierno. Destruir su crédito. Producir temor de inflación y descontento general con el alza de los precios. 6) Fomentar las huelgas innecesarias en las industrias vitales. Estimular el desorden civil y favorecer una actitud de lenidad y blandura por parte del gobierno con relación a esos desórdenes, y 7) Con argumentos aparentes, producir la ruptura de antiguas virtudes morales: honestidad, sobriedad, continencia, fe en la palabra empeñada, fortaleza, decencia y castidad.

“C) Producir el registro de todas las armas de fuego, con miras a su confiscación para dejar a la población indefensa.

Nicolás Mihanovich Guerrero

Poljska pobuda

Čeprav komunistično gibanje na nekaterih področjih v svetu nastopaško napreduje, ni dvoma, da je marksistična filozofija za današnje mislece v splošnem neprepričljiva, leninistična teorija revolucije nepriljubljena in njun idealni poskus družbe izjalovljen. Fatalistično sprejemanje socializma kot neogibne formule za razvoj sveta ni več sodobno. Čas dela za tiste, ki zavračajo marksistično-leninistično pojmovanje človeka in družbe. To potrjujejo „desničarski“ nastopi in pojavi (idejna gibanja, volilni izidi) in revizionistična iskanja v samem komunističnem gibanju, ki se mora prilagajati novi stvarnosti, pa odstopa od toge dogmatične in akcijske formule. Ko v tretjem svetu še razpihuje uporniška gibanja, se v prvem svetu ne upa več manevrirati s svetovno revolucijo, razrednim bojem in diktaturo proletariata.

Najbolj pomembna bodo v tem pogledu dogajanja, ki jih bolj slutimo kot vidimo v drugem svetu. Vemo za posamezne nastope oporečnikov, slutimo nezadovoljstvo zaradi gospodarske zaostalosti in političnih napetosti. Ni se pa še izoblikovala podoba novega obzorja, v katero naj bi bila zazrta ljudstva za pomarksistično dobo.

Vendar najbrž ni utvara, če pričakujemo prenove prav iz dežel „realnega socializma“. Zveličavnost marksističnega evangelija se tam v praksi preizkuša, idejni odklon se je dopolnil v izkustvenem spoznanju. Zato bo tam reakcija najgloblja.

Za nas je neogibno, da budno spremljamo razvoj v vsem drugem svetu. Dogodki v republiški Sloveniji do zdaj še niso taki, da bi prodrli v kabinete študijskih centrov in še manj na strani svetovnih dnevnikov. Ni pa dvoma, da bi morali bolj budno tpat: za tokovi pod gladino in jim po možnosti dajati več pogona.

Spričo čedalje večje povezanosti v svetu ne smemo zlasti mimo pojav poljskega delavskega gibanja, ki po pomembnosti in lastnih name-nih prestopa državne meje in je predmet študijskih znanstvenih obravnav. O pomenu poljske Solidarnosti za Latinsko Ameriko je npr. obravnavalo lani mednarodno študijsko srečanje v Venezueli, na katerem je predstoj-

nik Centra za vzhodnoevropske študije Francesco Ricci obdelal to gibanje in ga označil za poljsko revolucijo (gl. revija „Nexo“, št. 1).

Poljsko gibanje je revolucionarno, ker je poljsko delavsko zgodovinski subjekt, ki prinaša in začenja nekaj novega. Delavci, ki jih vzdržuje močno ideološko zaledje, pobujajo pravi preobrat, ki naj začne novo zgodovinsko obdobje. Proces je treba razlagati s treh vidikov: človeka, naroda in Cerkve, in je tedaj obravnavati dogodke z razgleda etike, kulture in vere.

Avgusta 1980 so poljski delavci začeli govoriti o krizi dela in se namenili ozdraviti razvrednoteno delo, ki je izgubilo vrednost zaradi nekaterih nezdravih pojavov: 1. Polom je doživel sistem socializacije proizvodnih sredstev. 2. Ohromilo se je narodno gospodarstvo, zadolženost je preseгла meje plačilnih zmožnosti in nastopilo je splošno pomanjkanje. 3. Po uradnem pojmovanju je delu odvzet vsak človeški pomen in se mu priznava le prazen smoter graditve socialistične družbe. Kriza dela tedaj ni samo v njegovem stroju in funkcionalnosti, ampak je etična in kulturna. Delo brez smisla ne daje človeku, da bi se po njem izživiljal kot človek in se z njim kot tak uveljavljal.

Odločitev poljskih delavcev, da prevzamejo v svojo skrb ozdravljenje razvrednotenega dela, ga rešijo sedanjega ideološkega bremena in mu vrnejo pravi človeški smisel, je prej kot politična, etična odločitev. Delavci so s tem odpovedali partiji namišljeno in samolastno privzeto pooblaščenje, da edina zastopa njihove delovne interese, in prevzeli odgovornost za to, da bo delo res dostojno človeško delo, ne pa zgolj človekovo delo. S to odločitvijo se začne proces osvobajanja človeka in njegovega dela od alienacije, ki jo je marksizem v resnici še poglobil. V tem nastopu je tedaj začetek pomarksistične in poleninistične zgodovinske dobe in je v tem pomenu res revolucionaren.

Boj za pravice in dostojanstvo dela, za svobodo, za rešitev iz krize in prenavo družbe vzplamteva iz občutka in zavesti medčloveške vzajemnosti. Ta zavest je zrasla v skupno etično odločitev in daje nastopu vso energijo.

Zavest vzajemnosti raste najprej v družini, v njej se po naravi porodi občutek o medsebojni odgovornosti in se sam po sebi goji. Vzajemnost se v družini razvija v socialno krepost, ki se potem naravna na širšo družbo. Duh vzajemnosti je bil sploh na začetkih delavskega gibanja in je bil prvotna osnova delavske zavesti, a se je pozneje izrodil. Poljska Solidarnost hoče vrniti delavskemu gibanju prvotnega duha.

Zavest vzajemnosti kot ideal in podlaga za splošne medčloveške odnose vrača delu njegov etični pomen. Iz ideje, da je delo dialog med ljudmi, se razvija vzajemnost kot kultura dialoga in kultura dela. Brez kulture ni zasnove za novo družbo, ni njene preнове in še manj preobrata zanjo.

Poljska Solidarnost hoče doseči preobrat brez nasilja, po mirnem splošnem gibanju. Otresti se hoče leninistične teorije o preobrazbi družbe, o sili kot pospeševalki zgodovine in o oboroženem boju kot edini poti za dosego oblasti. Izbrala je marveč pot kulture.

Poljsko delavsko gibanje se tudi hoče vrniti k popolni avtentičnosti s tem, da se odtrga od stranke in utrdi svojo neodvisnost in samoupravnost. Pod komunistično stranko je sindikat podrejena tvorba in orodje strankine strategije. A tudi na zahodu sindikati preveč varujejo interese skupin in gibanj, sprejemajo posamezne politične sisteme in sodelujejo pri njihovi racionalizaciji, nimajo pa lastnih iniciativ in energije za preosnovo družbenega življenja.

Po utrditvi načela lastne neodvisnosti in samoupravnosti je Solidarnost začela misliti na uvajanje teh vodil v splošni družbi. Široko gibanje, ki ga je delavska organizacija sprožila med kmeti, izobraženci in študenti, razodeva, da se začena globoka preosnova družbe na nravnem in duhovnem temelju družbene vzajemnosti. Vendar do zdaj gibanje kaže samo temeljno usmeritev, ni pa še moglo razviti določne zamisli, posebno zaradi vojaškega udara, ki je zavrl organizacijo gibanja. Ni pa dvoma, da gibanje živi in da njegove strokovne, znanstvene ekipe tudi snujejo načrte.

Na Poljskem je delavsko gibanje tesno povezano s celotno narodno stvarnostjo in s Cerkvijo. Nekateri imajo to za izrazito poljski pojav, ki je v svetovnem položaju nekaj izjemnega. Menijo, da je tehnološka, socialna, etična in kulturna modernizacija tam v zaostanku, zato ni prišlo do take sekularizacije in raznaroditve kot na zahodu. Vendar je v resnici tesna zveza med delavstvom, narodom in Cerkvijo nekaj naravnega in mora biti normalna, ker je samo v njej rešitev človeka in družbe. Duh delovnih ljudi deleži na duhu vsega naroda in je njihova kultura izraz narodne kulture. Ugotovljeno je, da so bolne vse tiste družbe, v katerih delavski stan nima svoje identitete, ker je tako tudi narod nima. Delavska in narodna vprašanja so med seboj vedno tesno povezana, ker brez svoje morale in kulture delavski razred izgubi zgodovinsko vlogo, ki mu v narodu pritiče, in ne more prevzeti soodgovornosti za narodno edinost, neodvisnost in samoodločanje, tako kot narod ne more s svojo vero in kulturo krepčati moralne sile delavstva v boju za pravico in prenovo in mu dajati, da se vrašča v narodno celoto.

Za mnoge je posebno nerazumljiva tesna povezanost poljskih delovnih ljudi s Cerkvijo. Za današnjo miselnost je nekaj po sebi umevnega, da je delavstvo ločeno od verstva. Marksistično-leninistična teorija in praksa imata vedno za cilj odtrgati delavsko zavest od „verskega slepila“. Kapitalizem pa pripušča vero le kot stvar zasebne vesti in daje Cerkvi samo obrobno in podrejeno mesto.

Zgodovina nasprotno dokazuje, da imajo etični vzgibi delavskega gibanja na začetku globoke verske korenine in da se duh vzajemnosti hrani v nagonem čutu za dostojanstvo drugega človeka, ta čut pa izhaja iz verske zavesti. Verska zavest je na drugi strani prispevala k oblikovanju vesti za delavsko vzajemnost in k boju za ideale pravice in bratstva. Poljsko delavsko gibanje išče rešitve za zdravo pojmovanje dela v tem, da povezuje delo s temeljno, versko stvarnostjo.

Svoje idejne temelje utrjuje s preučevanjem družbenih odnosov iz verskih izhodišč, ki seveda temeljijo v naravi in se primenjajo na danosti

današnje družbene stvarnosti. Pri tem se naslanja na cerkvene dokumente, posebej na okrožnico Janeza Pavla II. Laborem exercens. Po zasnovi in idejah te okrožnice se preučujejo vprašanja o krizi dela in je v tem zelo pomembno sodelovanje Jožefa Tischnerja, ki je med najvidnejšimi današnjimi poljskimi filozofi.

Tako ugotavljajo, da je današnja kriza dela v neskladnosti med pojavom dela in pojmovanjem dela, ne več toliko v nesporazumevanju med posameznimi ljudmi, med proizvajalci in porabniki. Delovni odnosi so se zamotali z nastopom načrtovavcev, ekonomistov, trgovcev in politikov, tako da se je izgubila nekdanja preprostost delovnih odnosov, s tem pa tudi identiteta strank v morebitnih konfliktih. Vse bolj postaja razvidno, da je delo sila, ki ljudi ne ločuje, temveč združuje.

In vendar ostaja spor med delom in kapitalom živ in se zdi, da je vedno močnejša miselnost, po kateri je smoter dela kapital, da je delo samo za množenje kapitala in torej služi kapitalu. Proti temu uči okrožnica, da je delo sila, ki gradi skupnost, v katero se združujejo tisti, ki delajo s tistimi, ki razpolagajo s proizvodnimi sredstvi. V taki skupnosti je najpomembnejše vprašanje, kdo dela, za koga dela in ali je plačilo za trud pravično, strne pa se vprašanje v tem, komu gredo sadovi dela. Ne samo dobrohotni nagibi, ampak notranja logika dela torej navaja k temu, da se delo podredi etičnemu idealu.

Delovnega človeka danes izrabljajo vmesni člani med proizvajavcem in porabnikom: lastniki surovin in proizvodnih sredstev, finančniki, politiki idr. Če se delo umeva le kot sredstvo za doseganje kapitala, se poniža vrednost dela, ker ne predstavlja več soglasja, temveč boj. Kapitalu dajeta prvenstvo tako liberalizem kot kolektivizem. Kolektivizem je v tem še bolj radikalen, saj ima za tvorca kapitala ne samo proizvodna sredstva, marveč tudi človeka kot človeka. Človek je zanj produkt dela, je toliko vreden, kolikor dela, zato je kot po naravi podrejen kapitalu. Kolektivizem torej zožuje delovni konflikt na vprašanje o lastništvu proizvodnih sredstev, ki hoče, naj bodo v splošnem družbenem premoženju. A tudi tu je monopol nad upravljanjem in razpolaganjem s proizvodnimi sredstvi vedno v rokah vodstvenih skupin in ni izpeljana resnična socializacija. Saj se zamenja samo imetnik kapitala, ne spremeni pa se pogled nanj, komu namreč služi, ne pa kdo ga ima. Tudi razredni boj, kot ga umeva marksistični kolektivizem, je nenaraven. Razredni boj je v kaki meri sicer neprekinjeno dejstvo kot element družbenega življenja, ne sme pa biti načelo socialne politike. Marksizem tedaj ni odpravil nasprotja med delom in kapitalom, zaostрил ga je v neprestan boj, ker ni prevzel novega pojmovanja kapitala.

Kapital tedaj ni nasprotnik dela, ampak je njegov produkt. Zato ni prav, da se kapital ločuje od dela, in je pogubno, če sta oba med seboj v bojnem razmerju. Zdrav je le tisti sistem, v katerem ima človeško delo prednost v temelju in učinkih, ko se mu daje osebnostni pomen in priznava pravica do soudeležbe v vsem produkcijskem procesu.

Poseben pomen dajejo načelo o subjektivnosti družbe. O pravi socia-

lizaciji je mogoče govoriti le tedaj, kadar se vsak delovni človek čuti, da je solastnik velike skupne delovne sile in da dela zase, čeprav tudi na premoženju. Tako človek ne bo samo produkcijsko sredstvo, marveč res subjekt dela z lastno pobudnostjo.

Ob takih idejah se razvija poljsko gibanje, ki ni samo delavsko v razrednem pomenu. Gre za reformo v pojmovanju družbenih odnosov, ki se razvija po izkušnjah z liberalizmom in kolektivizmom. Kako naj se nova idejna zamisel družbe instrumentira, je še stvar mislecev in strokovnjakov tako na Poljskem kot tudi v drugih deželah, ki se bodo odzvale poljski pobudi. Opazovalci menijo, da so možnosti za odziv v Zahodni Evropi in ZDA v kratkem času prav majhne, ker k temu ne priganja gospodarska stiska, pa tudi ker so tam družbe razosebljene, z zabrisano zgodovinsko in kulturno identiteto. Precej možnosti za to vidijo v Latinski Ameriki. Kaj pa bo v deželah drugega sveta, v katerih so se tudi dopolnile skušnje z vsemi dosedanjimi sistemi in je morda pripravljenost za preobnovo največja, a je obenem cena za normalizacijo v krajšem roku najvišja in možnost zanjo zaradi sovjetske prisotnosti ali nevarnosti najbolj oddaljena? Morda le pride do kakih nastopov v sami Sovjetski zvezi.

Kaj bo končno s slovensko družbo? Koliko moremo ob teoretično zanimivi posebni družbeni in gospodarski ureditvi, ki pa ne uspeva, ob nizkem stanju zavesti o kulturni identiteti in zgodovinski usodnosti in ob dvomljivi verjetnosti o nastopu močnih osebnosti in vodilnih kadrov upati na družbeno preobnovo, na boljši, bolj človeški družbeni red?

Božidar Fink

Vladimir Bukovski

Ta grozna vera v moč vzgoje

Vladimir Bukovski se je rodil l. 1942 v Baškiriji. V Moskvi je študiral biofiziko. Prvič so ga zaprli l. 1963, potem je bil zaradi razpravljanja z oblastmi večkrat v ječi in kazenskih taboriščih. L. 1972 so ga obsodili na 12 let, ker se je uprl zlorabi psihiatrije proti političnim „nevvrženim“. Po štirih letih so ga zamenjali za čilenskega komunista Corvalana. Tako je prišel na Zahod, študiral v Zürichu in Cambridgeu. Zdaj živi v Stanfordski Kaliforniji.

Prinašamo odlomek iz njegovega satiričnega spisa o socialističnih utopijah.

V vsakem utopističnem nauku nastane država po volji kakega moдреca, recimo očka Lenina, ki dá ljudstvu dobre postave. In ljudje so radostno pripravljene te postave sprejeti. Včeraj tega še niso hoteli, danes pa se tega enodušno vesele — skratka, včeraj je bilo za to še prerano, jutri bi bilo že prepozno. Ako bi pa del ljudstva ne bil soglasen — ali to pomeni državljansko vojsko?

Prebivavci utopične države morajo vse svoje dotedanje navade, izročila in zakone, vso svojo dotedanjó zgodovino popolnoma pozabiti — to pa pomeni cenzuro, seznam prepovedanih knjig in podobno. Zavoljo objektivnosti in pravičnosti morajo uradniki vse blagre življenja enakomerno porazdeliti — tu imaš birokracijo. Campanella predlaga v svoji „Sončni državi“ celo, naj bi izbiro zakonskega druga prepustili uradnikom; brez dvoma bi podkupljivi svoje ovčice lahko zavedli na pusto zemljo.

In končno: najpomembnejši stavek vseh utopistov: Izhajajo, kot bi bilo samo po sebi razumljivo, iz trditve, da bodo ljudje, ki se porode v novih življenjskih okoliščinah, čisto drugačni, natanko taki, kot so potrebni za ta družbeni sestav. In to je njih največja zmota: z vso resnobo predpostavljajo, da pride človek na svet popolnoma prazen kakor sod, voljan ko vosek, in zatorej, zagotavljajo, ne bo več nobenih hudodelstev, nobenega nezadovoljstva, nobene zavisti, nič zlega.

Ta presenetljiva, prostosrčna in nečloveška vera vseh socialistov v moč vzgoje je naša šolska leta spreminjala v muko in prevlekla našo deželo s koncentracijskimi taborišči. Pri nas vzgajajo vsakogar, naj bo velik ali majhen, in vsi se morajo medsebojno vzgajati; odtod zborovanja, mitingi, nagovori, politpouk, opazovanje, nadzor, kolektivni ukrepi, prostovoljno delo konec tedna in socialistično tekmovanje. Za tiste, ki jih je najtežje vzgojiti, je naporno telesno delo v koncentracijskih taboriščih — prav tisto, katero je nasvetoval Tolstoj. Kako naj se sicer zgradi socializem? Vse to mi je bilo 15-letnemu že zdavnaj jasno. Vprašajte, celo danes še, kakega zahodnega socialista, kaj je v socializmu početi z „neprimernimi“. „Vzgojiti,“ bo odvrnil.

V vzgojnem delovanju so pri nas silno resno celo poskušali iz jabolk delati hruške.

Ludovik Ceglar

Papeži in fatimska skrivnost (9)

MARIJINO SPOROČILO SVETU (7)

(11) Hude pregrehe

O legalizaciji splavov je jezuit Miha Žužek leta 1973 pisal: „Legalizacija“ splavov pomeni samo to, da sodna oblast splava ne preganja. Če pa zdravstveno varstvo splave naravnost plačuje, to pomeni že več ko toleriranje. To postaja že moč državne organizacije, ki se obrača proti svojim najmanjšim in najbolj pomoči potrebnim državljanom (DR 1973, 15, 12).

9. Nasledki splava so porazni za matere, ki splavijo. — Slavni francoski zdravnik Alexandre Minkowski navaja primer Madžarske, kjer se je z uvedbo zakona o popolni svobodi splava silovito povečalo število težkih porodov. Pri ženskah, ki so že kdaj odpravile plod, je večja mogočnost, da

se otrok rodi prezgodaj; da ima telesne napake ali možganske motnje; prav tako se poveča mogočnost, da take ženske ostanejo nerodovitne (KG 1975, 5, 1).

Znano je tudi, da ženske, ki splavijo, na splošno, torej tudi poganke, čutijo očitke vesti in duševno trpijo.

Celo mati, ki rodi pohabljenega otroka, je lahko veliko srečnejša, kakor tiste matere, ki so zdravega ali pohabljenega umorile. V „Družini“ odgovarja mati pohabljenega otroka na očitke, zakaj ga ni odpravila: „Ne, ne, to srce ga ljubi in ga ne da za noben denar. Kljub temu, da je revček, prav zato, ker je revček, pohabljenček, prav zato ga imam še tisočkrat rajši in bom storila vse, vse, da mu omogočim vsaj tisti mali krajček sreče, ki jo more doživeti“ (DR 1973, 15, 12).

Še neprimerno poraznejši so nasledki splava za otroka. — Primarij porodnišnice v Železnem (Eisenstadt) na Gradiščanskem, dr. Mueller-Hartburg je izjavil: „Najnevarnejša operacija na svetu je splav. Stoodstotno se namreč končuje s smrtnim izidom — za otroka.“

10. Opravljanje splava je mučno za bolniško osebje. — Vsak zdravnik ob nastopu službe priseže, da bo svoje znanje uporabljal samo za reševanje človeških življenj in da ga ne bo nikoli izrabil, da bi jih uničeval. To je tako imenovana Hipokratova prisega (DR 1973, 4, 5). Zdravnik, ki sodeluje pri splavu, prelomi to prisego.

V Angliji mnogo ginekologov in kirurgov odklanja take operacije. Nekateri pravijo: „Smo ginekologi in ne splavarji.“ Vodja nekega ginekološkega oddelka je dejal: „Mi zdravniki nismo za to, da bi reševali stanovajske probleme ljudi.“ Žene namreč pogosto hočejo splav z izgovorom, da imajo premajhno stanovanje.

Podoben odpor proti sodelovanju pri splavu kažejo nekatere bolničarke in anesteziisti. Nekateri zapustijo službo: „Nemogoče je prepričevati sam sebe, da ne ubijaš, ko vidiš, da mečeš v posodo za odpadke otroške nožice in ročice.“

Višje medicinske sestre v bolnišnici v Stockportu, ki so sodelovale pri splavih, so se uprle. Sklicujejo se na angleški zakon o splavu, ki vsebuje določbo o svobodi vesti. Zdravstveno osebje more odkloniti sodelovanje, če je to proti njihovi vesti. Ena izmed instrumentark je pojasnila, da ta „upor“ ni sam zadeva vere, saj je med njimi precej nekatoličank in tudi takih, ki se ne prištevajo k nobeni veri. Medicinske sestre so izjavile: „Ne bomo metale človeških življenj v košaro za odpadke!“ Predsednica združenja sester je izjavila, da bodo tudi druge kolegice po vsej Angliji posnemale sestre v Stockportu. (DR 1970, 17, 3 in 1971, 17, 13)

Na švedskem je splav dovoljen v nekaterih primerih. Leta 1972 so izvršili 24.000 splavov. Vedno več zdravnikov noče sodelovati pri splavih, ker je to proti njihovi vesti. Po neki anketi v bolnišnicah je vsak četrti uslužbenec bil pripravljen rajši zgubiti službo kot sodelovati pri ubijanju nerojenih otrok (DR 1973, 23, 5).

Zdravstveno osebje je žal v večini primerov utišalo vest in rutinsko opravlja svoj posel. Vendar pri mnogih še pogosto pride do hudih stisk ve-

sti. Kot zdravstveni delavec naj stori nekaj, kar kot kristjan ali pa zgolj moralno visoko čuteč človek ne bi smel. Kje je rešitev? Prava rešitev je v prevzgoji. Vedno znova je treba svetu dopovedati, da je splav uboj (DR 1970, 17, 3).

11. Človeški zarodek je od začetka človek in nekaj edinstvenega. — Nekateri švedski zdravniki so s posebnimi pripravami fotografirali proces razvoj otroka od spočetja. Ugotovili so, da je človeški zarodek že od vsega začetka celoten človek, takšen, kakršen bo pozneje. V svojem znanstvenem izražanju pravijo, da gre za čudo narave, mi pa pravimo, da gre za čudo božje stvariteljske moči (KG 1983, 42, 1).

Svetovno znani strokovnjak anatom Erich Blechschmidt iz Gottingena že desetletja proučuje razvoj človeškega življenja od zarodka dalje. Rezultati njegovega znanstvenega raziskovanja so zamajali Hecklov biogenetski zakon. Blechschmidt je ugotovil, da je človekov zarodek v vseh razvojnih dobah popolnoma različen od vseh živalskih zarodkov. Človek je nekaj posebnega. Strokovnjaki menijo, da bodo njegova odkritja prispevala k pravilnejšemu vrednotenju človeka in njegovega dostojanstva ter pomagala v boju proti splavu (DR 1984, 12, 3).

12. Otrok pred rojstvom ima isto pravico do življenja kot rojeni otrok. — Višje sodišče avstralske države Victoria je razsodilo, da ni nobenega razločka med otrokom, ki je poškodovan v nesreči na cesti, ko ga mati kot novorojenčka pelje domov, in med nerojenim otrokom, ki ga mati nosi pod srcem, ko se pelje domov. Sodišče je obsodilo šoferja, ki je po neprevidnosti ranil nosečo ženo in povzročil okvaro na glavi še nerojene hčere, na odškodnino materi in pozneje staršem tudi zaradi poškodbe hčerkinine glave (DR 1972, 2, 2).

13. Odprava plodu je pravi uboj. — Avstrijski biologi in zdravniki so l. 1977 pred izglasitvijo zakona, ki dovoljuje splav do tretjega meseca, soglasno opozorili, da gre pri odstranitvi človeškega plodu za otroka, za pravo človeško življenje (DR 1977, 24, 3).

V ameriški zvezni državi New York morajo zdravniki za vsak splav izdati mrliški list (DR 1970, 17, 3).

Kanadska škofovska konferenca je splav obsodila kot „npravno neodgovorno dejanje“. Človeško življenje je treba varovati že od začetka dalje (KG 1983, 46, 3).

14. Uzakonitev splava vodi v uzakonitev evtanazije. — 80-letni angleški pisatelj Malcolm Muggeridge, ki je 27. 11. 1982 prestopil iz anglikanske vere v katoliško Cerkev, je zapisal: „Uzakonitev splava se danes spreminja v ubijanje človeškega življenja na vsake tri minute in bo nezadržno potegnilo za seboj uzakonitev evtanazije (umora bolnih in starih ljudi iz sočutja). Tako smo prišli do neke vrste usmiljenega pokola, ki je po številu žrtev hujši od tistega, ki ga je zagrešil Hitler“ (OG 1983, 4, 26).

Zdi se, da so isto nevarnost imeli v mislih avstrijski škofje, ki so še pred sedanjo zakonodajo zapisali: „Kadar govorimo o splavih, govorimo o ubijanju nerojenih človeških živih bitij. Pravica do življenja je nedotakljiva, zato je naloga države, da človeško življenje učinkovito zaščiti. Če

bi s spremembo obstoječih predpisov za varstvo življenja še nerojenih otrok prepoved ubijanja olajšali, bi zaščito v temelju podrli ter se podali na nevarno pot, in nasledkov tega ne smemo podcenjevati" (DR 1971, 23, 2).

15. Splav je hudodelstvo današnjih dni. Vatikanski dnevnik L'Osservatore je v začetku leta 1984 v ostrem članku napadel belo kugo splava. Tiste, ki jo pospešujejo, je imenoval „moderne Herodeže“ (SS 1984, 2, 2). Malo pozneje je mati Terezija izjavila: „Splav je danes največji rušilec miru, je hudodelstvo današnjih dni. Ubije se nedolžen otrok in je lastna mati, ki ga ubije. Življenje se več ne spoštuje in zato je danes mnogo hudodelstev in umorov. Zato je splav tudi najhujši sovražnik miru v družinah. Zaradi uničenja družine ni več miru“ (SA 12, 2, 1984 str. 3).

16. Čeprav je že bi o omenjenih nekaj izjav cerkvenega učiteljstva glede splava, sodelovanju pri splavu in vsakemu splavu.

Kongregacija za verski nauk je 18. 11. 1974 objavila izjavo o splavu. Iz te izjave navedem nekatera mesta: „Izjava težko obvezuje vest... Življenje se nam podeli kot dar, a z njim so združene tudi dolžnosti... Cerkevno učiteljstvo je vedno učilo, da je treba človeško življenje ščititi in ga varovati tako na začetku, kakor v raznih dobah njegova razvoja... V krščanskem spisu iz 1. stoletja, ki ima naslov Didahe, je to jasno rečeno: „Ne ubijaj zaroda s splavom“... Krščanski filozof iz 2. stoletja Atenagora poudarja, da imajo kristjani žene, ki... zarod splavijo, za morilke. Prav tako obsoja tiste, ki umore otroka, čeprav živi še pod materinim srcem, kjer so, pravi, po našem prepričanju otroci pod božjim varstvom... Cerkevni zbor v Mainz, ki je bil leta 847, je potrdil kazni, ki so jih zoper splav izrekli prejšnji zbori, in je odločil, da je treba naložiti najostrejšo kazen ženam, „ki ubijajo svoj zarod ali zavržejo sad svojega telesa“. V Gratianovem dekretu so navedene naslednje besede papeža štefana V.: „Kdor s splavom uniči, kar je spočeto v telesu, je morilec.“ Sveti Tomaž, skupni učitelj Cerkev, uči, da je splav velik greh, nasproten naravnemu redu... Pij XII. je splav direktno obsodil. Janez XXIII je v okrožnici „Mati in učiteljica“ ponovil nauk svetih očetov in poudaril, da je človekovo življenje sveto, ker „zahteva od svojega začetka delovanje Boga Stvarnika“. Zadnji vatikanski vesoljni zbor, ki mu je predsedoval Pavel VI., je splav ostro obsodil. Pravi: „Življenje je treba takoj od začetka naprej varovati z največjo skrbjo; splav in usmrnitev otroka sta gnusni hudodelstvi.“ Isti Pavel VI., ki je o tem večkrat govoril, se ni pomišljal izjaviti, da se cerkveni nauk o splavu „ni nikdar spremenil in se tudi ne more spremeniti...“ Pravico do življenja ima v polni meri starček in najbolj onemogel človek... pravkar rojeni otrok kakor odrasli človek. Vsako človeško življenje je treba ščititi od tedaj, ko se je spočelo... Nikoli iz nobenega razloga ni dovoljeno uporabljati splav kot dovoljeno sredstvo za uravnavanje rojstev. (Podpisan prefekt kardinal Šeper. DŽ 1975, 4 204-213.)

17. Krajevne Cerkevne se ravnaajo po teh navodilih cerkvenega učiteljstva. — Angleški kardinal Heenan je že leta 1968 katoliškim zdravnikom in zdravniškim asistentkam naročil, naj odklonijo vsako sodelovanje pri splavu, ki bi ga kdo zahteval iz fizičnih, mentalnih ali socialnih razlogov

na podlagi zakona, ki so ga 27. 4. 1968 v Angliji sprejeli (DR 1968, 10, 2). Njegov poziv ni bil brez uspeha (t. 10).

Italijanski škofje so l. 1978 ukazali, da se po vseh cerkvah preberejo navodila, ki vsebujejo uradno stališče italijanske škofovske konference do zakona o splavu. Navodila so kratka in v skladu s splošnim naukom Cerkve: 1) Nihče (niti država) nima pravice odpravljati božjih zakonov. 2) Vsako človeško bitje ima pravico do življenja. 3) Splav nasprotuje sinajski zapovedi: Ne ubijaj! 4) Vsako sodelovanje pri splavu je samo po sebi hud greh. Vsak tak človek se sam izloči iz Cerkve. Peta točka opozarja katoličane, da po zakonu lahko odklonijo sodelovanje pri splavu in se pri tem sklicujejo na svobodo vesti. V zadnjih točkah se škofje zavzemajo za pomoč materam, ki jih razmere silijo v odločitve za splav, in poudarjajo važnost vzgoje glede spoštovanja življenja.

Izjava škofov je imela uspeh. Vse tiste bolnišnice, ki jih upravljajo redovniki, so objavile, da v njih ne bo mogoče opraviti splava. Isto stališče je zavzela klinika Gemelli, ki je ena največjih rimskih bolnišnic. Velik del zdravstvenih delavcev je odklonilo sodelovanje. Škofje so odločili, da bodo umaknili iz vsake zdravstvene ustanove, ki bi začela opravljati splave, vse redovnice, ki jih je po teh ustanovah 55.000. — Levičarska sredstva javnega obveščevanja so govorila o novi verski vojni in o „vatikanski gverili“, nevarni za ravnotežje v družbi. Nekateri časniki so izjavo škofov zlobno imenovali „dekalog“ (10 božjih zapovedi), zadržanje katoličanov pa „bojkot“. Spravili so se tudi nad govor papeža Pavla VI. in nad pisanje vatikanskega poluradnega glasila „L'Osservatore Romano“, ki sta soglašala s škofi (DR 1978, 25, 2).

18. Papež Janez Pavel II. kar naprej opominja kristjane in vse ljudi dobre volje, naj se z vsemi močmi zavzemajo za zaščito nerojenih otrok! 26. 4. 1981 je v Bergamu povabil krščanske zakonce, naj varujejo nedolžna življenja, in jim stavil izzivalno vprašanje: „Ali je nam ljudem dovoljenc vzeti življenje nedolžnemu človeškemu bitju?“ (DR 1981, 19, 2).

V Rimu je papež 7. 2. 1982 dejal: „Želim poudariti zelo resno dolžnost za zaščito, spoštovanje, pospeševanje in obrambo življenja v vseh razvojnih dobah. Zato bo potrebna naša raznovrstna pobuda za pomoč človeškemu življenju“ (NCR).

En teden pozneje je sveti oče govoril katoliški ženski organizaciji Nigerije: „Splav je umor nedolžnega otroka. Družba mora splav obsoditi“ (NCR).

V Švici je papež na svojem 22. apostolskem potovanju v opatiji Einsiedeln pred skupino škofov, duhovnikov in laikov branil človeško življenje od „spočetja do trenutka naravne smrti“, s čimer je obsodil splav in evtanazijo.

Število splavov naglo narašča. Za primer navajam ZDA: V vseh ameriških vojskah je po podatkih Pentagona od leta 1776 do 1984 umrlo 1.160.581 vojakov. V letu 1980 pa je po uradu za štetje bilo umorjenih 1.553.900 nerojenih otrok (NCR). Zato je naravno, da je papež tudi ob obisku Kanade septembra 1984 spregovoril o splavu. V Otawi je članom ka-

nadske zvezne vlade in diplomatskem zboru dejal: „V mnogih državah je splav postal nekaj družbeno sprejemljivega in z lahkoto dosegljivega. Splav naj bi bil odgovor na mnoge probleme: nezaželena nosečnost, nosečnost neporočenih žen in deklet, prehitro naraščanje prebivalstva, revščina. Ne samo da sedanja družba splav dovoljuje, ampak ga celo opravičuje. Kadar se sistematično zanika spoštovanje do življenja, zgubi človeška oseba svoje dostojanstvo in je stalno ogrožena“ (KG 1984, 37, 1).

V mestu Vancouverju je sveti oče mladini, starčkom in prizadetim osebam dejal: „Neprecenljiva škoda za vse človeštvo je danes število splavov. To neizrečeno hudodelstvo (ineffable = neizgovorljiv, nezaslišan, nedopovedljiv, neizrazen) zoper človeško življenje, ki zametava in ubija življenje na njegovem začetku, pripravlja tla za preziranje, zanikanje in ubijanje življenja odraslih, kakor tudi za napad na življenje družbe. Če so šibki, ranljivi od trenutka spočetja, so ranljivi tudi v starosti, so ranljivi pred nasiljem močnega napadalca in pred močjo atomskega orožja. Vendar ima človeštvo možnost, da se izogne samouničenju in božji sodbi. Ob teh hudih dejanjih, ki danes ogrožajo življenje, je treba znova v dejanju razglašati svetost človeškega življenja kot dragocen dar ljubeznivega Stvarnika, kot dar, ki ga je treba sprejeti, spoštovati in ščititi (ORP 1984, 41-9 in dr.). Besede „Splav je neizrekljivo hudodelstvo“ so bile navedene v kanadskih revijah med najizbranejšimi stavki iz papeževih govorov. Naj tu omenim, da so papeža z velikim navdušenjem pozdravljali tudi drugoverci. Neka gospa je v Torontu glasno izpovedala: „Sem anglikanka, a ljubim papeža.“

V državi Portoriko, v kateri je splav po zakonu dovoljen, je papež polmilijonski množici dejal: „Ni človeškega zakona, ki bi splav opravičil.“

Tako Janez Pavel II. nenehno dela za uveljavo cerkvenega nauka, ki ga je Pavel VI. poudaril v okrožnici Humanae vitae (Posredovanje človeškega življenja, 25. julija 1968): „Zlasti je nedopusten neposreden splav, četudi bi se izvršil iz zdravstvenih razlogov.“

Novi cerkveni zakonik iz leta 1983 določa enako, kakor je določal stari zakonik, izobčenje iz katoliške Cerkve za mater in vsakega katoličana, ki sodeluje pri splavu.

19. Razveseljivo je, da odpor proti splavu raste. V Avstriji se je leta 1977 izreklo proti splavu 900.000 državljanov. Avstrijski škofje so ob sprejemu državnega zakona, ki dovoljuje odpravo plodu do tretjega meseca, v pastirskem pismu obsodili neupoštevanje teh glasov proti zakonu (DR 1977, 24, 3).

Še bolj razveseljivo je, da so se postavili proti splavu tudi nekatoičani. Nemška evangeličanska zveza je poslala l. 1984 zveznemu kanclerju Kohlu deklaracijo, s katero je povabila Nemce, naj stopijo na pot „duhovno-nravnega“ preporoda in prenehajo množično moriti nerojene otroke. Zveza je bila ustanovljena l. 1846 in so vanjo včlanjeni luterani-pietisti in večina svobodnih protestantskih Cerkva. Zveza podpira pobudo tistega krila v zvezni vladi, ki zahteva odpravo denarne podpore iz sklada zdravstvenega zavarovanja materam, ki se odločijo za splav. Iz tega sklada gre za zakoniti splav vsako leto kar 275 milijonov mark (DR 1984, 27-27, 3).

Luteranska svetovna zveza, ki šteje 54 milijonov luteranov, je na 7. zborovanju v Budimpešti pod predsedstvom ameriškega luteranskega škofa s 79% glasov večine sprejela popravek proti splavu.

Tudi ameriški predsednik Reagan se je zavzel za zaščito nerojenih otrok in poslance prepričeval, da bi morali 14. dodatni odstavek ustave, ki brani osnovno pravico Američanov do življenja, raztegniti tudi na nerojena življenja (DR 1981, 19, 2). Katoliška Cerkev v ZDA je podprla stalšče predsednika Ronalda Reagana do splava. Predsednik, vnet nasprotnik splava, se je 1. 1984 ponovno zavzel za obrambo nerojenih nedolžnih otrok v materinem telesu in zato prejel precej čestitk. Kardinal Timothy Manning, nadškof v Los Angeles, mu je poslal čestitko: „Glasovi rodu še nerojenih Američanov se Vam zahvaljujejo za vneto obrambo njihovih pravic do življenja. Naj Vas Stvarnik življenja nagradi za Vaš pogum“ (DR 1984, 9, 2).

Delegati mednarodne konference OZN o prebivalstvu so v glavnem mestu Mehike 15. 8. 1984 po ostrih razpravah z večino glasov vsebinsko odobrili predlog vatikanskega zastopstva glede obravnave splava. Priporočilo se glasi:

„Mednarodno skupnost in narodne vlade vabimo, naj sprejmejo ustrezne ukrepe za pomoč ženam, da bi se izognile splavu, ki ga na noben način ne smemo podpirati kot metodo za načrtovanje družine. Hkrati je treba izkoristiti vse možnosti, da bodo z ženskami, ki so se odločile za splav, ravnali človeško in jim pomagali z navetmi.“

Konferenca je trajala od 8. do 15. avgusta. Delegatov je bilo 140. Vatikansko delegacijo je vodil škof Jan Schotte, ki je gornje priporočilo označil za „zgodovinski trenutek“. Predsednik pristojne komisije sprva sploh ni hotel upoštevati predlogov vatikanske delegacije. Kitajski delegat je predlogu odločno nasprotoval, sovjetski ga je odločno odklonil (DR 1984, 33, 3).

Ponekod, npr. v ZDA, so ustanove, kakršne priporoča ta konferenca, že na delu. Ustanova Pearson je razvila trden katoliški apostolat za spremembo grozne miselnosti glede splava. V 15 letih je ustanovila več kot 150 središč za nujno prvo pomoč nosečnicam, ki so nameravale povzročiti splav. Uspeh je bil velik. Osem od deset nosečnic se je odločilo, da bodo otroka rodile. S tem so v letu 1983 rešili 25.000 otrok. Odpreti hočejo še tisoč središč v prihodnjih petih letih in rešiti letno 250.000 otrok (NCR).

20. Tako smo nekoliko podrobneje govorili o enem največjih hudodelstev našega stoletja. Revija The Fatima Crusader (1984 april-junij) poroča, da je bilo v l. 1983 umorjenih 50 milijonov otrok. Zakonodajavci, ki so izglasovali uzakonitev splava, njihovi volilci, zagovorniki upora proti dekalogu in vsi tisti, ki bi mogli in morali kričati proti temu hudodelstvu, pa molčijo, so sokrivi nenehnih umorov nedolžnih otrok in največji sovražniki človeštva, saj ta hudodelstva kličejo nad nas vse najhujše kazni.

To veliko hudodelstvo je po papeževih besedah „neizrečno“. Zato je (Dalje na strani 236)

Koroška pod Titovo zvezdo

S tem naslovom je nedavno v Celovcu izšla knjiga Ingomarja Pusta. Pisec obravnava mdr. tudi „tragedijo na južnem Koroškem, o kateri vlada mrtvaški molk“.

V septembski številki avstrijske revije Neue Ordnung je na str. 12—14 ponatisnjen odlomek iz te knjige pod naslovom Drama v Podrožčici. Usodno zaupanje do Britancev — slovenski Katyn (Das Drama von Rosenbach. Tödliches Vertrauen zu den Briten — Das slowenische Katyn). — Prinašamo povzetek, deloma dobeseden prevod.

Vse, kar se o tem dogodku objavlja, je vredno poznati — brez ozira na to, koliko je novih podatkov, ali koliko se novi opis razlikuje od prejšnjih.

Sestavek v Neue Ordnung naveže na skorajšnje dokončanje cestnega predora pri Podrožčici, ki bo vzporeden železniškemu. Prav tod pa se je zgodila, pravi Pust, grozotna tragedija; „töd so konec maja 1945 Britanci zahrbtno poslali 12.000 mladih slovenskih protikomunistov Titovim partizanom pod nož.“ Ta slovenski Katyn, v katerem je bila iztrebljena izbrana brezkompromisna katoliška slovenska mladina, doslej še ni prodrl v zavest sodobnega človeštva.

Ko so komunisti dobili v Sloveniji oblast, niso doma želeli aktivnih nasprotnikov. Večino takih nasprotnikov izven domovine so jim izročili v likvidacijo Britanci.

Svetovna javnost se za to ne zmeni. Mogoče je vzrok tudi v tem, da vežejo ljudje z besedo domobranci pojem fašizma. A to je velikanska zmeta. Domobranstvo je nastalo, ko je vzplamtela partizanska gverila, in je bilo izključno proti komunizmu naperjena vojaška organizacija; odločujoče spodbude je dobivalo od katoliške Cerkve (!). „Orožje so vzeli od Nemcev, ker jim Britanci niso dali nobenega, marveč so podpirali komuniste. Ideološko pa niso imeli z nacionalsocializmom opraviti.“

Tri dni po kapitulaciji so se domobranski oddelki, sledeč podoficirski šoli SS divizije Prinz Eugen priborili pot na Koroško. Zdi se, da nikakor niso bili brez upanja; v Italiji naj bi obstajala kraljevska vojska. Neomajno zaupanje Slovencev v Britance in v povratak domov ni bilo tako čudno, kot se vidi danes. Tudi v nemški armadi je zadnje vojne mesce krožila govorica, da se bodo Angloamerikanci obrnili proti Sovjetom. Ta napoved je morala biti v Sloveniji zelo razširjena. O tem priča poročilo generala Gehlena nemškemu vodstvu 15. aprila 1945; tu se mdr. bere: „Tolpe z angleškim orožjem in deloma angleškim vodstvom širijo v Sloveniji med prostovoljskimi protipartizanskimi oddelki propagando s pozivom, naj prestopijo na drugo stran. Utemeljitev: Anglija sama se bo v kratkem spopadla s Sovjetsko zvezo in sicer z večjimi nadami na uspeh kot nemški rajh. Anglija postavlja za to lastne domače oddelke. Propaganda se širi samo ustno.“

Pust pristavlja: „Tu je torej bila tista namišljena 'kraljevska armada'.

Iznašla jo je britanska tajna služba, podrejena vladi, ki se je od vsega početka odločila izročiti vse jugoslovanske protikomuniste.“

Niso bila vsa britanska poveljstva na Koroškem toglasna z ukazi iz Londona za izročitev. O tem je nekatera dejstva povedal dr. Aripriand Thurn Valsassina iz Beljaka, ki je bil tedaj tolmač pri 38. britanski brigadi pod poveljstvom irskega generala Patricka Scotta. Prišlo je do dramatskih telefonskih pogovorov o izročitvi Hrvatov, Madžarov, četnikov in domobrancev na pliberškem področju.

General Scott spočetka ni imel pojma, za kakšne ujetnike gre. Večkrat je zardelega obraza spraševal: „Kakšni ljudje so to? Ustaši, domobranci? Odkod so, kje so se bojevali?“ Kako naj kaj ve o tem, ko je prebil vojsko v severni Afriki in Italiji in o razmerah na Balkanu ni nikdar nič slišal?

Toliko bolje so te stvari vedeli njegovi predstojniki. Zli duh med njimi je bil general Keatly v štabu maršala Alexandra. Dr. Thurn je slišal, kako se je Scott po telefonu upiral izročitvi. „Bil je vojak, ki je imel srce na pravem kraju in je vrh tega ohranil tudi politično pamet, katero so takrat politiki v Londonu izgubili.“

Scott je dejal predstojnikom v Trstu, da teh protikomunistov vendar ne gre poslati v kremplje Titovim rabljem. Pozneje je Thurnu rekel: „Nahružil me je: 'K vragu z njimi! Bojevali so se skupaj z nacisti, pa naj še z njimi poginejo.'“ O komunizmu general Keatly očitno ni še nič slišal, je pripomnil dr. Thurn.

Povelje o izročitvi so predstojniki okrepili s tem, da so ustavili na smrt obsojenim ujetnikom vso oskrbo. Thurn: „Zdaj se jih je bilo treba znebiti, preden bi prišlo do izgredov sestradancev.“

„Hudičevo dejanje se je sprožilo sredi maja 1945.“

Med tistimi, ki so sodoživljali tragedijo izročitve, je bil vetrinjski župnik Jožef Murrer. Spominja se: „Mladi ljudje so bili dobro razpoloženi. Rekli so jim, da gredo v Italijo, odkoder si lahko poiščejo preko morja novo domovino. Na marsikaterih vozilih so domobranci odhajali iz tabora prepevajoč. Čulo se je ukanje; tudi tam ostali civilisti so mahali veselega srca.“

Župnik je svoje spomine zabeležil v slovenščini.

Preselili je bilo štiri regimente. Torej so Britanci zvijačno določili prednjo stražo, ki naj pripravi „bivališča v Italiji“, in jo poslali na pot 24. maja.

Nihče v taboru ni slutil, da se je „prednja straža“ odpeljala v smrt.

Prednja straža potrebuje seveda nekaj časa, da pripravi bivališča. Za ureditev le-teh so potrebni tehnični izvedenci. Britanci so jih izbrali 600 ter jim dodali policijsko četo. Odpeljali so se 27. maja in kakor prejšnji za zmemor izginili v karavanškem predoru.

Zdaj je prišla na vrsto glavnina. Bila je razdeljena v štiri polke s po 2.500 možmi. Vse je šlo disciplinirano pod vodstvom lastnih častnikov. Prihajali so britanski tovornjaki; moštvo se je vkrcalo, prepevalo in mahalo tam ostalim. Tako je šlo dan za dnem. Kolone so odhajale ali proti Podgorju (Maria Elend) ali proti Podrožčici (Rosenbach).

Tam so prežali partizani. Poročila preživelih so ohranjena v knjigi V Rogu ležimo pobiti, izšli l. 1968 v Buenos Airesu. Mozaik izjav daje podoba skoraj neverjetnega zaupanja v Britance. Zaupajoč v angleško gentlemanstvo so se dali premestiti na vlak. Že tedaj so bili določeni smrti; pred umrtitvijo pa so jih čakali dnevi strahovitega mučenja. O tem govore izjave redkih rešencev iz mrliških brezen. Pust navaja dobesedno daljšo izpoved rešenca, kakor je natisnjena v omenjeni knjigi.

Izjave rešencev potrjuje sam nekdanji Titov namestnik Milovan Djilas. V svoji „Knjigi partizanov“ pripoveduje: „Koliko jih je bilo? Mislim, da tega natančno ne ve nihče, in se tudi nikoli ne bo zvedelo. Četniki, ustaši in domobranci so bili pobiti ločeno, vsaka skupina v pokrajini, kjer je bila zajeta. V slovenskem centralnem komiteju so se leto, dve kasneje pritoževali, da so v eni teh pokrajin imeli tinitosti s kmeti. Pozemske kraške reke so mrličje splavile na površje.“

„Pripoveduje se tudi to: Kupi mrličev, gnijoči v vlažnih množičnih grobovih, so se tako napihnili, da je bilo videti, ko da bi zemlja dihala.“

„Kdo je podpisal povelje za to iztrebljenje? Ne vem. Domnevam, da pisanega povelja sploh ni bilo. Glede na naš ustroj in hierarhijo ne bi kaj takega nihče mogel napraviti brez pristanka z vrha.“ Navaja Tita: „Bilo je boljše enkrat in za vselej napraviti konec. Šele h kraju leta 1945 je Tito na seji centralnega komiteja zakričal, da je zdaj dovolj s temi smrtnimi obsodbami in moritvami.“

Drugod piše Djilas, da je bilo v tistih zmedah nemogoče raziskovati primere desetkincev; zato je bilo najenostavneje vse postreliti.

L. 1979 je Djilas v angleški reviji Encounter o izročitvi jugoslovanskih državljanov pisal: „Če sem odkrit, naj povem, da sploh nismo razumeli, zakaj so Britanci vztrajali na tem, da nam pošljejo te ljudi nazaj. Povečini so to bili preprosti kmetje. Nikogar niso ubili. Njih edini zločin je bil strah pred komunizmom. Nekateri med namj so se celo bali, da jih bodo Britanci pridobivali za bodočo uporabo proti nam. A bilo ni nič podobnega; kar izročili so nam jih. Njihov glavni nagib je bil teh Jugoslovancev se enostavno znebiti. Angleži so napravili nekaj popolnoma zgrešenega, ko so te ljudi spravili preko meje; prav tako smo mi napravili nekaj zgrešenega, ko smo vse pobili.“

Pust končuje: „To, kar se je pred vrati Koroške pripetilo, je bilo v zgodovini človeštva eno velikih hudodelstev, ki je ostalo nekaznovano.“

Strahopetec umrje neštétokrat prej, preden ga smrt doleti, junaka pa smrt je enkrat podere. V. Monti

Slaba navada se z dobro premaga. Tomaž Kempčan

ODPRTO PISMO

VSEM SLOVENSKIM USTANOVAM PO SVETU IN DOMA, KAKOR TUDI VSEM POSAMEZNIKOM, KI PRIPADAJO SLOVENSKEMU NARODU, KJERKOLI SE NAHAJAJO.

Ustanovili smo „ZVEZO SLOVENSKE AKCIJE“ za obrambo slovenskega jezika, za obstoj slovenskega naroda, za oživitev slovenske zavesti in za pravice, ki nam pripadajo kot svobodnemu narodu.

Naše geslo je: „ŽIVI NAJ SLOVENSKA BESEDA!“

Še nikoli v naši tisočletni zgodovini ni bil obstoj našega naroda tako ogrožen kakor je danes. Od druge strani pa še nikoli v zgodovini nismo imeli take prilike za medsebojno povezavo, kot jo imamo danes.

Zbiramo imena in priimke in zapisujemo naslove tistih, ki jim je mar za slovenstvo. Kdor je za to, naj se pridruži naši AKCIJI. Ne ustanovljamo nobene politične stranke, ampak predlagamo, da se nam vse stranke pridružijo kot zainteresirane slovenske ustanove. Vsak Slovenec ali Slovenka, od Ljubljane do Washingtona, od Trsta do Buenos Airesa, naj pošlje naprej svoje ime zraven drugih v skupni seznam.

Ko nas bo popisanih dva milijona, tedaj bo jasno, da sije pred nami bodočnost!

ŽIVI NAJ SLOVENSKA BESEDA!

Martin Berkopec
Predsednik

Ivan Kobal
Tajnik

ZVEZA SLOVENSKE AKCIJE, P. O. Box 153, Rydalmere 2116. N. S. W
Sydney, 1. 9. 1984

Na kratko o „ZVEZI SLOVENSKE AKCIJE“

Kakor že mnogi veste, smo sydneyški Slovenci ustanovili Zvezo slovenske akcije: za obrambo slovenskega jezika, za obstoj slovenskega naroda, za oživitev slovenske zavesti, za pravice, ki nam pripadajo kot svobodnemu narodu.

KDO SMO, KAJ HOČEMO, KAKO MISLIMO, KAJ NAJ POMENI ZVEZA SLOVENSKE AKCIJE?

Vroča zadeva, ki smo jo vzeli v roke, ni majhne važnosti in vse kaže, da je pred nami visoka naloga, ki nam jo bo narod brez omahovanja pomagal izpolniti. Naloga je ta, da pokažemo in dokažemo, da smo Slovenci zaveden in še čvrst narod, ki se v nevarnosti zna složno povezati.

KDO SMO?

Slovenci smo, ki vemo in se zavedamo, kam najprej pripadamo, četudi smo razkropljeni po celem svetu.

KAJ HOČEMO?

Pokazati hočemo, da smo živ in žilav narod, ki ljubi svoj jezik in svojo kulturo in ki bo živel in ne bo podlegel pod nobenim pritiskom.

KAKO MISLIMO?

Mislimo v slogi z rojaki doma in po svetu, da je prišel čas, da se povežemo in preštejemo, da nas ne bodo več drugi šteli, ne za Avstrijce ne za Italijane, ne za Nemce, Slovake ali Jugoslovane, ampak za to kar smo, za Slovence. Lahko smo namreč dobri državljani katerekoli države, obenem pa ostanemo in imamo pravico se pokazati in postaviti kot Slovenci.

KAJ NAM POMENI „ZVEZA SLOVENSKE AKCIJE“?

Zveza slovenske akcije je izraz volje in pravice slovenskega naroda živeti in se razcveteti kakor vsak narod, ki gleda v bodočnost brez strahu.

Tistim, ki jim še zdaj ni jasno za kaj gre, naj odgovori naše geslo: „ŽIVI NAJ SLOVENSKA BESEDA!“

Vprašanja pa lahko pošljete na naslov:

ZVEZA SLOVENSKE AKCIJE,

P. O. Box 153,

Rydalmer, 2116.

N. S. W.

ŽIVI NAJ SLOVENSKA BESEDA!

Za odbor, Ivan Kobal, tajnik

PISMA UREDNIŠTVU

Četrtek, 20. 9. 1984

Spoštovani gospod urednik!

Članek pesnika Janeza Menarta, „HVALALEPA ZA TAK MARKSIZEM“, ponatisnjen v prvi letošnji številki Vestnika, je zelo vplivno deloval na našo organizacijo.

Odbor Zveze slovenske akcije je sklenil, da postane naročnik Vestnika. Obenem bi rad imel dodatnih šest (6) izvodov prve letošnje številke. Priloženi ček naj pokrije stroške. Ako ni dovolj, nam pošljite bolj točen račun na gornji naslov.

Medtem pa Vas prosimo, da se z Vestnikom pridružite naši Zvezi, o kateri se bo še marsikaj pisalo. Priloženi listi so v pojasnilo cele zadeve.

Lep pozdrav iz sončne Avstralije.

ŽIVI NAJ SLOVENSKA BESEDA!

Za odbor Ivan Kobal, tajnik

Zveza slovenske akcije, P. O. Box 153, Rydalmer 2116, N. S. W., AUSTRALIJA

ZDRAMI SE, SAMO!

Čuj, zdrami, prebudi se, Slave Čuvaj!
Krog doma spet kresi gorijo;
sovragi na pragu so, roko nam daj,
v premoči nas z doma podijo.
Ne Turki, ne Lahi, ne Švabi, ne Huni!
Ne! Zlobnejše galim zdaj vrage.
Ti dušo bi naroda z divjimi kljuni
skljuvali Slovenije drage.
„Zedinite“, pravijo, „bratje, se z nami!
Slabiči, nezmožni več vstati
premajhni zgubljeni kaj blodite sami?!
Zaplešite z južnimi brati!“
„Seveda! Znan predlog! Poslušajte me:
Živi naj slovenska beseda!
Ne! Nismo slabiči, za vraga še ne!
Gorje mu, ki tlači soseda!“
Čuj, zdrami se, Samo, priskoči nam v bran!
Zabobnaj, zatrobi, zarjovi!
Naznani slovenske svobode že dan!
Naj čujejo rog tvoj sinovi!
Naj prapor raztegne ti sleherna vas,
zapoje naj hrib in dolina!
Naj v nošah dekleta krasijo naš Kras,
naj šmaren ovenča mladina.
Ko z Loga zasliši se pesem glasna,
ko udarijo v linah zvonovi,
bo vrag se pogreznil v temine pekla,
da mir bo v Sloveniji novi!

Ivan Koba!

ZVEZA SLOVENSKE AKCIJE,

za obrambo slovenskega jezika,
za obstoj slovenskega naroda,
za oživitev slovenske zavesti,
za pravice, ki pripadajo svobodnemu narodu.
Želim postati član Zveze slovenske akcije:

Ime Priimek Naslov Telefon

.....

Datum

Podpis

.....

Članarina ni obvezna. Kdor hoče postati finančni član, naj doda 5 dol. Od časa do časa bo dobil poročila o dejavnosti ZVEZE.

Pavleta Ranta —

— ni več med nami!

Dragi Pavle!

V zeleni sencu lipe v polnem razcvetu, ki stoji pred Tvojo hišo in si jo, seveda, Ti počadil, smo se zgrnili slovenski svobodnjaki — stari in mladi, veliko mladih! — da Ti izrečemo zadnje besede slovesa ob krsti, pregrnjeni z belo-modro-rdečim znamenjem Tvoje in naše očetnjave. Vonj z orumenelih vej je lahko plaval v zraku in se zlival z molitvami tam zbranih za večni pokoj Tvoje duše.

Ne boš mi zameril, Pavle, ko Ti povem, da so se misli posvetne večkrat zapletle v molitev in zmedle mi zbranost pri sveti daritvi. Kajti tedaj že sem zbiral besede za tole poslednjo podobo. Ali „Svobodna“, ki Ti si ji vedno stal zvésto in trdno ob strani, me je prehitela. Pisec dozda je neznani mi, Ti je posvetil zaslužene, tople, a nikdar predolge besede, in z lipo košato povezal Tvoj domoljubni zanos in zagon in delo do zadnjega diha. A bom kljub temu še jaz dopolnil to sliko:

V življenju ljudi so slučaji, naključja, izzivi usode, ali Očeta, ki zgoraj bedi, blažilni smehljaji. Ni dolgo še tega (pred štirimi leti?), ko je pogovor nanesel med nama, da lipe, ki naše domove krasé v Argentini, za praznik Brezmadežne natančno se z zlatim odenejo lišpom — si trdil mi Ti in jaz sem preveril v teh letih zaznano izkustvo. A letos je nekaj „narobe“ biló in v zgodnjem razcvetu so najbolj dehtele ob Tvojem pogrebu, ko mesec november še ni sklenil svojega teka. Sledovi časa, simboli igrivi ali ključni skrivnostni, ki si prav Ti jih hitro kot malokdo bistro razbirati znal?

Še danes ne vem, kakšne zvijače poslužil si se, ko si premotil mi pamet in zvalil srcé, da sem poklica nevesč in neuk si naložil urednika breme. Za kratek le čas, si dejal, da Vestnik prebrede trenutne težave in borcev se zvestih ne pretrga poslanstvo. In zdaj me zapuščaš na pragu devetega leta? Kakšno zvijačo, oprosti, sem vprašal, da uporabil si Ti, a vem, dobro vem, da zgled Tvoj nas vse je vlekel za sabo. Saj si se vnel in dihal in delal in ves le živel za naše poslanstvo.

Mordà še ne veš, ker da tja gor še ni mogla brezžična novica: prav včeraj, na praznik Device (s kakšnim zavzetjem si pel ji pesem mučencev „Zmagala si, Devica slavna, zmagala kačo pekla!) sem čul sporočilo od doma, da gozd zeleni in bo pomlad gotovo prišla in se razrašča pogum v splašenih srcih. In pisal je s trdno roko nekdo, ki malodušen iskat prišel v Argentino je zadnje slovo od svojih potomcev; zdaj v novem zanosu srcé prekipeva in kliče: mi tukaj držimo, spet trdno držimo, ker vémo, da tamkaj držite in trdno stojite vi vsi in je še živo — vaše poslanstvo! Da, tukaj držimo, ker smo zdržali že 40 let in smo zdržali z možmi, ki para jim ni! Med temi možmi, Rant Pavle, si ti!

Pavle: še v zadnji številki Vestnika si med poslovilnimi besedami svojemu dragemu prijatelju Srečku Rusu zapisal, da je treba imeti korajžbo ob slovesu in da si računal — ko si tisto pisal — do kdaj bo tudi Tebi živelj. Da ne bi nikdar več hotel pisati takih besed v spomin, si nadaljeval, mene pa je stisnilo pri srcu, ker sem slutil, ne, ker sem vedel, da bo mene prav kmalu doletelo tako pisanje. Nekoč sem zapisal v nekrologu ljubljeni osebi in očitajoče zaklical: „Kakšni rodoljubi nam umirajo v zdomstvu!“ Zdaj ob Tvojem preranem grobu, „ki še ni bilke zelene rodil“, ponavljam in vpijem: „Kakšni Slovenci nam umirajo v zdomstvu!“ Z neizmerno ljubeznijo do zemlje pod Triglavom, tiste, „kjer Sava deroča pred Kranjem valove drvi“, a ne premagani in ne prežgani po žgočem domotožju, ki jim vprašanje veli „Ali sem ti še znanec, ljubljansko poljé?“, delajo in delajo, snujejo in ljubijo svoj rod, dokler „srce jim ne počí“ in ne ležejo v ta pusti grob na tujih tleh.

Dober teden pred koncem sem bil pri Tebi, Pavle. Veliko nisva govorila, saj sva oba vedela, za kaj gre. Miren si bil Ti in Tvoj mir je pomirjevalno vplival name. Miren sem odhajal, saj sem vedel: Pavle bo umrl stoje!

In tako se je tudi zgodilo.

urednik

KRATEK ŽIVLJENJEPIS NAŠEGA DOLGOLETNEGA UREDNIKA GOSPODA PAVLETA RANTA

Rodil se je v Kranju, na dan 3. januarja v letu 1923. Oče mu je bil Janko Rant in mati Marija, z deklškim priimkom Gogala. Imel je štiri brate, od katerih trije, Peter, Jože in Tone še žive v Argentini. Gimnazijo je študiral v škofovih Zavodih v šentvidu, posvečenih Kristusu Vladarju Sveta, ki so jih gestapovci in pozneje komunisti oropali slovenskim katoličanom in iz katerih se danes širi tuja govornica med naše ljudstvo. Pavle se je vedno rad spominjal lepih sedmih let v šentviški gimnaziji. Potem se je vpisal na pravno fakulteto ljubljanske univerze, pa sta mu vojna in revolucija pretrgala študij in njegove mladostne zemske načrte. Že zgodaj in za vedno ga je zamikalo časnikarsko delo, kamor ga je uvedel kranjski dekan msgr. Škrbec. Kot je Pavle pogostokrat povedal, si je pri dekani mnogočesa naučil in marsikaj koristnega izvedel.

Pavle je bil med prvimi in ognjevitimi borci in organizatorji protikupatorske narodne ilegale, najtesneje povezan s svojim prijateljem iz Kranja, Fanoušem Emmerjem, in urednikom nekdanjega Domoljuba, Francem Glavčem. Ko so mu komunisti umrčili Fanouša, se Pavle ni ustrašil groženj in je nastopil težki boj proti komunistični mafiji, ki mu je vtisnil neizbrisni pečat velikega domoljuba in rodoljuba. O dogodkih med revolucijo je Pavle veliko pisal, še več pa vedel. Vendar je marsikaj še neobjavljenega dal spraviti v varne arhive, da ne bi cela resnica šla z njim vred v grob.

Na poti iz begunskega taborišča v Spittalu ob Dravi se je nekaj mesecev mudil v Rimu, kjer je imel na skrbi preštivilne upravne postopke za izselitev velikega števila slovenskih beguncev v Argentino. O njegovi iznajdljivosti in učinkovitosti tedaj bo lahko ob primernem času še veliko povedanega.

Ko je prišel v Argentino, je bil pri Društvu Slovencev spet ena izmed gonilnih sil. Delal je noč in dan.

Tu se je poročil z Mirjam Peršuh, hčerjo umorjenega voditelja Slovenske legije, ki mu je dala tri sinove: Tomaža, Danija in Gabrije-la. Rad se je pohvalil, da je bil svoji družini vedno zvest.

Kot časnikar je dobil v Argentini neomejen delokrog, mnogokrat celo področje pionirja. Pisal je v Svobodno Slovenijo, v Zbornike Svobodne Slovenije, v Duhovno življenje in drugod. Najljubši pa mu je bil VESTNIK, list slovenskih domobrancev in svobodnjakov, in je bil njegov urednik dobrih 13 let, njegov sodelavec pa od začetka do kraja. Njegovo pero je večkrat burilo duhove in zgibalo vršino slovenske emigracije, kadar je Pavle sklepal, da se je predajala v negibnost. Bil je pero-vzmet, ki je sprožila prenekatero koristno akcijo.

V šolstvu ima Pavle neprecenljive zasluge od vsega početka za osnovnošolske tečaje, potem pa za srednješolski tečaj, kjer je kot profesor in ravnatelj med dijaki izredno slovel; kogarkoli bi danes vprašali, dvomimo, da bi bil kdo, ki mu ne bi izkazal posebne simpatije.

Tudi v Prvi Bojni izza šestdesetih let do izpolnjenega 50. leta je Pavle dosledno izpolnil svojo nalogo in je delo le-te še pozneje, prav do zadnjih dni, spremljal z največjo simpatije.

Kot član protikomunističnih borcev pa je Pavle dosegel največji uspeh s tem, da je domobransko geslo „Za dom v boj!“ zasidral globoko v srca številnih slovenskih mladcev in mladenk v Argentini.

Pavle Rant je umrl 28. novembra v argentinskem mesecu pomladi. Pokopali smo ga naslednji dan ob bleščečem žarkem soncu, a s tiho temačno skrbjó v srecu, kdo bo izpolnil veliko vrzel v naših vrstah in zacelil globoko rano. številni mladi naraščaj v pogrebnem sprevodu pa nam je prepodil ta grozeči oblak dvoma in nam prebudil veselo upanje.

✚ Pesnik in pisatelj Mirko Kunčič

Dvanajstega decembra bi dopolnil 85 let, pa ga je Bog poklical k Sebi. Čez 60 let se je od svoje zgodnje mladosti posvečal mladinski književnosti in časnikarstvu. V domovini, zdomstvu in v zamejstvu slovi kot Kotičkov striček. Leta in leta je namreč večinoma sam urejeval in pisal mladinske strani pri dnevniku Slovenec. Istočasno je sodeloval z otroško in mladinsko poezijo ter prozo pri Vrteu, Plamenu, Mladiki in drugih revijah. Ljudska tiskarna je izdala deset njegovih knjig, sedem jih je izšlo v drugih založbah (Mohorjeva, Nova založba itd.).

V času revolucije je najprej služboval kot tiskovni referent na ljubljanski mestni občini in tesno sodeloval s takratnim županom generalom Leonom Rupnikom. Bil je iz duše in srca domobranec. Ko se je umaknil s svojo družino v Stično, je sodeloval s spisi za revijo „Slovensko domobranstvo“ in „Slovenski dom“.

Mirko ni odložil peresa niti v begunskem taborišču v Italiji. Začel je izdajati kot prvi mladinski list „Naša beseda“.

Prve mesce v Argentini je živel s svojo družino v pampi, potem nastopil službo v tekstilni barvarni v Moronu, kjer se je tudi upokojil. Delavci in uradniki so ga visoko spoštovali. Kot vratar je delal in pisal dan in noč.

V Argentini je izšlo več njegovih knjig, med njimi zelo priljubljene „Tinček in Tonček“, Emil in detektivi, pri SKA pa je izšla izvirna povest Gorjančev Pavlek. Celovška Mohorjeva je izdala njegovo gozdovniško povest iz argentinskega severa „Dogodivščine v pragozdu“, antologijo njegovih mladinskih pesmi pa goriška Mohorjeva družba (Pisani vrtljak).

Mirko Kunčič je sodeloval pri vseh zdomskih listih in Zbornikih, bil ustanovitelj Slovenskega državnega gibanja, društva Dom v Argentini in sourednik „Slov. poti“. Bil je avtor neštetihi mladinskih in oderskih prireditiv. Slovenska šolska knjiga Živ-žav je bila prava antologija njegovih otroških pesmi.

Pogreba se je kljub delovnemu dnevu udeležilo mnogo prijateljev, med njimi vseuč. prof. dr. Tine Debeljak s soprogo in dr. Tine Duh. Sv. mašo je opravil ob spremstvu g. Škrbea dr. Gogala. V imenu Pristave se je od nje ga poslovil France Pernišek, v imenu kulturnih delavcev pisatelj dr. Jože Krivec. Časnikar Slavko Skoberne se je v zaključnem govoru poslovil od pokojnika v imenu danes že redkih sodelavcev pri Slovincu in Slovenskem domu, posebno zahvalo pa mu je izrekel za sodelovanje pri reviji „Slov. domobranstvo“ in v zdomstvu pri Slov. poti.

Domobranci ga bomo ohranili v častnem spominu.

Človeka, ki prisilite v molk, ne boste prepričali! Lord Morley

Kdor svojo čast izgubi, ta nima ničesar več izgubiti. Lyly

Razgledi z NAŠIH POSTOJANK:

„NAŠ GLAS“ IN NJEGOVA „ŽALOSTNA OBLETNICA“ — „Naš Glas“, ki se nam sam predstavi kot „glasilo slovenskih društev na švedskem“, je letos slavil svojo desetletnico izhajanja. Ker sklepamo iz sicer redkih, vendar dovolj zgovornih izvodov, da je bil še do nedavnega odločno na strani enopartijskega režima, ki vlada doma, so nas skorajda presenetile „čestitke“ za tako slanje, ki mu jih je odmeril NAŠ DELAVEC, ki izhaja v Ljubljani in se ponaša, da je „skupna revija slovenskih časnikov za delavce na začasnem delu v tujini“. V svoji letošnji aprilski številki namreč govori o „žalostni“ obletnici Našega Glasa v prispevku Matjaža Vizjaka, iz česar lahko potegnemo zaključek, da je na Naš Glas padel partijski anatem. Zato se nam zdi najbolje, da to partijsko krakteristiko o Našem Glasu prinesemo kar celo v vednost naših bravcev. Hoté ali nehote se je Naš Glas vključil v vrste tistih, ki so, eni prej, drugi pozneje, uvideli pogubno pot, na katero je komunistični režim zapeljal slovenski narod.

Takole torej sodi ljubljanski „Naš delavec“ o „Našem glasu“ na švedskem:

Te dni slavi (?) deseto obletnico izhajanja Naš glas, v imenu glasilo slovenskih društev na Svedskem, v resnici pa vse bolj zasebno in osebno glasilo glavnega urednika in odgovornega izdajatelja Marjana Kramaršiča. Namesto, da bi obletnica potekala v veselju, mineva v gnevu in jezi, ki naraščata, užaljenosti, ki številne trdne in zavedne Slovence, ki so leta delali v društvih, odvrča od njihovega slovenstvu koristnega narodnostnega dela, strupenem sikanju Našega glasa na vse, kar je iz Slovenije in Jugoslavije (Slovenija ni več domovina, za Naš glas je ozemlje!), zlivanju golid gnojnice levo in desno in tako dalje in tako naprej. Marjan Kramaršič v prigodni besedi pravi: „Redakcija Našega glasa v teh desetih letih za svoje delo ni dobila nobenega priznanja, upoštevanja in razumevanj, niti moralne podpore društev, čeprav je bilo to njihovo glasilo“. In dalje: „Kljub temu pa mi je uspelo zbrati majhen krog sodelavcev, ki so pripomogli k uspehu“. Kakšnemu? „Ali je možno zbrati 800 naročnikov, ki bodo naročnino tudi plačevali,“ se sprašuje Marjan Kramaršič in si odgovarja: „Komajda.“ Jaz bi se kot odgovorni urednik glasila, ki ga urejam, zamislil, če po osmih letih dela od bralcev ne bi dobil nobenega priznanja za svoje delo, pač pa le očitke, da si lastim pravico, da je to moj časopis, da sekam za „žolčno“ in nepravilno kritiko, če bi mi uspelo zbrati samo majhen krog sodelavcev, hkrati razglašal humanizem, demokracijo in svobodo, urejanje pa proglašal za „vedno stvar redakcije“ (cenzura?). Kaj če imajo prav le

vaši (ne) bralc! in ne vi Marjan Kramaršič z majhnim krogom sodelavcev? Jaz, denimo, bi ne bil tako zelo prepričan o sebi in edino zveličavni in univerzalni resnici svojih razmišljanj in bi se zamislil. Zato pravim temu, kar (ne) slavite, uredniki Našega glasa, je žalostna obletnica. Matjaž Vizjak.

Zdaj pa, ko se sprašujemo: kako to, da si je „Naš glas“ zaslužil tako „priznanje“, nam pridejo na misel nekateri ne prav pravoslavni (ortodoksni) se tavki, bodisi z jedko kritiko splošno družbenih razmer doma, ki se izkažejo, na pr., v nevljudnem ali celo nesramnem ravnanju z obiskovalci svoje domovine ali povratniki vanjo s strani obmejnih, carinskih in drugih pritepencev v Slovenijo, ali pa, kar bo verjetno še huje, z odločno slovensko, separatistično linijo, ki jo je že pred časom začelo zastopati to slovensko glasilo na švedskem, v odnosu do drugih „jugo-lovanskih“ narodnostih tankaj.

Tako je, na primer, že predlanskim (oktober 1982, str. 53) „Naš glas“ priobčil v rubriki „Poročila—pisma—društva“ poziv Milana Starca, da se — po naše rečeno — slovenska pridnost, vestnost in organiziranost odločijo od balasta južnjaških priveskov. Ker je tudi to pismo zgovorno, ne bo odveč, da ga priobčimo. Začenja z naslovom „USTANOVIMO SLOVENSKO ZVEZO“ in nadaljuje:

Rad bi spregovoril nekaj o odnosih med slovenskimi društvi in Jugoslovansko zvezo. Vsi, ki so se ukvarjali z organizacijskimi vprašanji in delom v naših društvih, vedo, da ti odnosi niso dobri, predvsem zaradi okornega in neprilagodljivega centralističnega aparata Jugoslovanske zveze, ki nima posluha za manjšinska narodnostna vprašanja Slovencev

Ob formiranju Koordinacijskega odbora slovenskih društev, leta 1974, smo mnogi predlagali priključitev slovenskih društev Jugoslovanski zvezi na principih federacije. Žal do tega ni prišlo. Večina slovenskih društev se je kasneje priključila JZ pod „pritiskom“, kompromisarsvom ter z obljubami denarne in kadrovske pomoči.

Kasneje se je izkazalo, da JZ ni izpolnila svojih obljub in da ni imela posluha za slovenska vprašanja kot npr.: uvedbo slovenske TV oddaje, vprasanja slovenskih učiteljev in drugo.

Trenja med slovenskimi društvi in okrajnimi organizacijami ter njihovimi predstavniki imajo za posledico, da izgubljammo naše najboljše društvene aktiviste. JZ ni upravičila zaupanja, ki smo ji ga po večletnem tveganju dali z našimi glasovi.

Velika večina raznovrstnih komisij, referentov in število zaposlenih pri JZ nima upravičenega obstoja. Vsa ta birokracija žre samo Zvezi denar za sestankarstvo, potovanja in plače. Sredstva ne pridejo v korist društvom, katerim so prvotno namenjena.

Slovinci smo se morali postaviti na lastne noge sami in prav iznajdljivosti in pridnosti slovenskih rojakov gre zasluga, da slovenska društva obstojajo n da so se sploh ustanovila. JZ pri tem nima nobenih zaslug.

Z malenkostnim sredstvi in pomočjo domovine ter Koordinacijskega

odbora slovenskih društev so društva organizirala festivale, seminarje in gostovanja iz domovine. Naredili pa bi lahko veliko več, če bi sredstva, ki jih dobiva JZ tudi za nas Slovence od švedskih oblasti, bila pravičnejše razdeljena.

Zato predlagam, da slovenska društva poiščejo novo pot iz slepe ulice in da ustanovijo Zvezo slovenskih društev s priključitvijo Jugoslovanski zvezi na principu federacije preko enega ali dveh koordinatorjev v federacijskem zboru Zveze. To je tudi pogoj, da se število članov v društvih znova poveča, sicer obstoja nevarnost, da razpadejo, kar je najbrž tudi skrita želja JZ, da se teh končno znebi.

Organizacijsko in finančno bi bila ta organizacija popolnoma samostojna. Sredstva za svoje delovanje bi dobivala po posebnem ključu od švedskih oblasti preko JZ. Ker je Slovencev na švedskem približno 6.000 od 45.000 Jugoslovancev, torej približno 13 odstotkov od celotnega proračuna JZ.

Večina sredstev bi se podelila društvom za njihovo dejavnost, nekaj za Naš glas, za gostovanja iz domovine, festivale i.p. Nekaj pa bi ostalo JZ za večje skupne akcije. Ker smo v manjšini, se znotraj JZ ne moremo boriti ali pa pričakovati pomoči od drugih jugoslovanskih društev, ker večina teh še ni dorasla nalogam samoodločitev.

Nova Slovenska zveza naj bi delala na kulturno-prosvetnem področju, da Slovenci obdržimo našo slovensko besedo, pesmi in kulturo ter naprej gojimo ljubezen do domovine ter spoštovanje in prijateljestvo do drugih narodov.

Milan Starc, Nasum

V pojasnilo našim bralcem bi omenili, da so točasno (to je okt. 1982) „Naš glas“ izdajala naslednja slovenska društva na švedskem: Slovenija (iz Eskilstuna), France Prešeren (Göteborg), Ivan Cankar (Halmstad), Slovensko društvo v Köpingu (iz Landskrona), Planika (v Malmöju), Slovenija (Olofström), Društvo v Stockholmu ter Društvo slovenskih učiteljev in vzgojiteljev na švedskem. Spremembe, ki so ali naj bi nastale v zadnjem času, odkar za „Naš glas“ Slovenija ni več domovina, ampak ozemlje, kot Kramaršiču očita Matjaž Vizjak, pa nam še niso znane. Zato upamo, da se bo naš dopisnik prav kmalu oglasil s poročilom o najnovejšem stanju.

TEMPORA MUTANTUR ET NOS MUTAMUR IN ILLIS — Časi se spreminjajo in mi se z njimi! France Popit, predsednik predsedstva SR Slovenije, je bil leta 1940 „izgnan z vseh jugoslovanskih srednjih šol“ kot ve povedati junijska številka „Našega delavca“ in to menda „zaradi delovanja v tedanjih naprednih mladinskih organizacijah“. Škoda, da ne povedo uradnega besedila, ki je utemeljilo tisto odločbo o izgonu, in ne navajajo odgovornih oseb za takšno krivico.

ČE VSE SKUPAJ POVEM, ME LAHKO SAMO ZAPREJO — „Moje videnje NOB je takšno, da, če vse skupaj povem, me lahko samo zapre-

jo...“ Ali pa: „Kaže, da človek mora v tej današnji družbi sam poskušati priti do določenih resnic. Zakaj so nekateri prostori nabiti z nekimi spisi, knjigami, ki jih jaz ne morem dobiti v roke, zakaj? Če smo pa svobodna samoupravna družba?“ (Ponižen nasvet avtorju: Ne enačiti samoupravno družbo s svobodno!) Pa tudi: „Na dveh straneh ti opiše obdobje od prve do druge svetovne vojne, potem pa „teraj dalje“. Potem pa... 100 metrov bukel o revoluciji!“ In še: „Ampak tam, z one strani se ne bo nič premaknilo. Oni živijo in za sabo delajo svoje podrepnike, kimavce, ki so še hujši, ki imajo izprane možgane; človek z izpranimi možgani je pa pripravljen na vse!“

To so citati vzeti iz pogovora študentskega lista TRIBUNA s filmskim igravcem Radkom Poličem-Racem. Za te izgovorjene besede bi Raceja med revolucijo „povohala Matilda“, kakor so takrat vedeli povedati rdeči rokovnjači, izraz, ki so ga danes že stalinizirali, saj lepo po civilizirano govore le še o „najstrožji kazni“, ki da je zadela n. pr. domobrance. Če VOS, OZNA, UDBA ali kaj že danes je, še ni v popolnem razkroju, Poliču-Raceju za tak pogum — naše priznanje! Ta pogum pa mora biti, seveda, čisto drugačne kategorije, kot pa pogum Edvarda Kocbeka, katerega vneti občudovalec in zagovornik Polič je. Eno pa je gotovo: Sramota se odkriva doma počasi, pa gotovo! Vestnik priporoča svojim bravcem, da sežejo po TRIBUNI od 20. aprila letos ali pa se o tem pogovoru seznanijo v sedmi številki letošnje „Naše luči“.

2700 JUGOSLOVANSKIH DIPLOMATOV, OD TEH 65 (!!!) SLOVENCEV! — V jugoslovanski diplomatski službi je nekaj več kot 2700 ljudi. Med temi je komaj 65 Slovencev. To je bil eden izmed redkih podatkov, ki smo jih slišali o jugoslovanski zunanji politiki, ki je bila 20. junija letos na RTV Ljubljana.

To poročilo povzemamo iz MLADIKE, št. 7/84.

„SR Slovenija se z nadpovprečnim uspehom vključuje v jugoslovanska stabilizacijska prizadevanja, še posebno v izvozu na konvertibilne trge, kar je danes predvsem potrebno. Vkljub svoji majhnosti daje skoraj četrtino jugoslovanskega izvoza na konvertibilne trge...“

To trditve pa je postavil Milan Pogačnik, eden izmed urednikov „Našega delavca“ v pogovoru s Francetom Popitom, sedanjim predsednikom predsedstva itd., ki pa te trditve ni zanikal (Glej ND, 6/84, str. 5).

Iz obeh ugotovitev, Slovenci, kakšen bodi naš zaključek? Ali drži, kot rekó Argentinci, da „Vivo vive del sonzo, sonzo del trabajo“, ali po naše: prebrisaneč-nesramnež živi od neumneža, ki dela!

ŠAGRA ALI VESELICA IN PA FESTIVALI — V „Mladiki“ je bilo zapisano: Na Primorskem so se v zadnjih letih razpasle šagre in pa festivali, kjer se toči „pristno domače vino“ in se gostom ponujajo razne „specialitete na žaru“. Zvečer pa se lahko siti državljan zavrti ob zvokih znanega ansambla. Nič nimam proti takemu načinu sprostitve. Pri tem me

motita izraza šagra in pa festival. Ali ju ne bi enostavno zamenjali z veliko lepšim domačim nazivom veselica? — S. T.

Dopisnik „Mladike“ se tako sprašuje, urednik Vestnika pa nadaljuje: izprašajmo si našo narodno zavest tudi mi „ponosni“ Argentinci, ali ne bi bilo lepše, ko bi v naših tedenskih oznanilih za vsakovrstne priréditve brali — kot da bi bili na ozemlju svobodne Slovenije — vabila na veselice, srečolove, zabavne večere, čajanke ali glasbene praznike in slušno-vidne prikaze, namesto resda vsakdanjih, a vendar nam tujih poimenovanj. Videz izobraženega moža ali razgledane dame zaradi tega ne bo trpel!

KDO JE F. LIPUŠ IN NJEGOVA „ODSTRANITEV MOJE VASI“, še bolj pa kakšni so tisti, ki ga podpirajo in ki jih predstavlja, nam nazorno pokaže Zdravko Jelinčič v Katoliškem Glasu. Ker se z njim popolnoma strinjamo, bi bil tudi vsak drug naš komentar odveč, zato njegov prikaz čisto preprosto ponatiskujemo:

Naslov knjižice me je grobo prevaral. Pričakoval sem si borbena delo za pravice koroških Slovencev in opisovanje grozotnih krivic nacističnih krvnikov kakor tudi sedanjih novopečenih „demokratskih“ oblastnikov. Našel sem delo, ki me je pustilo globoko zamišljenega.

Slog je sicer nekaj svojstvenega: s svojimi besednimi igrami, nevezanimi stavki, neko čudno duhovitostjo besednega zaklada, ki pa vidno pojema proti koncu knjige, in končno s svojim na pol nemškimi pisanjem stavkov, ki kmalu daje človeku misliti in se spraševati, zakaj mož tako piše. Kaj res ne pozna prave slovenščine? Ali pa se roga svojim ljudem?

Če pa je že slog nekaj, recimo, zanimivega, tega se žal nikakor ne da reči o vsebini, ki spominja bolj na žolčno pisunstvo in kokošjo pamet pouličnega, izprijenega pobalina najslabše vrste kot pa na zrelega moža, ki ima menda že svojih 40 let.

Ne gre tu za zavzemanje kakšnega verskega ali protiverskega stališča. Pisec ima brez dvoma pravico do lastnih idej, kakršnihkoli. Vendar ima tudi dolžnost, bi pač pričakovali, spoštovati misli drugih, pa tudi če gre za zabite, neuke, praznoverne, strahopetne, hlapčevske, klečeplazne in kaj vem še kaj sovaščane. Spominja me na vrsto neslavnih pisunov raznih spolzkih vsebin, ki se vdinjajo najnižjim človeškim strastem in iz tega skušajo loviti dobiček. Spominja me na divjaštvo med vojno.

Pa da bi vsaj ostal, v svojem nizkotnem roganju, na kaki splošni ravni, ki bi to roganje usmerjala na katerekoli skupino podobnih ljudi, doma in drugje, recimo med nemškimi Avstrijci. Ne. On jasno piše le o svoji vasi. Kaj takega ne bomo našli v Južni Tirolski. Ne bomo videli pri nobeni manjšini, zlasti ne, če ogroženi in preganjani kot so to koroški Slovenci.

Tudi če mu je knjiga cilj sama na sebi, zaradi dobička in imena, ni mogoče odobravati, da si to skuša doseči s sramotenjem lastnih ljudi, Slovencev kot bi moral biti on sam. In to v eni najtežjih dob njihove zgodovine. Delo daje jasen vtis, kot da se on ločuje od teh svojih, zanj beda-

stih, zaostalih in praznovernih sovaščanov. Toda, kam hoče od tam? V Salzburg? Morda v Heimdienst? Čez mejo? Bo tam res našel širša obzorja? Boljše ljudi? In kaj nam ponuja res boljšega v zameno? Ali nimajo ti revni, zakotni sovaščani morda tudi vsaj nekaj dobrega v sebi? Kaj vrlin? Zakaj teh ne vidi, ne opiše?

Če pa mu je namen knjige svoje ljudi zdramiti, prebuditi iz letargije, dvigniti v obrambo lastnih pravic, stare pravde, potem je tak negativen, nihilističen pristop še bolj zgrešen, pa glejmo nanj kakorkoli. Z njim bo samo netil še globlje ma'odušje, globlje razdore in obup. Kot bivši bogoslovec in sedaj učitelj bi to moral dobro vedeti. Korošci danes, bolj kot kdajkoli prej, potrebujejo razumevanja, priaznega vzpodbujanja, ne pa roganja, zasmehovanja. Ne potrebujejo preštevanja njihovih napak. Imajo tudi vrline, preštevajmo raje te! S tem svojim delom je pisec samo napravil neprecenljivo uslugo Heimdienstu in vsem sovražnikom slovenskega naroda.

In končno še besedo globokega zgražanja za založbi v Celovcu in Trstu (!), kakor tudi tiskarni v Ljubljani, ki so delo izdale. S takimi deli naš narod ne bo prišel daleč.

O PARTIZANSKIH „PLAČILNIH SREDSTVIH“ je priredil razstavo Peter Antonijevič, specializirani zbiravec le-teh, v Kranju na Gorenjskem. O tej razstavi poroča „Naš delavec“ in ve povedati, da so te partizanske „obveznice“ (kuponi, boni itd.) „nastale po zamisli arhitekta Vlasta Kopača sredi okupirane Ljubljane“, izdelava drugih pa je bila poverjena arhitektu Edu Ravnikarju. (Kopač pravi, da je bil učenec mojstra Plečnika). Da bo naša informacija popolnejša, omenimo tudi inž. Vlada Jordana, ki se je zaposlil pri tem delu. Pravi Vlast Kopač, da je po osvoboditvi lahko (!) vsakdo za te obveznice dobil ustrezno vsoto denarja.

Kako lepo, zanimivo, še bolj pa poučno (in ne samo za zgodovinarje!) bi bilo vedeti, koliko teh obveznic in za kakšno „ustrezno“ celotno vsoto so bile te obveznice po vojski odkupljene. KDO NEKI SI JE TAKRAT DOVOLIL TAKO POGUMNO DEJANJE?! In če je bil kdo, kakšna je bila njegova nadaljna usoda? Zdaj, ko mladi dema hočete vedeti „celo resnico“ o revolucijskem času, pa si dajte osvetliti še to stran „o takratnih roparskih pohodih“, kot smo jih in jih še poimenujemo mi.

SLOVENCU PLAZARJU, DOMA IZ IGA PRI LJUBLJANI je bila poverjena organizacija velikega prostora v kanadskem Torontu, kjer je septembra letos maševal pred velkansko množico papež Janez Pavel II. (Po Mladiki, 7/84).

ŠE EN PRIMER O PARTIZANSKIH METODAH. — Istotam (kot zgoraj) poroča „Mladika“, da nekateri bivši primorski partizani sumijo še danes, da bivši slovenski komunistični poslanec v rimskem parlamentu in poznejši udeleženec partizanskega boja Jože Srebrnič ni utonil v Soči po

nesreči, ampak po atentatu, ker da se njegov koncept glede usode Primorske ni skladal s konceptom KPS.

Tako imajo Primorci še en nagib, da podvomijo o patriotizmu KPS, ki je zločinsko zlorabila slovensko zavednost primorskega ljudstva med revolucijo (revolucijo!, ne: osvobodilno borbo!), in se poučijo o njeni brezbriznosti za slovenske ljudi in koristi.

„ŽIVI NAJ SLOVENSKA BESEDA“ — S tem geslom je skupina zavzetih ljudi v Avstraliji (da: v Avstraliji!) začela boj za obstoj slovenstva, ki mu resnično bije zadnja ura, če se naglo ne zganemo prav vsi, po vseh celinah svetá, v zamejstvu in predvsem domá, da zaustavimo smrtonosni prodor z juga, ki se je kot rak razpredel po slovenskem narodnem telesu, pa podpremo tudi z vso odločnostjo vse zamejske Slovence, ki se na nekdanji naši zemlji bore za minimalne manjšinske pravice. Prišel je čas, ko se moramo vsi slovenski zdomci in izseljenci, kjerkoli pač smo, prešteti, pregledati svoje vrste — saj nas ni tako malo! — in s težo zbranih podpisov najprej, potem pa, če treba, tudi z drugimi sredstvi, organizirano nastopiti proti vsakomur in vsemu, kar slabí našo narodno bit!

Če je še kdo, ki bi menil, da je naš alarm pretiran, ker da ima strah velike oči, pa naj prebere samo še tele odlomke, ki jih jemljemo iz tržaške „Mladike“, 7/84, kjer se Jelka Cvelbar brani očitka kritikom, ki da vedno samo napake naštevajo, tako, da pride s hvaljenjem na dan, ko zapiše:

„Pohvalimo še svojega prijatelja slovenske narodnosti in jugoslovenskega državljanstva, ki do včeraj ni razumel, zakaj se na naši strani meje zoperstavljamo asimilaciji, sedaj pa je končno spoznal, da se mora zavzeti za svoj jezik, kajti začeli so mu stopati na noge drugi. Opazil je, da moraš ponekod v slovenski pre-tolnici že iskati slovensko govorečega... Opazil je, da ti sredi Vipave ogovorjeni da informacije o smeri z besedami: „...Iдите tu pravo...“ Opazil je tudi, da mu je na Jesenicah mimoidóci na vprašanje: „Ali ste domačim.“ prijazno odgovoril: „Jesam!“ Pohvalimo tega prijatelja, ki bo svojo na novo pridobljeno slovensko zavest posređoval najprej hčerki Deborah, sinu Elvisu in še kopici svojega slovenskega naraščaja...“

Za zaključek pa še tole iz iste „Mladike“, ki je objavila pismo nekega L. R.-ja s tole vsebino:

„Kaj mi bodo rekli doma, če dam otroka na slovensko šolo?“ s takim nezaslišanim stavkom se je branila SLOVENSKA MATI. KI SE JE IZ OSREDNJE SLOVENIJE PRESELILA v Trst. Tako nizko je padel slovenski nacionalni ponos!“

Pika.

„MAR NI VEČ UGLEDNIH LJUDI V NAŠI DRUŽBI?“ se sprašuje Jug Grizelj v „Delu“ (od 5/5/84), ko pravi:

VČASIH SMO O KOM DEJALI, DA JE UGLEDEN ZDRAVNIK, UGLEDEN TRGOVEC, UGLEDEN NOVINAR, UGLEDEN OBRT-

NIK. Z „UGLEDOM“ SMO MISLILI ČAST, POŠTENOST, VISOKO STROKOVNOST V POKLICU, VPLIV NA OKOLJE, V KATEREM JE ČLOVEK ŽIVEL, IN PODOBNO. DANES TO BESEDO VSE MANJ UPORABLJAMO, TUDI V ČASOPISIH. MAR NI VEČ UGLEDNIH LJUDI ALI PA UGLED NI VEČ POMEMBNA LASTNOST V NAŠI DRUŽBI?

Pustimo Grizlja z njegovim problemom in iskanjem uglednih ljudi in pogledjmo na razlago, ki nam jo nudi Zika Radojlović, nekdanji predsednik republiške konference socialistične zveze SR Srbije, ki da je, kot poroča Grizelj, rekel:

„Zakaj nimamo več uglednih ljudi v naših forumih,“ je vprašal, „in kam se je zgubila lepa praksa prvih povojnih let, ko smo na najbolj ugledne položaje po mestih volili ljudi z velikim ugledom, osebno poštenostjo in vplivom na množice? Pravzaprav se je zgodilo naslednje: postali smo nesramni, prevzetni, volimo drug drugega iz majhnega kroga kadrovskih spiskov, saj najbrž mislimo, da smo jeli prevzemati lastnosti ‚partije na oblasti‘, kateri ni več treba misliti na ugled — saj ima oblast trdno v rokah.“

SO RES SAMO „PAROLE“? — Dr. Matjaž Kmecl je predsednik republiškega komiteja za kulturo in mu je Milan Pogačnik, urednik pri „Našem delavcu“, ob Prešernovem prazniku letos stavil več vprašanj, „ki zadevajo našo narodno samobitnost“.

Eno izmed vprašanj se je glasilo:

Med našimi ljudmi v tujini je včasih slišati parole o „ogroženosti“ slovenske kulture, predvsem pa slovenskega jezika zaradi različnih vplivov, ki jih rojeva življenje v naši širši državni skupnosti, med drugim tudi zaradi vpliva precejšnjega števila delavcev iz drugih jugoslovanskih republik in pokrajin, ki so našli delo v Sloveniji. Kot recept proti tej „ogroženosti“ ponujajo posamezniki parolo „Slovenijo Slovincem“ oziroma parolo o nekakšni samozadostnosti SR Slovenije, ki bi brez Jugoslavije kar dobro shajala. Kakšno je vaše mnenje o teh parolah in receptih?

Kmecljev odgovor:

Parole kot parole. Življenje, ki ga živimo, je naša edina realnost — in v njegovih okvirih si moramo izbirati in uveljavljati najboljše rešitve in možnosti. Teh pa ni malo, naj kdo pravi, kar hoče. Biti moramo predvsem odprti za vse najboljše in obenem kajpada ustvarjalno — ne parolarsko — negovati lastno samosvojest.

Pogačnikovo naslednje vprašanje:

V druženju z ostalimi Jugoslavani v tujini naši zdomci včasih doživljajo stvari, ki jih razumejo kot napad na njihovo narodno enakopravnost. Zelo jih moti vse, kar diši po nespoštovanju njihovega materinega jezika, njihove kulture, običajev in življenjskih navad. Ker so Slovenci v tujini večinoma zelo narodno zavedni, jih več kot

samo moti tudi vsako vsiljevanje „jugoslovanskega patriotizma“, kateremu v korist bi se bojda morali odreči posebnostim svojega naroda. Zaradi takih in podobnih trenj, ki jih največkrat povzročajo primitivni posamezniki — ki pa na žalost niso redki, so se slovenski zdomci začeli po malem zapirati v lastne kroge, slovenska zdomska društva pa izgubljajo interes za sodelovanje z drugimi jugoslovanskimi društvi oziroma združenji.

V odgovoru se Kmecljeve besede razgube kot pesek med prsti. En drobec le-teh bi bil, da je treba biti „ponosno odprt“, da so „narodi in jeziki enakopravni“ in da „smo vsi odgovorni za Jugoslavijo“.

Kdo pa za Slovenijo?

FRANC ŠETINČEVO MIZERIJO lahko ugledajo bravci „Našega delavca“ v njegovi letošnji marčni številki. Tam bodo imeli priliko najesti se prostaških izrazov, ki se jih posluži novi literat, da lahko oriše „življenje (slovenskih) ujetnikov z Vzhodne fronte v živinskih vagonih“ po svojem okusu. „Mizerija“, vsestransko zadeto ime, je namreč naslov za objavljeni odlomek iz daljše šetinčeve zgodbe, ki naj bi izšla (ali je že) v knjižni zbirki Prešernove družbe za leto 1984.

Mlajšim bravcem povemo, da Franc šetinc ni samo literat, ampak tudi visok komunistični funkcionar. Po našem srednjeveškem konceptu bi se pornografska nalepka „Mizeriji“ kar dobro prilegla.

DOMOVINI ZA 40. ROJSTNI DAN in DRUŽE TITO... DA SA TVOGA smo prebrali z oderskih napisov, pod katerimi je bila zbrana slovenska mladež po raznih krajih Evrope lanski 29. november ob priliki „največjega domovinskega praznika“. Na kulisah seveda tudi jugoslovanska zastava (zdi se) črna, bela, rdeča na desni strani ter bela, črna(?), rdeča na levi, obe pa seveda s peterokrako vred. (Glej fotografije v reviji ND - 2/84, str. 21.)

Tako se „krepi“ slovenska narodna zavest med režimu vdanimi Slovenci na tujem ob štiridesetem (!!!) rojstnem dnevu njihove domovine.

ENOTNEGA SLOVENSKEGA KULTURNEGA PROSTORA NI, čeprav se o njem govori. To ugotavlja (r+r) v svojih „Kamenčkih“ (Katoški Glas, št. 23/84), medtem ko zapisuje svoje opazke na rob „okrogle mize“, ki jo je pogrnila Slovenska Matica za letošnji 30. maj in za katero je povabila tudi zastopnike iz zamejstva, da so razpravljali o temi „enotnega kulturnega prostora“. Vrata velikemu delu zamejskega in zdomskega tiska so na meji v Slovenijo tesno zaprta, zaradi česar se Kmeclj izgovarja, da je to posledica negativnega zadržanja določenih organizacij in društev do sedanje Jugoslavije.

Za te kulturnike so Jugoslavija, domovina in komunistični režim eno in isto.

O POLEMIKI V „NOVI REVIIJI“ objavljamo poročilo, ki ga je prinesel Katoliški Glas pod naslovom „Škof Rožman buri partizanske duhove“:

„Nova revija“, ki izhaja že nekaj časa v Ljubljani, je nastala „v težnji po maksimálni odprtosti, kot prizadevanje po stalnem soočanju različnih mnenj in pogledov in je želela tudi v razgovorih, ki jih je objavila, predstaviti različna stališča in mišljenja...“ (Peter Vodopivec „Književni listi“, Delo, dne 28. junija 1984).

Zvesta tej zasnovi sta v imenu uredniškega odbora omenjeni Peter Vodopivec in dr. Taras Kermauner duhovniku dr. Rudiju Konciliji — sinu partizanskega prvoborca — zastavila vprašanje o pok. ljubljanskem škofu dr. Rožmanu („Nova revija“ 22/23, str. 2551). Dr. Koncilija je bil mnenja, da je treba razširiti in poglobiti zgodovinsko sodbo o tem spornem škofu in vzeti v poštev vse njegovo življenje, tudi tisto versko med okupacijo in njegovo karitativno dejavnost v istem času (npr. posredovanje za zaprtega komunista Toneta Tomšiča). Dr. Koncilija si želi vsestranske ocene neke osebnosti in se sprašuje, ali so enkrat dane ocene večne. Ali ni razvoj človeške zavesti ravnó v tem, da daje vsak čas in vsaka generacija svoje ocene temelječe na novih analizah, te pa spet na novih predpostavkah?

Pri tem se je dr. Koncilija skliceval na prof. dr. Metoda Mikuža (odpadlega duhovnika, op. ur.), ki naj bi bil svojim študentom poudarjal, da „o Rožmanu še ni izrečena dokončna sodba zgodovine“, hkrati pa sam omenil, da te sodbe ni mogoče izoblikovati s časnikarskimi polemikami, marveč le z znanstvenim raziskavanjem. Ob domnevi, da je na Rožmanove odločitve med drugim vplival tedanji stalinizem slovenske partije se pa strinja s Kocbekom, ki je zapisal leta 1941 v reviji „Dejanje“, da se mora svoboden človek postaviti najprej na zgodovinsko in šele potem na ideološko stališče.

Ta intervju z dr. Koncilijo o škofu Rožmanu pa je sprožil val polemik, ki še trajajo in so se sprevrgle v obtožbe in protiobtožbe, pri katerih pa očitvidno ne gre toliko za „rehabilitacijo“ škofa Rožmana kot za medsebojno obračunavanje in skrit napad na sedanjega slovenskega ministra za kulturo Matjaža Kmeclá in na samo „Novo revijo“.

Kakih dobrih pet mesecev po objavi tega razgovora z dr. Koncilijo sta namreč dva profesorja ljubljanske univerze Andrej Kirn* in Leo Šešerko — Taras Kermauner ju imenuje nestrpnéža in „vohljača“ — naslovila na ministra Kmeclá vprašanje, kako lahko „Novo revijo“

* Andrej Kirn je tudi podpisnik na zadnjem mestu (148-ti) ostre protestne spomenice slovenskih intelektualcev, naslovljene letos 11. junija/84, na Javno tožilstvo in druge „organe“ zaradi domnevnih nečloveških postopkih z beograjskimi aretiranimi oporečniki, z dr. Vojislavom Šešeljem v Sarajevu in v zvezi z domnevnim umorom časnikarja Radomirja Radovića. — Sklepamo, da sta oba tukaj imenovana Kirna ena in ista oseba, zato je težko razlagati njegov podpis na tej spomenici.

uskлади s svojim partijskim prepričanjem. Šlo je torej za neke vrste denunciacijo, ki naj bi partijski vrh opozorila, da s Kmeclovo ideološko premočrtnostjo ni vse v redu.

Omenjena Kirn in Šešerko sta že v času, ko je nova revija nastajala, imela do nje odklonilno stališče. Sam Kirn je zapisal: „Nisem imel nič proti njenemu rojstvu, pač pa sem polemiziral proti nekaterim stališčem v njeni programski zasnovi.“ Zadeva s škofom Rožmanom jima je zato prišla zelo prav, da sta po svojih nasprotnikih (ali tekmečih) udarila tako, da sta jih obtožila, da hočejo rehabilitirati škofa Rožmana, čeprav je iz razgovora z dr. Koncilijo razvidno, da je šlo le za zahtevo, naj se polpretekla zgodovina piše objektivno.

Obema dogmatičnima komunistoma pa dr. Kermauner ni ostal dolžan odgovora. V „Ljubljanskem dnevniku“ (16. junija 1984) jima je krepko odgovoril in ju opozoril, da ni ostvarljiva njuna želja po restavraciji stalinizma. V „Delu“ jima je odgovoril tudi prof. Kmecl, že omenjen Peter Vodopivec pa pravi („Delo“ 28. junija 1984): „Za zgodovinski spomin ni pomembno le, kako so ljudje nekdanj ravnali, temveč tudi, zakaj so ravnali tako kot so. Misel, da mora slovensko zgodovinarje kritično raziskovati družbeno politične osnove in politiko slovenskega kolaboracionizma med drugo svetovno vojno, za zgodovinarja že nekaj časa niso več sporna... Nekateri raziskave so že opravljene in zasnovani so ambiciozni raziskovalni načrti: brez težnje po „rehabilitiranju“ kogarkoli in v prvi vrsti z željo po ugotovitvi dejanskih razmer in dejanskega stanja. Kirnove in Šešerkove opombe pa dajo slutiti, da ta pot ne bo povsem enostavna.“

—ej

Z naše strani samo tale pripomba: Kirn in Šešerko, oba profesorja na univerzi (sic!), očitata „Novi reviji“ in pičcem v njej, da hočejo rehabilitirati škofa Rožmana, kar naj bi bilo že „per se“, samo od sebe, nekaj slabega, nedovoljenega, kaznivnega, pa naj si bo taka rehabilitacija še tako upravičena. Tak nedopusten postulat za zdravo pamet kaže samo na dve možnosti: na skrajno neravnost ali pa na nizko intelektualno raven oseb, ki pojma „rehabilitacija“ ne morejo obseči. Kako boš pač začel s postopkom rehabilitacije, če je pa že samo namen le-te apriori izključen?

„STATUS QUO“ ALI PO NAŠE: VSE OSTANE PRI STAREM! — Milan Maver je duhoviti časnikar, ki je v fikciji ustvaril Jaka Sulca, bistrega oporečnika, ki pa vedno spretno ujame ravnotežje drznega vrvo-
hodca. Svoje uvide ali privide objavlja v sobotnih prilogah ljubljanskega „Dela“, ki jih tudi mi z užitek-
om beremo in, seveda, priporočamo našim bralcem. Jaka Sulc največkrat najde svojega sogovornika v izmišljenem mister Jakobsonu, ki, se zdi, je ameriškega porekla, trenutno na začasnem kšeftu v Jugoslaviji, in gleda na jugoslovanske razmere z ameriškimi očmi.

Prinašamo zadnji del razprave „Status quo-ja“, ki nam posname

pogovor Jaka Sulca z gospodom Jakobsonom na vožnji v prenapolnjenem avtobusu številka osem:

Pripeljal je avtobus številka osem. Pustila sva, da naju je val čaka-jočih potisnil noter. Vročje sem upal, da bo mr. Jakobson tako zaposlen s stojo na eni nogi, da ne bo utegnil filozofirati.

„Veste,“ se je oglasil čez rame in na mah pokopal vse upe; „včasih si pravim: klobuk dol pred vami; marsikatera vlada bi si obliznila vseh pet prstov, če bi imela takšno prebivalstvo.“

Slutil sem, da je povedano samo uvod v tisto, kar šele pride. Res je bilo samo uvod:

„Slabo je, če se po 40 letih samih uspehov in gospodarskega razvoja znajdete v tako zagatni godlji, še huje pa je, da pri tem vsi ohranijo čisto vest. To je fenomen.“ Čez čas je pristavil: „Veste, kaj bi se zgodilo pri nas?“

Nisem hotel vedeti, kaj bi se zgodilo pri njih. Toda gospod Jakobson je že rinil kot buldožer: „Pri nas se kaj takega sploh ne bi moglo zgoditi.“

Oddahnil sem se: „Tudi pri nas se je zgodilo le pomotoma,“ sem hitro povzel, „zgodilo se je, ne da bi bil kdo kriv. Kar prišlo je nad nas, ko smo se najmanj nadejali.“

„Dajte, no!“ je oponesel z zadovoljstvom, da lahko nadaljuje: „Dokler bodo lahko težave kar same od sebe prihajale nad vas, se jih ne boste znebili.“

„Koga se ne bomo znebili?“ je z zanimanjem vprašal potnik poleg naju.

„Težav, vendar,“ je zvito pomežiknil mister Jakobson.

„A, težav,“ je nekoliko razočaran povzel potnik.

„Koga ste pa vi mislili?“

Potniku se je naenkrat začelo muditi proti vratom, bil je že zunaj, ko je jezno oponesel:

„Zato pa je tako, ker vsi samo mislite in se nihče ne upa povedati nobenega imena na glas!“

„Kaj pravi?“ se je pozanimal gospod Jakobson.

„Oh, nič,“ sem zamahnil, „načel je neko staro, že desetisočkrat načeto vprašanje.“

„Potem je vse v redu“, je pokimal mr. Jakobson. Čez čas je pristavil: „Stvari torej ostanejo, kot so bile...“

Jaka Sulc

Zaključek: nihče SI NE UPA povedati nobenega imena na glas! Ali bo ta ena od značilnosti samoupravne družbe?

NEUSMILJENI STRESS — Ta moderna madloga ima v Sloveniji nepričakovanega pomočnika, ki drži domače samodržce in kimavce v stalni napetosti. Ta „pomočnik“ je teološki profesor Dr. Stres, ki s svojimi mirnimi, znanstvenimi razpravami, največkrat objavljenimi v verskem tedniku

„Družina“, proži trditve in pobuja vprašanja z nepovoljno glasnim odmevom v ljubljanskem kulturnem prostoru. V svoji seriji člankov pa se dr. Stres ne omejuje na samo verska vprašanja, ampak si upa streljati na kozle tudi v političnih loviščih, kot; razumemo, mu očitajo nekateri člani iz ZK (Zveze komunistov, ki je — če se ne motimo — zavrgla prejšnjo dlako KPS = komunistične partije Slovenije). Ta ex-KPS, njeno snovanje in delovanje, pa naj bi bilo po, ne vemo kakšnih, naravnih ali pravnih zakonih nedotakljivo za navadne smrtnike, se pravi, ne more biti izpostavljena posredni še manj pa neposredni kritiki „laikov“. Če se to zgodi, prestopok, ki naj bi ga zagrešil Stres, pa se hitro najde število naročenih ali pa spontanah branivcev za partijsko čast in oblast. Eden od teh, z imenom Primož Hainz, pa ni naletel na primeren odgovor samo pri dr. Stresu, ampak se ga je sposedil tudi advokat Matevž Krivic, ki se pogosto pojavlja v „Poštnem predalu 29“ sobotnega „Dela“ in je tudi v to polemiko prinesel svoj delež. Kot že vemo, se pod to rubriko objavljajo pisma Delovih bravcev, ki naj zaslužijo pozornost občanov. Sodeč po vsebini pisem, je odgovorni urednik „Predala“ zelo svobodnjaško nastrojen.

Upamo, da nam bodo bravci hvaležni za naslednji ponatis Krivicovega pisma. Čisto iskreno pa mislimo, in ne postopamo tako iz ideoloških razlogov, da pripombe uredništva te Delove sobotne priloge ne odtehtajo skoraj nič ali pa prav malo težo Krivicovih dokazil, zato teh pripomb ne ponatiskujemo.

Krivic pa je pisal takole:

Morda je dr. Stres v svoji seriji člankov v Družini res obravnaval bolj politična kot verska vprašanja, kar naj bi torej sodilo bolj kam drugam kot v verski časopis — čeprav se sprašujem, zakaj tudi verski časopis ne bi smel pisati o političnem zapostavljanju vernikov in o podobnih, z vero in vernikih povezanih političnih vprašanjih. Kdo v resnici dela iz vere politiko: tisti, ki kršijo pravice vernikov, ali tisti, ki zoper to protestirajo? Če je dr. Stres objavil svoje članke v Družini (preden so mu jih kje drugje zavrnil), to torej še ne more biti zadosten razlog, da Primož Hainz polemiko s temi članki prenaša v Delo, katerega bralci s predmetom kritike nismo seznanjeni.

Zanesti bi se torej morali na Hainzove informacije o tem predmetu kritike, ki pa so žal nezanesljive. Tako npr. Primož Hainz naslavlja Stresu očitek, da slednji „postavlja pod vprašaj ustavo in ustavno vlogo ZK“, ne da bi bralce Dela najprej objektivno informiral, kaj o tem Stres pravi, in šele nato skušal utemeljiti upravičenost svojega očitka. Omenja „Stresovo nasprotovanje dogovoru, da ima ZK v Socialistični zvezi zajamčeno vodilno vlogo“ (podčrtal M. K.) kot nekaj a priori nesprejemljivega, čeprav bi moral vedeti, da je ustavno določbo o ZK kot „vodilni idejni in politični sili“ znotraj SZDL že vrsta dokumentov in izjav najvišjih funkcionarjev ZK razumela tako, da se mora to vlogo ZK sproti potrjevati z resnično progresivnostjo in prepričljivostjo svojih stališč in to v enakopravni borbi mnenj, v kateri bodo njena stališča lahko kdaj tudi poražena, in da ji ta vloga

torej nikakor ni vnaprej zajamčena. Če bi jo v praksi kdaj začasno ali trajno izgubila, je vprašanje, koga bi v tem primeru morali šteti za kršitelja ustave: tiste subjektivne sile, ki bi ji to vodilno vlogo odvzele, ali Zvezo komunistov samo, če bi to vlogo izgubila zaradi morebitne neprogresivnosti in neprepričljivosti svojih stališč.

Primož Hainz tudi pravi, da „kot član ZK ne želi, da o njegovi organizaciji razpravlja teolog“, tako kot da se tudi on ne vtika v teološka vprašanja. Zelo čudno stališče, tovariš Hainz! Že dogajanja v Cerkvi so tudi stvar širšega družbenega zanimanja in zato naši časopisi tudi o tem pišejo, dogajanja v ZK pa glede na njeno družbeno vlogo še toliko bolj. In zakaj potem o tej organizaciji ne bi smel razpravljati katerikoli naš občan, teolog ali ne?

Nezanesljivost Hainzovega prikazovanja in komentiranja Stresovih stališč je lepo razvidna tudi iz tega, kako komentira naslednjo Stresovo misel: „...verniku je pri tem lahko v pomoč zavest, da ima na svoji strani našo zakonodajo, še bolj pa živo prepričanje da ima na svoji strani poleg Vesoljne cerkve tudi Boga. In ne nazadnje tudi vso našo prihodnost.“ Komentira jo namreč takole: „Torej v tem grmu tiči zajec. Gre predvsem za prihodnost Vesoljne cerkve in njenih vernikov, ostali pa smo (seveda) brez nje in tudi brez prihodnosti.“ Da pod „našo prihodnostjo“ Stres ni mislil le prihodnosti Cerkve in vernikov, kot mu to podtika Hainz, je nadvse jasno, ker v isti stavčni zvezi govori tudi o „naši zakonodaji“ (državni, ne cerkveni). Kdor drugim očita podtikanje, kot Hainz Stresu, bi moral pač tudi sam malo bolj paziti na korektnost svoje argumentacije — če se o tem zelo blago izrazim.

V svoji repliki na Stresov odgovor pravi Hainz, da „si ne more razložiti, zakaj jo (Hainzovo polemiko) Stres pojmuje kot ustrahovanje“. Je morda pozabil, da je v svoji polemiki napisal, da je Stresovo „nasprotovanje družbeni ureditvi... oblika politične opozicije“, in potem namignil (povsem brez argumentov) celo na njegovo domnevno željo po tem, da bi Cerkev ponovno participirala na oblasti!? Kaj je to drugega kot politično zastraševanje?

V zvezi s Hainzovim sicer nelogičnim in nejasnim zavračanjem Stresovega stališča, „da dostikrat naletimo na trditev, da so verni pedagoški delavci v sebi nujno razdvojeni in so zaradi te osebne nedoslednosti manj primerni za uspešno in prepričljivo vzgojno delo“ (Hainz se sprašuje, s kom Stres tu polemizira) bi za ilustracijo dodal zgovoren citat iz Prosvetnega delavca z dne 9. 4. 1984. Že v naslovu uokvirjenega prispevka je napisano: „Bolj kot verni učitelj so nevarni tisti, ki ne privzgaajo vrednot“ (gre za ponatis misli Franca Šetinca iz Dela 31. 3. 1984) in iz besedila je razvidno, da v naslovu ne gre morda le za spodrsrljaj uredništva Prosvetnega delavca: „Reči moram, da je indiferentnost na šolah mnogo bolj nevarna kot navzočnost tega ali onega vernega, pa sicer dobrega učitelja.“ Torej: tega ali onega bomo še tolerirali (preveč pa ne!) in to samo, če je sicer dober (to, da je veren, namreč očitno ni dobro)! In še: „Mnogo

bolj nevarno je, če so na šolah učitelji, ki ne privzgjajajo učencem nobenih vrednot, ki dopuščajo nesocialistično, nesamoupravno prakso na šoli in v okolici. To pa so lahko eni in drugi, tisti posamični verujoči ali neverujoči učitelji. To je slabše, kot če učitelj odkrito pokaže svojo vernost, ki pa ga ne sme ovirati pri socialistični vzgoji, pri kateri uresničuje smotre socialistične šole.“ Skratka, če logika še kaj velja, potem so verni učitelji vsekakor nekaj nevarnega in slabega, enako tudi to, če na svojo vernost odkrito pokažejo — izvedeli smo le, da obstajajo v našem šolstvu še nevarnejše in slabše stvari od tega. Zgolj „lapsus calami“, spodrsrljaj v izražanju? Upajmo — toda tudi če gre res le za lapsus, to zgovorno priča, kako globoko je vsaj še v podzavesti, če ne tudi še v globinah zavesti celo vodilnih ljudi pri nas zakoreninjeno sektaško nezaupanje do vernih ljudi. Si po tem še upate trditi, tovariš Hainz, da gre le za „posamezne primere“ in ne za „splošen družbeni problem“?

Ustavimo se še pri končni misli Hainzovega prvega prispevka, kjer Stresu očita, da ne govori v svojem imenu, ampak v imenu vernih ljudi „kar pomeni, da hoče biti njihov delegat in advokat“, to pa da pomeni „popolno nezaupanje do ljudi v prepričanju, da sami niso sposobni izbojevati si tistih pravic, za katere so glasovali ob sprejemu ustave“. Po tej neverjetni logiki bi moral Hainz še ostreje napasti Zvezo komunistov in razne naše voditelje, ki zelo pogosto govorijo v imenu vseh naših delovnih ljudi (na primer, da delavec še vedno ne odloča o pretežnem delu ustvarjenega dohodka in da dejansko nima še vrste drugih pravic, ki bi jih po ustavi moral imeti). Je tudi „popolno nezaupanje do ljudi v prepričanju, da sami niso sposobni izbojevati si tistih pravic, za katere so glasovali ob sprejemu ustave“, tovariš Hainz — ali pa se bodo za pravice delovnih ljudi poleg njih samih pač še dolgo morale organizirano zavzemati tudi ZK, sindikat in druge organizacije, za pravice vernikov pa poleg njih samih tudi njihova verska organizacija — Cerkev in njeni predstavniki? Ali pa želi tovariš Hainz morda propagirati neko novo moralo, o kateri se zoper krivice bori le tisti, ki je bil z njimi neposredno prizadet, drugih pa naj to nič ne briga? Krščanska ta morala gotovo ni — in komunistična še manj. Čigava torej, tovariš Hainz?

Morda bi kakšna Stresova stališča res zaslužila polemično nasprotova. nje (ne vem, ker njegovih člankov v Družini nisem bral), toda če SZDL morebitnim resnično „spornim stališčem v verskem tedniku“ ne zna postaviti nasproti ničesar boljšega kot je tu kritizirano Hainzovo pisanje, potem bi bilo najbrž manj škode, če bi kar molčala.

Matevž Krivic, Ljubljana

Zadnji pripis: ta polemika se je nadaljevala še v sobotni prilogi od 25. avgusta/84, kjer je zopet Krivic briljiral s svojim odgovorom na Delovne pripombe, njemu (Krivicu) na stran pa se je postavil še neki Rastko Močnik z neizprosno logičnimi postavkami.

Uredništvo Dela to pot (ne: uredništvo sobotne priloge) je stopilo

le v obrambo urednikovih pravic na splošno, Krivicovih in Močnikovih argumentov pa ni spodnašalo. Kot že rečeno, je vreden pohvale širok „prijem“ (kot mu pravijo) pri odpiranju proste poti za poslana pisma.

NAJVEČJI BRONASTI ZVON V LJUBLJANSKI ŠKOFIJI je tisti, ki ga je posvetil škof dr. Alojzij Šuštar na Šmarni gori in ga je daroval 44-letni zdomec Janez Blažič iz Vodic. Zvon tehta 3878 kilogramov in je stal 70.000 zahodnonemških mark.

Da bi se glas novega zvoná vzpodbujajoče razlegal in segal v srca zaspanih Slovencev, jih budil, dvigal in krepil ter odganjal oblake, ki so se skotili že leta 1937 na pobočju same Šmarne gore, zasenčili naše škofove Zavode prav tam blizu in moreče legli čez vso slovensko plan.

Janeza Blažiča ne poznamo, ali mu za idejo, ki je vredna 70 tisočev zahodnonemških mark, zahvalo izrekamo in po Vodniku kličemo: „SLOVEN'Č, TVOJA VERA JE PRAVA!“

PAPEŽI IN FATIMSKA SKRIVNOST, nadaljevanje s str. 210

vse, kar je bilo tu povedano, le poskus, da bi bralec dobil vsaj medel pojem o tem strahotnem hudodelstvu 20. stoletja.

To veliko in neizrečno hudodelstvo pripravlja uničenje narodov. Morda se bodo s tem hudodelstvom nekateri narodi sami uničili, morda jih bo zaradi tega hudodelstva uničila atomska bomba. Na oba načina se dajo razlagati besede matere Terezije: „Sad splava je jedrska vojna“ (NCR).

Zato glede teh hudodelstev nihče ne more biti brezbrizen. Kdor hoče božjo kazen omiliti, bo za ta hudodelstva delal pokoro, ki jo je Marija v Fatimi priporočala.

Sklenem to neizrečno poglavje z besedami m. Terezije: „Karkoli storimo nerojenemu otroku, storimo Jezusu“ (NCR), in z napisom, ki ga je na črni podlagi in z belimi črkami ponatisnila italijanska revija Famiglia cristiana (naklada 1.700.000 izvodov) in se glasi: „Otroci, ki se po državnem odloku od danes naprej ne bodo rodili, prosijo molitve za svoje starše“ (DR 1978, 25, 3).

Podobno bi lahko govorili o drugih pregrehah 20. stoletja, a naj bo gornji primer dovolj, da bomo bolje razumeli, da živimo v stoletju greha in zato tudi v stoletju božjih kazni: vojsk, lakote, preganjanja in mučenja dobrih.

Kratice:

NCR — Družina, Ljubljana, tednik.

DR — Družina, Ljubljana, tednik.

OG — Ognjišče, Koper, mesečnik.

SA — Santuário de Aparecida, Brazil, tednik.

SS — Svobodna Slovenija, Buenos Aires, tednik.

DVATISOČLETNI BOJ ZA SVOBODO EVROPE

BEŽEN PREGLED RAZMERJA MED VZHODOM IN ZAHODOM

Različna plemena in narodi so stoletja ogrožali Evropo. Rimsko cesarstvo je izpopolnilo politično praznino v Sredozemlju in bilo stoletja varuh evropske stalnosti. Kitajska in indijsko cesarstvo sta bila za tiste čase preoddaljena. Napadi proti kulturnemu evropskemu svetu so sledili s severa, vzhoda in juga. Kelti so najprej napadli Rimljane, pozneje Wikingi. Kitajska je zavrnila Hune in Turke, zato so prvi divjali proti zapadu in podjarmili več germanskih narodov. Sledili so jim Avari, Yazari in Madžari, preplavili Srednjo Evropo in se premikali proti zahodu.

Evropa je doživela najhujšo invazijo 1241., ko so vanjo prihrumeli Mongoli. Njihova oblast je segala od Tihega oceana do Srednje Evrope, štiri stoletja obvladala Rusijo in Madžarsko. Mongolski notranji boji so preprečili nadaljnje prodiranje, ko so na Krvavem polju izgubili edino evropsko bitko.

Islam je postal s svojo vero in arabskim fanatizmom v 7. stoletju za Evropo usoden. Arabci so v kratkem času zavladali nad krščanskim ozemljem ob južnem Sredozemlju od Levanta do Maroka z otoki in zagospodovali tudi na Iberijskem polotoku. Njihovo gospodstvo je trajalo tu celih sedem in pol stoletij; V 9. in 10. stoletju so zasedli severno sredozemsko obalo in celo oropali Rim. Napade je vzdržal le tehnično močnejši Bizanc.

Turki so v 16. in 17. stoletju predstavljali vojaško silo in z ladjevjem obvladali skoro stoletje Sredozemlje. Evropa napadov Arabcev, Mongolov in končno Turkov ni dolgo časa prebolela. Ta razvoj je prisilil mornarje, da so iskali, odkrili in zasedli nove kontinente. Ni pretirano, če govorimo o dobi, ki je dala prve temelje evropski svobodi. Islam se je z Iberijskega polotoka umaknil šele po stoletnih bojih, Turki pa po izgubljeni bitki pred Dunajem. Zgodovina povečuje za te uspehe poljskega kralja in L. Posavskega, k zmagam pa so pripomogli tudi Slovenci, Hrvatje in Srbi. Južna Evropa se je rešila islamskega in turškega suženjstva pravzaprav šele v našem stoletju.

Razvoj na Vzhodu

je bil drugačen. Moskovska kneževina se je preoblikovala v rusko cesarstvo po stoletnih bojih z Mongoli in ko je pregnala Turke ob Črnem morju. Rusi so prevzeli mongolsko politično taktiko in njihovo psihološko bojevanje. Po padcu Bizanca so po nauku meniha Ptolomeja to združili z idejo, da je Moskva tretji Rim. Ta ideja se je krepila in v 19. stoletju razplamtela v panslavizmu, boljše panrusizmu, v današnjem času boljševizmu.

Prof. Lujo Tončič-Sorinj je mnenja, da sta si ruski in islamski svet podobna in da sta oba zgodovinska evropska nasprotnika. Oba preklinjata zapadno krščanstvo in ga smatrata za največjo nevarnost. Ruska invazija po Karlu XII., Napoleon, prva svetovna vojna in Adolf Hitler, še prej kri-

žarske vojne. Islam je vedno proglašal svoje dežele za „hiše miru“, dežele nevernih — kristjanov pa za vojno družbo.

Podoben položaj je tudi danes. Vzhod si prizadeva s strahovlado in s propagando izsiljevati zapadni svet. Napeto protievropsko težnjo lahko dan za dnem ugotavljamo v eni ali drugi islamski državi. (n. pr.: strahovlada šitišev, ki je podobna srednjeveški in jo še prekaša.)

Današnji položaj.

Sovjetija je po drugi svetovni vojni vdrla globoko v Evropo. Po 16. stoletju se je po Ivanu IV. razširila letno za tisoč kv. km., po osvojitvi Kavkaza, Srednje in Vzhodne Azije pa približno za 400.000 kv. km proti zahodu in jugu. Sovjetsko področje sega danes približno do meje med Slovani in Germani v srednjem veku. Strateške vzhodne črte križajo Vzhodno in Srednjo Evropo. Ruska nevarnost je obstojala skoro dve stoletji in stopnjevala svojo moč z zmago nad Napoleonom v času Aleksandra I. Poljsko bi si prisvojila že prej, če ji ne bi stali ob strani Prusija in Avstrija.

Afrika in južni kontinent sta v 20. stoletju znova ogrožena. Po kratki dobi evropske oblasti v Afriki in po koncu otomanskega cesarstva je v tem delu zavladata politična zmešnjava, ki ogroža evropsko varnost. Tako v Libiji in drugod — v Iranu. Sedanji položaj sliči podobnemu v 4. in 9. z nastopom otomanskega cesarstva do 16. stoletja.

Vsiljuje se nam vprašanje, ali se bo Evropa še enkrat rešila nevarnosti?

Danes Evropa ni več sama. Z njo so USA, države Commonvealta, Nata in Atlantska zveza — vsi s tehnično in vojaško močjo. „Nikoli več sami“, je danes tenor, ki narekuje Evropi nespremenljivo zvezo z Ameriko — tudi z vsemi posledicami. Današnji invazorji nočejo vojne, hočejo kapitulacijo. Zato pa mora Evropa iskati novih poti, strmeti po evropski svobodi in uveljaviti svojo gospodarsko moč. Premostiti mora notranje nesporazume, ki so jih ji vsilili obe vojni z vsemi nesrečami, poglobiti zvezo z Japonsko, Južno Azijo in s 64 deželami vojaške in politične skupnosti. Evropa v preteklosti ni nikoli družila toliko obrambnih sil.

Kako preprečiti nevarnosti?

Evropa doživlja duhovno krizo. Ta se izraža v zlorabi človečanskih pravic in v neodgovornih izkoriščanjih državnega blagostanja. Narodi so se po vojnih preizkušnjah desetletja vdajali prekomernemu uporabništvu, sedaj pa doživljajo poleg psihološke krize tudi materialno.

Zgodovina uči, da se tisti, ki nimajo poguma, varajo sami sebe in izdajajo druge. Razdiralni nastopi, pogojeni znotraj in zunaj so ničevni. Tako študentovski v Nemčiji in v Franciji. So nepomembni, ker revolucija v današnjem času že ni več mogoča brez delavskih množic. Teh to ne zanima, skrbi jih delo, svoboda, življenjski blagor in mir.

Razumljiv je strah pred uporabo atomske sile in atomska industrija prav gotovo vznemirja evropske narode. Ni pa razumljivo, da prav tisti, ki hočejo z grožnjami preprečiti razmeščenje misilov v Nemčiji in drugod,

posedujejo v svojih deželah še vse več napadalnega kratko in daljnosežnega orožja. Vsi t. i. mirovni nastopi izrabljajo človeško željo po miru z namenom zmanjšati obrambno moč zapadnega sveta. Narodi, ki bi izgubili smisel samobrambe, padejo v brezbriznost. In to iščejo sovražniki Evrope!

Sovjetija ni zmogla v 66. letih obstoja rešiti svojega obupnega poljedelskega položaja in gospodarske nemoči. Po drugi svetovni vojni je napredovala v vojni industriji le na račun drugih panog. Sovjetska propaganda je s petletkami zvedenela in Moskva je danes in jutri v precejšnji meri odvisna od zapadnega gospodarstva s svojimi prehranjevalnimi presežki, vojna industrija pa od zapadne tehnologije. Statistike v sovjetskih revijah to nazorno potrjujejo. Stalin in Brežnjev nista v desetletjih uspela ustvariti „hominem sovieticum“ in Sovjetija ne bo napredovala vse dotlej, dokler bo v njej vladal boljševizem.

Sovjetski varnostni vozec od Severa do Črnega morja je vsak dan rahlejši in za Sovjetijo vsak dan večja skrb. Položaj v Afganistanu, kjer Sovjeti ne zmorejo obvladati upornikov, kaže, da je Sovjetiji tudi že nadaljnji vdor v Azijo nemogoč.

Nadzorstvo v deželah, kjer vlada Sovjetija, prizadeva Kremlju vedno večjo zadrego. „Rusko cesarstvo“ se nahaja prvič v zgodovini ne samo proti eni fronti, temveč proti združenim silam v Evropi, na bližnjem Vzhodu, Pacifiku in celo na Kitajskem. Ta nevarnost je grozila Rusiji že pred koncem prve svetovne vojne. Razvoj ji je to znova približal v drugi svetovni vojni. Sovjetija se je rešila le zaradi zgrešene zavezniške politike, ki jo je uveljavil s pretiranim zaupanjem in politično slepoto Roosevelt. Danes ne obstoja za Moskvo „niti na koncu sveta“ varnostni monopol. V primerjavi z razvojem v času islamstva in krščanstva ugotavljamo hitri razkroj staliniščičnega cesarstva.

Komunizem je razočaral svet in se zanj navdušujejo le tisti, ki ga niso doživeli. Moskovska nomenklatura sicer s strahovlado še obvlada sovjetske množice, dogajanja v Sovjetiji in v satelitskih državah pa prepričujejo, da je marksizem v razkroju.

Ali bo Evropa preživela?

Na to resno vprašanje prehajamo po razmišljanju do mnenja, da danes še ni znakov, da se bo v kratkem času uredila „sinteza“ Vzhod-Zapad in ne vprašanje Sever-Jug. Vojna evropska moč in njenih zaveznikov je zelo velika in bo še silnejša. Napad na Evropo je danes skoro nemogoč, ker bi bil že vnaprej neuspešen. Evropa se mora prizadevati, da se notranje okrepi, ker bo le tako preživela težke pretrse v tem stoletju. Nedvomno tudi južno slovanski narodi. Jasno nam mora biti, da bomo vse težave zmogli rešiti le s pomočjo evropskih prijateljev onstran morja — v Združeni Evropi. Vrniti se mora k ideji, s katero je bila kos arabskim invazijam v letih 711. in 732., ko se je uprla 1241 mongolskemu prodiranju in po zmagi v Lepantu 1571 ter prepredila leta 1529. in 1683. zasedbo Dunaja. To ni bil napadalni duh, temveč obramba, upor proti nasilju.

Napoleon je dejal, da v nasprotju med idejo in mečem vedno zmaga prva. Kultura je sicer v zgodovini večkrat podlegla surovi sili. Zato nas morajo prevzeti le stvarne duhovne moči. Mirno lahko predvidevamo neizogibne spremembe tudi na Vzhodu. Nihče mu ne bo daroval ničesar.

Velike države ne propadejo hitro, kar dokazuje Kitajska. Vse bolj so ranljive večnarodne države. Teh ne more rešiti rdeča ideologija. Velike spremembe v Vzhodni Evropi zmorejo globoko vplivati na Zahodno. Te nas lahko presenetijo in postavijo Evropo pred odločilne dogodke.

Leopold Ranke je napisal: „Večina narodov se zaveda nevarnosti šele takrat, ko isto spoznajo. Mnogi narodi se tega zavedajo šele, ko doživijo nesrečo.“

O evropski stvarnosti.

Bavarski m. predsednik, krščanski demokrat dr. J. Strauss je v razpravi o evropski bodočnosti med drugim pribil:

„Evropa lahko doseže politično samostojnost med ZDA in Rusijo samo, če se politično združi. Uveljaviti mora svoj kulturni pomen. Njeni narodi se morajo znova zavesti skupne kulturne dediščine, jo negovati in razvijati. gospodarsko in vojaško moč.“

Proti komunizmu se lahko zavaruje le, če se združi in okrepi politično.

Dr. Strauss je prepričan, da bo Evropa prešla iz sedanje oblike, če se ne bo odpovedala združitvi evropskega kontinenta. Zgodovina priča, da se velike ideje uresničujejo po dolgih procesih. Potem zaključuje: „Cilj evropske bodočnosti je naloga, da se vsaj leta 2000 približamo Zvezi evropskih držav“.

Novembrske volitve v USA ne bodo bistveno spremenile severnoameriške zunanje politike in Moskva ne bo kos s svojim vplivom iste spremeniti. Ideološko razdeljeni svet — tako v prvi vrsti USA in Sovjetija — bosta primorani na sporazum.

Dr. J. F. Strauss je že pred volitvami v evropski parlament prepričevalno zatrdil: „Razširjenje zemeljske evropske skupnosti še ne pomeni političnega združenja Evrope. Ne smemo zapreti oči, da je gonilna sila za vstop v EG še vedno le želja po prednostih brez posebnih žrtev. Kdor gleda v zvezde, je v nevarnosti, da se spotakne ob cestnih kamnih. Mi se približujemo k evropskemu združenju brez „če“ in „ali“. Bistvo Evrope je svoboda, njega naloga je mir. To more doseči le močna Evropa. Nase mora prevzeti več politične odgovornosti.“

Zato je suprema lex evropskih narodov, tudi slovenskega, da uveljavijo svojo suverenost v evropski skupnosti. Le svobodni narodi — veliki in majhni — so jamstvo evropske svobode.

Pokojni slovenski gospodarstvenik Avsenek je že pred desetletji pribil: „Če bo vladala v Evropi demokracija, svoboda, se slovenskemu narodu ni bati za svojo“. Zanj pa se je treba politično bojevati, da jo bo svet moral priznati. Zdomec moramo dokazati, da smo vredni naše zgodovine. Prav tako tudi slovenski narod!

Sl. S.

Povest življenja

Utrujen se je vračal z dela domov. Bilo je soparno. Raztreseno si je popravil suknjič, ki mu je visel na levi rami, v desni roki pa je imel čazopis. „V senco se bom vsedel.“ je pomislil, in v miru še enkrat prebral tisti članek. Le kaj ga spet lomijo! „Qué país!“, je med zobmi, z nasmeškom, ponovil priljubljeno frazo kolega, Argentina. In, če on tako reče, kaj bi šele mi! Na mizi ga je čakal listek: „Takoј pridem!“ Oh, ta Minka — so se mu ustnice, kar same spet krivile v smeh. Ona je res, kot ji je že nekđaj povedal, kraljica papirčkov. Že takoј v prvem letu zakona, ko sta še oba delala, ga je privadila kratkih vrstic: „Kosilo je v pečici“, — pa spet: „Poberi, prosim, perilo“, — ali pa: „Ob pospravljanju sem mislila nate!“

Ni še prišel do vrtnih vrat in tam, do njemu priljubljene klopce, ko je prisopihala žena in glasno klicala. „Ne veš, Jošt, pozabila sem ti napisati, da te čaka pismo v sobi.“

Ni ga takoј odprl. V posebnem razpoloženju ga je vrtel v roki, ponovno prebral naslov odpošiljatelja in spet gledal znamke... Zgladilo se mu je čelo, hrbet zravnal, v počutju mladih dni je z nervoznim gibom pretrgal ovoj in prebral: „...po dolgem času...“

Zasuli so grob, položili vence, duhovnik se je užaloščen sklonil k materi, ki se je oklepala rožnega venca, kot da bi samo še v njem lahko našla oporo. Črna ruta ji je okvirjala blede obraz. Jošt je stal zadaj, pomošam med vaškimi fanti in ob njegovi strani je bil Aleš. Presunjen ni mogel doumeti, da njihovega Tineta ni več. „Moram k mami,“ je pomislil, pa se ni premaknil.

Nebo je bilo oblačno, tu in tam so se spreletavale in krakale vrane. Ciprese ob zidu so stale kot nema straža. Mama se mu je suhih, a tako žalostnih oči približala. Kot v odmev njegovih lastnih misli je zašepetala: „Tineta ni več!“, pa se takoј popravila: „O, je, pri Bogu je!“

Aleš mu je stisnil desnico. Tako sta se spoznala. Aleš je bil meščan, Tinetov sošolec, prijatelj in nazadnje soborec.

„Tine je bil najboljši v razredu, sem ti že pravil, najbolj zavzet za knjige, kljub temu je znal biti dober tovariš. Imel je smisel za humor, bil urnega, duhovitega odgovora, da te je presenečal. ‚Ah saj,‘ se je norčeval iz samega sebe, ‚vse bi še šlo, ampak ta debela očala ga pa pihnejo, — krenil je s prstom — ‚vse mi pokvarijo, dekleta se me že na daleč ognejo.‘ Ni sicer bilo vse tako, vendar vem, da nas brez očal skoraj ni poznal. Prav zato ni mogel v bitko. ‚Saj bom smreko streljal!‘, se je šalil. Poslali so ga k prehrani. Ni rad tam sedel sam ure in ure, kratkočasil se je s kakšno knjigo, dokler ga ni zasačil oficir. ‚Le kaj si mislite, da smo tukaj v šoli!‘, ga je nadrl. Pograbil je metlo in si prižvižgaval.

Kadar smo se utrujeni vračali na postojanko, smo šli k njemu. Z vedro besedo in posebnim darom, da je znal poslušati, je bil nepresegljiv. Kadar me je naš višji razkačil, kar ni bilo malokđaj, me je molče poslu-

šal, potem pa pomirjevalno pridal: „Naša mama pravi, da se nobena juha ne poje tako vroča, kot se skuha.“

On je bil naš Tine in mi smo mu bili del družine. Pravim del, ker se je rad spominjal vas vseh — pokojnega očeta, sester, tebe. — „Če bo imel dobro vodstvo, bo nekaj iz fanta,“ je pravil. „Kó bo mir se bom zavzel zanj.“ Tistih nekaj let razlike med vama, mu je vzbujalo skoraj očetovska čustva.“

Jošt ga je z zanimanjem poslušal. „Saj ni čudno, da sta bila z bratom prijatelja,“ je premišljeval. „Preprost je, naraven in dober.“

„Veš, neko jutro pa so iz skladišča prihajali skrivnostni glasovi; nekako tako — ena, dva, tri, bum; pa spet: ena, dva, tri, bum... Radoveden sem tekel gledat. Tine je stal v najtemnejšem kotu stavbe in se vadi. „Ampak, za kaj pa ti bo to?“ sem se čudil.

„Eh, kaj!“ je bil v zadregi, „kakšen vojak pa sem, ko še puške ne znam pošteno prijeti. Tudi jaz hočem imeti stražo, končno, ponoči je vsaka krava črna. Slišim pa, slišim!“ In je stražil. Kar naenkrat je zaslišal čudno stopicanje in zavpil: „Stoj, če ne streljam!“ pa tisto je lazilo kar naprej — in res je ustrelil! Nekaj je poskočilo in zacvililo. Vrgel je puško stran in v hudih slutnjah tekel gledat. In res, bil je komandantov pes Sultan. Ravše se je le še streslo in bilo je po njem. Tine ga je dvignil in odnesel v hišo. Kmalu bi jokal, tako mu je bilo hudo.

Nekateri fantje so bili kar zadovoljni, ker komandanta niso marali in niso verjeli v nesrečo.

Komandant je skakal in kričal, kot pobesnel, mu grozil s kaznijo, Tine pa je kot kup nesreče stal tam, si snemal očala in jih brisal. Ko je nevihta minila, jo je pobral v skladišče in tam tuhtal vso noč.

Temu je sledilo dvoje: v sosednjem kraju je našel psička enake pasme kot Sultan in ga, poln upanja, prinesel komandantu. Ta je nekaj časa brezbrizno motril mlado ščene, potem pa je strogo zaklical: „Sultan, sedi!“ — in pes se je zares vsedel. Nekaj kot veselje je komandantu preletelo obraz, Tine se je molče umaknil, ampak že ne več v skladišče.

„Z vami grem,“ je odločno izjavil, ko je opazil naše priprave za pohod. Branil sem mu, pa je trmasto vztrajal. Lomili smo se po bregovih in klancih. Hodil je med prvimi, porival sem ga nazaj, pa me je le srepo ošinil. In ko je zaregljala partizanska strojnica, se ni sklonil, ampak odgovarjal. Na parobku gozda smo ugledali partizane. Spredaj je tekla Mica, komisarka, katero smo na daleč vsi poznali, in kričala: „Juriš!“ Še se je slišalo v ozadju o „belih svinjah“... Vnel se je boj... in ko smo jih končno pregnali, sem med žrtvami našel tudi Tineta. Bil je slab in brez očal, izgubil jih je, ali so se mu zlomile — pa vendar je mirno, skoraj zadovoljno dahnil: „Nismo se podali!“

Čez nekaj dni je umrl. Zadnja misel je veljala tebi, Jošt. Hotel je, da študiraš, da ne ostaneš sredi poti, kot mi, je dejal.“

Jošt je pretresen za hip odložil dolgo pismo in se zamislil. V valovih so se mu povračali na videz že na pol pozabljeni spomini. Stari to-

variši so ga večkrat vabili medse, pa se jih je otresal, češ, sedaj, kaj boš s tem, kar je, je. Ampak spominov se ni mogel kar tako otresti. V novi deželi je hotel pozabiti vse staro in zares pričeti znova. Ni pa se zavedal, da ni tako lahko narediti križ čez lastno življenje. Kakšen smisel ima obujanje spominov, se je nejevoljen spraševal, sedaj je, kar pač je! Borili smo se, izdali so nas, nekateri smo si rešili golo življenje — in potem? Ni razumel znanca, ki so se radi spominjali in kot navadno vsi vojaki, tudi malo pretiravali. (Ha, pa smo jih, nas je bilo pet, njih pa kot muh, pa kako so bežali!) Hajke, zasede, boji, Nemci, vse se jim je pomešalo. A, on, ne! Mirno, neprizadeto jih je poslušal. „Pa ti?“, so ga spraševali. „Bil sem tam in tam,“ jim je našteval, kot na raportu.

Po bratovi smrti je on zavzel njegovo mesto. Ne v skladišču, v četi, mladoletnik. Mama je vila roke: „Samo še tebe imam, če še ti padeš, je konec našega rodu!“ A on je čutil, da mora iti. Ne iz maščevanja, tudi ne iz mladostne želje po avanturi. Vedel je, da mora nadomestiti brata. Težko se je privadil vojaškemu življenju, uniformi in komisju, prav tako grobim opazkam. Bal se je krvi in vendar je pomagal reševati ranjence in razvažati mrtvece. Ali v boju je pozabil na vse. Bil je vedno med prvimi in sam čudež je bil, da ni padel, ali bil zajet. Tovariši so se mu čudili: „Je s hudiča!“, so priznavali skoraj spoštljivo.

— — —
... „Večkrat sem premišljeval, kako je bilo to s teboj,“ je naprej bral Alešove besede. „Nisi imel Tinetovega humorja in ne njegovega miru, bil si zase — pa vendar. Ne vem, kaj me je nate navezalo: spomin padlega prijatelja, tvoja, že skoraj predrzna korajža in skoraj trmasta želja doseči v življenju tisto, kar je Tine zate načrtoval? Včasih si me poiskal. Nisi veliko govoril, premetaval si tistih nekaj knjig, ki sem jih imel in poslušal. V tem si bil ves Tine! Marsikaj sem ti povedal. Vsake toliko časa si prikimal, bil je monolog, vendar z občutkom dialoga. Je bilo to, kar me je navezovalo nate? Ali to, da si mi zgladil pot do Irenke?”

Njena družina je bila partizanska in nisem upal. Kako si ti to dosegel, mi je še sedaj uganka. Niti ona mi ni nikoli popolnoma razjasnila!

In glej, dragi prijatelj, Irenke ni več! Sedaj mi je tudi ti ne moreš vrniti. Leži na bližnjem pokopališču, ki je sedaj prekrito s snegom. Kmalu bo božič in prvič ga bom sam praznoval. Morda me je to nagnilo k pisanju. Že dolgo je tega, ko sem sklenil, da je res že čas, da se ti oglasim, pa zame pisana beseda ni lahka reč. In potem, Irenka je še živela, sicer bolna, a sam le nisem bil. Vsak večer sem se vsedel na rob njene postelje in sva se pogovarjala. Hotela je, vsaj zdaleč slediti mojemu in drugih življenju. Morda so bili ti pogovori zanjo velika žrtev, a nikoli ni tega pokazala. Vedno me je z nasmeškom sprejela in ravno v tistem času sva se neverjetno zblížala. Rada sva obujala spomine in vklepala sva vanje tudi vse vas, stare prijatelje.

Takrat enkrat je pisala tvoja Minka. Omenila je tvoj trud in uspeh; nazadnje si, po dolgih letih, v tujini, dosegel tisto, kar si je Tine tako želel! Vesel sem zate!“

„Aleš piše, ni res?“ je poizvedovala Minka. „In, kako je z Irenko? Menda je bila nekaj bolna.“ Odrgrgal se je z misli. — „Tako bom končal in potem ti bom vse pojasnil.“

Minka je odšla, pa se spet pri vratih pokazala. „Škoda, ko sta tako daleč, drugače bi jih lahko sem povabil, kaj se ti zdi?“

„Zdi se mi, da nimam nikdar miru!“, je vzkipeł.

„Ah, le daj, saj — kar,“ je godrnjaje zaprla vrata.

Božič bo in on bo tam sam, — je bolelo Jošta. Irenki je takrat rekel, da prijatelj umira v ljubezni do nje, da ne jé in ne spi, vse je le Irenka! Smejala se jé, a ganilo jo je. Uprla se je domačim, ki niso hoteli ‚belčka‘. Potolažili so se z mislijo, da se bodo te razlike po vojni poravnale.

In sedaj je odšla in Aleš je sam!

Poiskal je ženo in jo povabil na vrt. „Letos nočem umetne smreke in ne umetnih, električnih sveč. Hočem, da je vse pravo, naravno. In na njej bomo eno prižgali Irenki v spomin.“ Žena je ostrmela.

„Pisal mu bom, ne, pisala mu bova in ga povabila k nam, ni res? Saj je malo verjetno, da bi prišel, a hočem, da ve, da je zaželen, da je dobrodošel in da se ga bomo o praznikih spominjali.“

„Obeh,“ je drhte pristavila Minka.

A. Kovačič

SLOVENSKI BATALJON V BOJU ZA PARTIJO

Pod naslovom „Slovenski bataljon v boju za svobodo“ je tržaški tednik „GOSPODARSTVO“ v številki 1374 objavil zgodovinski zapis, ki nam dovolj zgovorno znova potrđi brezvestno in popolnoma neodgovorno ravnanje komunističnih falotov med revolucijo.

Verjetno je bridka usoda slovenskih vojakov na partizanski fronti v Sremu in v zadnjih mesecih vojne med nami še malo znana, zato ta članek tule tudi prinašamo. Podčrtanja so naša. „Gospodarstvo“, ki izhaja na robu domovine, kamor „Vestnik“ nima dovoljenega vstopa, pa (verjetno) hoté ali nehoté prinaša s to objavo nov delež k „razjasnitvi pojmov“ na tej in na oni strani meje. Vsak pozoren bravec bo lahko potegnil porazne zaključke na račun komunističnih kolovodij. — Ured.

„Dne 30. novembra 1944, dober mesec po osvoboditvi Beograda (20. oktobra), je slovenski bataljon odkorakal iz Beograda na bojišče v Sremu. Fantje — vmes tudi precej starejših moških — so bili slabo opremljeni, nič bolje oblečeni ne obuti, pa tudi za boj na odprti fronti neizvežbani. Bodrilo jih je navdušenje, da tudi oni lahko pripomorejo v boju z orožjem k dokončnemu porazu zatiralcev svobode, ki so se po bitki za Beograd (ta se je v glavnem odigrala že pri Avali) utrdili v Sremu. Naloga njihove vojske v Sremu je bila, da zavaruje umik nemških čet iz Makedonije in s Kosova ter iz zahodne Srbije in črne gore.

V bataljonu je prodrlo prepričanje mladih, da je treba čimprej kreniti na bojišče, ker je bila pomoč borcem na fronti nujna. Slovenski organizatorji in vojaško izkušeni vodje so bili namreč mnenja, da se morajo

neizkušeni prostovoljci temeljito pripraviti in izvežbati, preden bi odšli v boj. Oblikovali naj bi lastno brigado z okoli 2.000 mož, ki jih je treba zbrati z nadaljnjo akcijo med Slovenci, raztresenimi po drugih jugoslovanskih območjih. Za to bo treba še časa in sistematičnega dela.

Kakor rečeno, je zmagalo plamteče navdušenje mladih in slovenski prostovoljci so bili kot 5. bataljon takoj priključeni k I. krajiški proletarski udarni brigadi. (Ta je štela okoli 1400 borcev ter je imela za sabo že dve leti in pol silovitih partizanskih borb in pohodov od Kozare po Hercegovini in Srbiji). Poveljnik bataljona je bil Stevo Krajišnik iz okolice Drvarja, njegov namestnik pa Slovenec Albin Dolščak, ki ga je poslal v slovenski bataljon generalmajor Dušan Kveder z namenom, da bi on morebiti prevzel poveljstvo bataljona. Oficirji in podoficirji so bili iz vrst krajiške brigade, medtem ko je bilo prvotno zamišljeno, da bi slovenski brigadi poveljeval slovenski kader.

Slovenski bataljon se je formiral iz Slovencev, ki so jih pregnali Nemci po zasedbi Štajerske, ali so pribežali iz Italije, oziroma so v Beogradu živeli kot Jugoslovani. Veliko zborovanje Slovencev v Beogradu 19. novembra, na katerem so politični in kulturni program Osvobodilne fronte Slovenije prikazali podpredsednik AVNOJ Jože Rus, poverjenik za prosveto Edvard Kocbek, urednik „Borbe“ Boris Zihelr in generalmajor Dušan Kveder, je pomenilo novo spodbudo za oblikovanje borbeno enote prostovoljcev; toda tedaj so imeli v mislih formiranje slovenske brigade 2.000 borcev v organizaciji OF. K ustvarjanju borbenega ozračja je že prej pripomoglo zborovanje Društva Istra-Trst-Gorica v češkem domu (29. oktobra), ki se ga je udeležilo okoli 1000 Primorcev.

Prostovoljci so se zbirali v Slovenskem domu v Krunski ulici, preimenovali v Slovensko prosvetno društvo Franc Rozman. Tu je nastalo nekakšno središče bodočega slovenskega bataljona, kamor so sorodniki prostovoljcev prinašali obleko in obutev za borce na fronti, dr. Wolf pa je vzdrževal zvezo z bataljonom. Med prostovoljci je bil tudi njegov sin. Tragična usoda je hotela, da je njegov sin padel prav v bitki, ki ji je oče sledil iz bližnje zasede.

Jugoslovanska vojska v Sremu ni imela proti sebi samo Nemcev, temveč tudi ustaše (na sektorju od Otoka do Privlake je bilo teh okoli 1500), na njeni strani pa je bila še sovjetska enota, ki je razpolagala tudi s „katjušami“.

Prvi ognjeni krst je slovenski bataljon doživel 28. decembra pri napadu na gozd pred vasjo Otokom. Padlo je 12 borcev. Pri pokopu padlih se je naslednjega dne pri Kompletincih poslovilo več govornikov, med temi tudi Dušan Berce.

Po zdravniškem pregledu borcev 30. decembra jih je komisija zaradi bolezni, zmrzlin ali podhranjenosti izločila iz bataljona kar 60.

Nemci so se sredi januarja pripravljali na protiofenzivo in 16. januarja je Tito kot vrhovni poveljnik obiskal položaj I. armade ter obšel tudi položaje 5. in 1. proletarske divizije. Poveljnika 5. divizije je opozoril, da je nevarnost, da bodo Nemci napadli prav ta odsek. V resnici so ti naslednje

jutro ob 4.30 sprožili strahovito bitko in pri tem obkolili 5. slovenski bataljon na postojanki pri Opatovcu blizu Donave. Poleg drugega modernega orožja so uporabili tudi okoli 20 tankov.

Za slovenski bataljon je bil to smrtni udarec, saj je bilo v spopadu ubitih 77 njegovih borcev in 40 ranjenih. Med padlimi je bil tudi namestnik poveljnika slovenskega bataljona, Albin Dolščak. Preostanke slovenskega bataljona so potem iz I. krajiške brigade premestili k 1. jugoslovanski brigadi, ki se je pozneje borila v Bosni, v začetku marca pa je slovenski bataljon nehal obstajati, saj je po zgubah v Sremu imel premalo borcev.

Proti koncu aprila so bataljon na novo formirali; vodila sta ga Ivan Bizjak in Dušan Vidmar, vendar je bil oborožen le s puškami in revolverji. Prejel je povelje, naj se čez Madžarsko prebije čez Muro v Prekmurje. V resnici je 4. maja stopil na slovenska tla.

Še po bitki pri Opatovcu je bataljon pretrpel nove izgube; tudi v jugoslovanski brigadi je več Slovencev izgubilo življenje. Še zadnji podatki: iz Beograda je v bataljonu odšlo na bojišče 480 Slovencev, 60 jih je v Sremu izločila zdravniška komisija, ostalo jih je torej 420, v Pakrac pa jih je prispelo samo 77. Zaradi ran pa tudi zaradi drugih bolezni jih je bilo iz boja izločesih približno 222, padlo jih je 121.

Za osvoboditev Srema je dalo življenje okoli 30.000 jugoslovanskih borcev Rdeče armade in 1.027 pripadnikov I. bolgarske armade.

NAŠI JUBILANTI

Jože Bajda – 80-letnik

Jože Bajda, ki je letos slavil 80-letnico, je doma iz štepanje vasi pri Ljubljani, iz družine Petra in Marije Bajda. Bil je prvorojenec, rojen 11. 3. 1904, in je trdoto življenja okusil že v prvih mladih dneh. Oče je bil namreč na fronti v prvi svetovni vojni in mladi Jože je moral pač kot najstarejši sin svoji materi pri delu krepko priskočiti na pomoč. Kot mlad fant je Jože širil svoje obzorje ter si krepil duha in telo v Orlovski organizaciji in drugih katoliških ustanovah.

Med revolucijo se je, čisto naravno zanj, Jože boril v domobrantskih vrstah v belokranjskem bataljonu pod vodstvom komandanta Pirnata, kjer je bil tudi ranjen. Begunska leta je preživel v Spitalu, kjer se je tudi poročil l. 1946 s Francko Belehlar. V srečnem zakonu se mu je rodilo pet fantov.

Zdaj živi pod visokimi Andi v mestu Mendoza istoimenske argentinske provincije. Delaven kot vedno si je ustanovil lep dom, potem pa še krepko prijel v tamkajšnji, sicer maloštevilni, ali izredno delavni slovenski skupnosti. Večkrat je bil tudi predsednik društva Slovencev v Mendozi. Bi bilo skoraj odveč pripominjati, da je Jože bil, je in še dolgo bo, vnet in odločen Slovenec, katoličan in eden tistih domobrancev-stebrov, ki drže naš svet na tujem.

Najlepše čestitke za ta visoki in lepi jubilej s strani mnogih Jožetovih prijateljev, pa tudi Vestnik mu kliče: še na mnoga leta!

Jakob Mlinar – 75-letnik

V San Luisu, središčni argentinski provinciji, je 2. maja letos izpolnil 75 let svojega plodovitega življenja naš jubilar, gospod JAKOB MLINAR. Rodil se je namreč leta 1909 v vasi Ravne iz občine Žiri in njegova življenjska usoda bi bila mogoče manj burna, pa mogoče tudi manj zaslužna, da ni prišla vojna in z njo krvava komunistična revolucija. Zvest svojim življenjskim nazorom je bil Jakob eden izmed prvih v svojem okraju, kateremu so komunistični partizani začeli streči po življenju. Jakob ni bežal pred njimi, ampak je zagrabil za puško in 26. avgusta 1942 vstopil v Legijo, ki se je ustanovila v šent Joštu. Ob koncu leta 1942 so se utrdili nekateri še v Jakobovi hiši in vztrajali v njej do 8. septembra 1943, ko je kapitulirala Italija. Teh fantov in mož je bilo takrat okoli 30. Takrat so se vsi borci iz te postojanke vrnili v svojo matično četo v Rovtah. Poveljnik te čete je bil g. Franc Kogovšek.

13. novembra 1943 je šel Jakob s soborci reševat svojo družino. V hiši, ki je bila docela izropana, je poleg družine živel tudi njegov 80-letni oče in bolni brat. Posrečilo se jim je, da so družino srečno rešili na Rovte, kjer so živeli do maja 1945, ko so stopili na pot v begunstvo. Begunska leta je Jakob z družino preživel v taboriščih Udine, Monigo, Servigliano in Senigallija, dokler ni prijadral z ladjo Santa Cruz v Argentino marca 1948. Svoj novi dom si je s trdim delom ustvaril v San Luisu. Imel je 6 otrok z vzorno ženo Marijo r. Kavčič, ki so še vsi živi in dobro poročeni, saj od 15 vnukov, ki jih Jakob ima, vsi govore slovensko.

Prijatelji in soborci mu želimo še veliko zdravih let; čestitkam se pridružuje tudi Vestnik, saj je bil Jakob že od nekdanj njegov zvesti naročnik in bravec. Bog ga živi!

DRUŠTVENE VESTI

SPOMINSKA PROSLAVA V MIDLANDU

V nedeljo, 9. septembra 1984, je bilo romanje v Midland, Kanada, in spominska proslava pri spominskem križu, ki so ga postavili v spomin žrtvam komunistične revolucije na Slovenskem. To romanje pripravita obe organizaciji borcev izmenoma vsako leto po ena. Letošnjo je pripravilo naše DSPB Toronto. Spominski govor bi moral imeti g. Peter Markež, ki pa je nepričakovano obolel in je namesto njega govoril g. Stane Pleško. Venec pa sta položila h križu Otmar Mauser in Ciril Prezelj. Pozdravni nagovor je imel g. Jamnik, ki je naglasil, da je letošnje romanje posvečeno trpeči slovenski družini in nepopisnem strahu, trpljenju, mučenju in smrti nedolžnih slovenskih otrok s strani zločinskih komunistov.

Sledila je recitacija pesmi „Svoboda“, ki jo je spesnil Otmar Mauser, recitiral pa arh. Vilko Čekuta. Po pesmi „Polje, kdo bo tebe ljubil“ je Stane Pleško v izbranih besedah govoril o trpljenju slovenske družine med revolucijo in o strašnih sadovih komunističnega delovanja in komunistične (ne) vzgoje med revolucijo in po njej.

G. Jamnik je nato prebral odstavke iz knjige Vetrinjska tragedija o umoru dojenčkov v Teharju. Po tej ganljivi točki je sledila zaključna pesem „Moj dom“, ki jo je zapel mešani zbor pod vodstvom Dušana Klemenčiča. — Nato so romarji opravili križev pot in odšli v midlandsko cerkev.

ROMANJE K ŽALOSTNI MATERI BOŽJI V FRANK, OHIO

Društvo Slovenskih protikomunističnih borcev Cleveland je tudi letos 23. septembra organiziralo svoje tradicionalno romanje k žalostni Materi božji v Frank, Ohio. Kljub deževnemu vremenu je letošnja udeležba najbrž prekosila vse prejšnje, gotovo pa je, da prihaja vsako leto več ljudi ne samo iz Clevelanda, ampak tudi iz krajev, ki so 50 km ali še več oddaljeni. To romanje je vsako leto nekaka zaključna spominska svečanost za naše padle.

Glavni maševalec je bil letos zopet škof Edvard Pevec, somaševali so dr. Pavel Krajnik, župnik v Lorainu, pater Fortunat Zorman iz Lemonta in upokojeni župnik Jože Cvelbar iz Pittsburga. Sv. maša je bila v slovenskem jeziku, kar je škof, dasi v Ameriki rojen, kar dobro opravil in je tudi v slovenskem jeziku imel pridigo o pomenu tega romanja.

Glavni pridigar je bil dr. Pavel Krajnik in je bila pridiga posvečena predvsem liku škofa dr. Gregorija Rožmana. Zaradi pomembnosti vsebine jo v celoti na drugem mestu prinašamo v Vestniku, saj ni bila namenjena samo udeležencem romanja, ampak vsem Slovencem.

Ker je ves čas nalahno rosilo, je križev pot po zelenem gozdičku moral odpasti, zato smo popoldne v svetišču molili rožni venec, ki ga je vodil pater Fortunat, nato smo peli pete litanije Matere božje.

Ob zaključku se je tamkajšnji župnik opravičil, ker se je pri kosilu zaradi prevelike udeležbe marsikaj zataknilo. Obljubil je, da bo prihodnje leto ta nedelja rezervirana samo za slovenske romarje. Pohvalil je lepo slovensko petje, najlepše, kar jih tam sliši od številnih romarjev raznih narodnosti.

V veselem razpoloženju ob srečanju tolikih starih prijateljev in znancev so se vsi romarji dobre volje vrnili na svoje domove.

UREDNIK prosi za besedo:

Naš oddaljeni in zvesti sodelavec, a nam vendar tako blizu, pater Vladimir Kos, je stihom o „Božiču starih vojščakov“, ki jih prinašamo na prvi strani tele številke, pripisal tele besede: „...s prisrčnimi božičnimi voščili za cenjenega urednika in ves njegov zbor. Iskren Boglonaj za zvesto celoletno pošiljanje Vvestnika, ki mi je tako dragocen“

Uredniški odbor ne dvomi, da je tudi širši krog Vestnikovih bravcev hvaležen Vestnikovemu prijatelju v deželi cvetočih češenj za spomin in vzpodbude v vezani besedi, ki tako pogosto krasé strani našega lista in mu pošilja božična voščila z najlepšimi željami.

DAROVALI SO

Z A ZAVETIŠČE :

Od 16. 2. 1984. do 15. 10. 84.

pesos arg.

Zupanc Mira	40
Rupnik Eugen	56
Opeka Jože	16
Klemenčič Ivan	3.000
Hribar Viktor	3.000
Fink Nace	500
Lesar Janko	1.000
Dolčič Feliks	100
Lipušček Silvo	500
Kržišnik Jože	1.000
Benedičič Miha	528
Sedej Alojzij, R. Mejja	80
Vadnjal Ivo	180
Rev. Guštin Jože, Cerkv. nab. sv. maše 10. 6. 84. v Zavetišču	384
Dohodek pri kosilu 10. 6. 1984. v Zavetišču	14.440
Ob 7. obletnici smrti moža — očeta:	
Šproc Berta — družina	500
V spomin ob 40. obletnici smrti strica Peršina:	
Puhek Kristina — Jurij	200
Ob 40. obletnici smrti brata:	
Puhek Ivanka	200
V spomin na pokojna Vuka in Zinko Rupnik:	
Hren Ludvik	100
Ob 60-letnici lic, Ivana Korošca in v spomin na pobite domobrance Rupnikovega bataljona:	
Hren Ludvik	200
Žerovnik Jože	80
N. N., R. Mejja	28
Tomažević Francka	500
Tomažević Tončka	500
N. N., R. Mejja	12
N. N., R. Mejja	12
Skvarča Marko	80
Kramer Maks	260

Čarman Peter	80
Jančič Anton	80
Miklič Jože	868
Ing. Švigelj Teodor	300
V sp. na p. <i>Franca Gerkmana</i> :	
Jenko Janez	1.000
V sp. na pok. moža <i>Frančeta</i> :	
Malovrh Helena	10.000
V spomin na pokojno mamo umrlo v domovini:	
Pucko Cilka	500
V spomin na pok. <i>Jožeta Prijatelja</i> ; go. <i>Marjano Vombegar</i> in go. <i>Mileno Drenšek</i> ;	
Šušteršič Janez	1.000
<i>v dolarjih:</i>	
Petrič Lojze	10
Urankar Frank	20
V spomin na pokojno Frančiško Mehle umrlo v Torontu:	
Zajec Milan	10
	\$a
Jarc Franc	500
Bečaj Vili	200
Gladek Viktor	80
Čermelj Bernarda	380
Podlogar Marija	200
Čeč Janez	640
Borštnik Maks	300
N. N., Buenos Aires	3.000
Filipič Bogo	180
Borštnik Maks	500
Rev. škerbec Jože, Cerkv. nabirka pri sv. maši 2. 9. 1984. .	1.511
Dobiček pri obletnici Zavetišča 2. 9. 1984. v Zavetišču	50.901
V spom. na pok. <i>Srečka Rusa</i> :	
Adamič Ivo — družina	1.000
Pipan Tatjana	400
Mikolič Milena	400
Brezingar — družina	1.000
Fajfar Franc	1.000
Dr. Marko Kremžar - družina	1.000
Odborniki Zavetišča	2.500
Newland Leonardo	5.000

V S E B I N A :

Božič starih vojščakov (Vladimir Kos)	169
Mučenci vere (Marko Kremžar)	170
4. septembra 1946	171
Gregorij Rožman — ob 25-letnici njegove smrti:	
Govor duh. Pavla Krajnika	172
Govor Milana Magistra	175
Njegov odnos do komunizma in komunistov (R. Smersu)	182
Opombe h knjigi škof Rožman (Ludovik Ceglar)	184
Znamenja časa (Lector)	187
Guerra psicológica	198
Poljska pobuda (Božo Fink)	199
Ta grozna vera v moč vzgoje (V. Bukovski)	203
Papeži in fatimska skrivnost (L. Ceglar)	204
Koroška pod Titovo zvezdo	211
Zveza Slovenske akcije	214
Pavleta Ranta ni več med nami	217
V spomin	220
Razgledi z naših postojank	221
2000-letni boj za svobodo Evrope (Sl. S.)	237
Povest življenja (A. Kovačič)	241
Slovenski bataljon v boju za partijo	244
NAŠI JUBILANTI	246
Društvene vesti	247

CENA TE STEVILKE NA 80 STRANEH JE V ARGENTINI 200.—
 PESOV. — LETNA NAROČNINA ZA INOZEMSTVO: 10.— USA
 DOLARJEV PO NAVADNI IN 13.— DOL. PO LETALSKI POŠTI
 ALI PA ODGOVARJAJOČA CENA V DRUGI VALUTI.

Correo
 Argentino
 Suc. 7

TARIFA REDUCIDA
 Concesión No. 691

FRANQUEO PAGADO
 Concesión No. 5811

Propiedad Intelectual
 No. 282.486 . 18. 9. 1984
 R. Falcón 4158, 1407 Bs. As.